

Львівська обласна державна адміністрація
Департамент екології та природних ресурсів

ЕКОЛОГІЯ ЛЬВІВЩИНИ 2014

Львів
2015

Бюлетень підготовлено департаментом екології та природних ресурсів Львівської обласної державної адміністрації за інформацією, наданою згідно з Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища».

Для фахівців-екологів, науковців, студентів, школярів, зацікавленої громадськості.

Довідки за змістом та додаткову інформацію можна отримати у відділі моніторингу та інформаційно – організаційного забезпечення управління охорони природних ресурсів та моніторингу департаменту екології та природних ресурсів Львівської обласної державної адміністрації за адресою:

м. Львів, вул. Стрийська, 98, каб. 307

тел. (032) 2387399

e-mail: envir@mail.lviv.ua

ЗМІСТ

1. ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	3
2. ЕКОЛОГІЧНА СИТУАЦІЯ В ОБЛАСТІ.....	6
3. АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ.....	9
4. ВОДНІ РЕСУРСИ.....	19
5. ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ.....	36
6. НАДРА.....	39
7. ВІДХОДИ.....	52
8. ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА.....	59
9. БІОРЕСУРСИ ЛЬВІВЩИНИ.....	61
10. ТЕРИТОРІЇ ТА ОБ'ЄКТИ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ ОСОБЛИВІЙ ОХОРОНІ.....	75
11. ЕКОМЕРЕЖА ЛЬВІВЩИНИ.....	97
12. УПРАВЛІННЯ У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ.....	101
13. ВИКОНАННЯ ПРИРОДООХОРОННИХ ПРОГРАМ.....	104
14. ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ.....	109
15. МОНІТОРИНГ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА.....	113
16. ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА ТА ІНФОРМУВАННЯ.....	122
17. МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА.....	125

1. ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Львівщина – стратегічно важливий культурний, політичний та економічний регіон України, який водночас є найбільшим туристичним центром Західної України. Регіон історично називають Галичиною. Площа області складає 21,8 тис. км², що становить 3,6 % території України. Південну частину області займають мальовничі гірські ландшафти Українських Карпат. Рельєф, кліматичні умови сприяють розвитку в Карпатах літніх та зимових видів відпочинку. Популярними є гірськолижні курорти Сколівського та Турківського районів – смт. Славське, с. Тисовець, с. Плав'є, с. Волосянка, с. Розлуч, м. Турка.

Львівщина на заході межує з Республікою Польща, на півночі - з Волинською, на північному сході - з Рівненською, на сході - межує з Тернопільською, на південному сході - з Івано-Франківською, на півдні - з Закарпатською областями.

Рельєф області на південь гірський, далі на північ змінюється на височинний у Передкарпатті, горбогірний на Подільській височині, низовинний на Малому Поліссі і Верхньосанській рівнині та знову на височинний у межах Волинської височини.

На території області виділяють п'ять природних районів - гірські Карпати на півдні, до них прилягає Передкарпатська височина, Подільська височина (плато) - в центральній частині, Мале Полісся і Волинська височина - на півночі.

Найвищими гірськими вершинами є гори Розлуч (935 м над рівнем моря), Парашка (1271 м), Пікуй (1406 м).

Центральну частину території області площею понад 7000 км² займає Верхньобузько-Стирська рівнина, південніше лежить Подільська височина, на північ – Волинська височина у вигляді Сокальського пасма. Поверхня характеризується пологими, видовженими зі сходу на захід горбами.

На північний захід від Львова простягається Розточчя – дуже горбиста височина з окремими висотами понад 350 м над рівнем моря.

Надсяння – частина території, яка лежить у басейні р.Сян. Складається з Яворівської улоговини, пониженої до 250 м над рівнем моря і Сяно-Дністровської височини з висотами понад 320 м над рівнем моря.

Придністровська рівнина простяглась вздовж русла р. Дністер, місцями дуже заболочена.

Прикарпаття – вузька смуга вздовж Карпат, яка характеризується хвилясто-рівнинними формами рельєфу. Окремі висоти досягають тут 400 м .

Українські Карпати знаходяться у південній частині області.

Гірські хребти простягаються паралельними пасмами з північного заходу на південний схід до 60 км у довжину і 65 км у ширину. Хребти розчленовані глибокими долинами рік Дністра, Стрия та їх приток.

Клімат Львівської області помірно континентальний. Він формується в основному під впливом Атлантичного океану (що проявляється у значній кількості опадів та швидкій зміні погоди), а також континентальних повітряних мас. Більша частина регіону лежить у вологій, помірно теплій агро - кліматичній зоні, лише південно-західна частина області знаходиться у Карпатському агро - кліматичному регіоні вертикальної кліматичної зональності.

Через територію Львівщини проходить Європейський вододіл. В області беруть початок такі річки як Дністер та Західний Буг. Всього у Львівській області нараховується 4 водних басейни: р. Західний Буг, р. Сян, р. Дністер та р. Дніпро, - у які впадають понад 8950 річок загальною протяжністю 16343 км. Найбільша кількість річок належить до басейнів р. Дністер та р. Західний Буг, відповідно 5838 та 3213 річки.

Область лежить у межах лісостепової зони і зони Українських Карпат. Серед ґрунтів у лісостеповій зоні переважають дерново-підзолисті, чорноземні, сірі лісові, опідзолені, в Карпатах — буроземні ґрунти. Ліси займають 25 % площі області. Лісові масиви зосереджені в Карпатах, а також в західній та північній частині Львівщини. Переважають сосна, бук, дуб, ялина, граб, менше поширені береза, вільха.

Природа області дуже різноманітна, навіть контрастна:

- тут проходить контакт тектонічних структур планетарного рангу, наявна густа сітка різноорієнтованих розломів земної кори, продовжуються сучасні тектонічні рухи різного напрямку — висхідні і низхідні;

- вік геологічних відкладів, що відслонюються на земну поверхню — від мезозою до сучасних, а в свердловинах виявлені значні товщі ще більш давніх — палеозойських відкладів;

- поверхневі відклади мають льодовикове, водно-льодовикове, водне, вітрове формування;

- рельєф території — гірський, горбогірний, височинний і низовинний, в діапазоні абсолютних висот від 180 м до 1408 м;

- в межах Львівської області звивистою лінією проходить Головний Європейський вододіл, що розділяє ріки Балтійського та Чорноморського басейнів. Річкова сітка густа, річки повноводні, паводконебезпечні;

- кліматичні умови мінливі, бо формуються на стику повітряних потоків різного походження;
- ґрунтовий покрив — з широким діапазоном ґрунтів за типом ґрунтоутворення, за складом, за родючістю;
- рослинний і тваринний світ багатий природньо, і, до того ж, ускладнений діяльністю людей.

Львівська область займає одне з визначних місць у державі за наявністю природно-рекреаційних та лікувально-оздоровчих ресурсів, які представлені лікувальними мінеральними водами, лікувальними грязями, озокеритом, на базі яких розвиваються відомі в Україні та за кордоном курорти — м. Трускавець, смт. Східниця, м. Моршин, смт. Немирів, смт. Великий Любінь, смт. Шкло.

2. ЕКОЛОГІЧНА СИТУАЦІЯ В ОБЛАСТІ

Стан навколишнього природного середовища Львівщини визначається особливостями її географічного розташування та історичного розвитку. Відсутність значних покладів руд, солей чи залягання чорноземів дозволили Львівщині зберегти мало порушеною природну красу нашого краю. Зупинка існуючих потужних промислових гігантів, традиційне сільське господарство є підставою для порівняно непоганого екологічного стану Львівської області.

Екологічна ситуація в Львівській області характеризується проблемами, які породжені десятки років тому. Перспективи поліпшення стану довкілля зараз залежать не стільки від намірів здійснювати природоохоронні заходи, скільки від реальних можливостей ліквідації наслідків уже завданих екологічних збитків. Вагомим фактором дестабілізації екологічної ситуації на Львівщині є функціонування (чи наслідки колишнього функціонування) підприємств гірничо-видобувної, хімічної та паливно-енергетичної промисловості.

Однією з основних екологічних проблем області є утворення відходів. Щорічно у Львівській області утворюється більше 1 млн. т. твердих побутових відходів (ТВП). Ці відходи практично без сортування (частково відділяється папір, поліетилен і незначна частина скляної тари) вивозяться на сміттєзвалища, яких у області нараховується 400 загальною площею понад 270 га. Більшість з них влаштовані без проектів на їх будівництво і необхідних дозволів на роботу. За відсутності в області сортувальних та переробних потужностей швидко заповнюються наявні сміттєзвалища, площа і кількість яких вимушено зростає.

Окремою надзвичайно складною екологічною і соціальною проблемою є функціонування Львівського міського сміттєзвалища, розташованого біля с. Великі Грибовичі Жовківського району. Сміттєзвалище перевищило передбачені санітарними нормами терміни функціонування, входить до переліку 100 найбільших підприємств-забруднювачів довкілля України, є одним з найбільших забруднювачів в регіоні, тому підлягає закриттю та повній рекультивaciji. Однак на сьогодні це сміттєзвалище є єдиним відведеним місцем для захоронення твердих побутових відходів та промислових відходів IV класу небезпеки, що утворюються в м. Львові та прилеглих до нього населених пунктах та районах.

З метою вирішення вказаної проблеми розробляється проект рекультивacji Грибовицького сміттєзвалища з подальшим виконанням необхідних заходів щодо екологічно безпечного закриття Львівського полігону ТПВ та впровадженням альтернативного проекту видалення та

утилізації відходів. На сьогодні розроблено першу стадію комплексного проекту з рекультивації міського полігону. Проект рекультивації отримав позитивний висновок державної екологічної експертизи та рекомендований до затвердження в установленому порядку для фінансування за рахунок коштів Державного бюджету України.

Поверхневі води Львівщини належать до числа забруднених природних ресурсів. Основними причинами забруднення є:

- скид неочищених та недостатньо очищених стічних вод;
- відсутність водоохоронних зон та прибережних захисних смуг водних об'єктів.

Внаслідок тривалої експлуатації без необхідного поточного ремонту систем водопостачання і каналізації, більшість водопровідно-каналізаційних господарств області знаходяться у незадовільному технічному стані, який щодня погіршується, частина з них у аварійному стані.

Скид неочищених стічних вод в басейни рік (Дністер, Сян, Західний Буг) може спричинити забруднення поверхневих вод країн сусідів (Польща, Молдова), тим самим завдати шкоди їх екології та викликати шквал критики та претензій міжнародних організацій охорони довкілля до України.

Особливе занепокоєння викликають стічні води паливно – енергетичного комплексу Львівщини, які містять токсичні для навколишнього середовища елементи та сполуки.

Стан повітряного басейну Львівщини та головні тенденції його змін визначаються двома видами забруднення атмосфери: ареальним та лінійним. Перший стосується найбільших промислових центрів Львівської області, на які припадає основна частина викидів шкідливих речовин у повітря. Другий пов'язаний із забрудненням атмосфери вздовж автомагістралей внаслідок інтенсивного руху транспортних засобів.

Львівщина, як прикордонна область, першою бере на себе західний транскордонний перенос забруднюючих речовин і похідних від них кислотних опадів. Активізація транскордонного співробітництва призвела до збільшення потоків транзитного автотранспорту, що став своєрідним «тіньовим» джерелом забруднення атмосфери.

Напруженою залишається екологічна ситуація в районі Стебницького ДГХП «Полімінерал». Небезпеку для довкілля і населення в зоні впливу підприємства створюють підземні гірничі виробки та утворені карсти, а також хвостосховище і гірничі відвали, які розміщені на поверхні. У зоні впливу вироблених підземних свердловин є житлові

будинки міста Стебник, високовольтні лінії електропередач, каналізаційні мережі Дрогобича та Трускавця, залізниця державного значення Київ-Трускавець, автомагістраль. Підземні виробки сягають II-III зони санітарної охорони курорту Трускавець.

Нині на прилеглих до «Полімінералу» територіях існує небезпечна ситуація еколого-техногенного характеру: триває активізація процесів карстоутворення, потрапляння прісних вод у підземні виробки, просадка земної поверхні, тощо.

Підвищений екологічний ризик для населення створюють кар'єри Яворівського і Роздільського ДГХП «Сірка». Внаслідок фільтрації промислових стоків з акумулюючих басейнів, хвостосховищ і шламосховищ відбувається систематичне забруднення підземних і поверхневих вод.

3. АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ

Важливими показниками, які характеризують стан повітряного басейну в області є обсяги викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних і пересувних джерел, їхня динаміка, а також розрахунки цих викидів на 1 км² та на одну особу.

Причинами надмірних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення є: повільне впровадження пилогазоочисного обладнання на підприємствах енергетики та на підприємствах, які використовують в якості палива – природне вугілля.

Залишається гострою проблема недотримання підприємствами технологічного режиму експлуатації пилогазоочисного устаткування, невиконанням у встановлені терміни заходів щодо зниження обсягів викидів до нормативного рівня, низькими темпами впроваджуються сучасні технології очищення викидів, відсутність ефективного очищення викидів підприємств від газоподібних домішок.

Таблиця 3.1

Динаміка викидів в атмосферне повітря, тис. тонн

Роки	Викиди в атмосферне повітря, тис. тонн			Щільність викидів у розрахунку на 1 кв.км, кг	Обсяги викидів у розрахунку на 1 особу, кг	Обсяг викидів на одиницю ВРП
	Всього	у тому числі				
		стаціонарни- ми джерелами	пересувними джерелами			
2000	192,9	108,6	84,3	8,8	72,8	-
2005	187,625	95,8	91,825	8,4	71,3	0,0109
2006	206,631	110,631	96,103	9,2	78,6	0,0096
2007	253,056	110,489	142,567	11,3	96,2	0,009
2008	266,858	126,414	140,444	12,1	104,4	-
2009	253,4	121,0	132,4	11,6	99,3	-
2010	246,279	113,2	133,077	11,3	96,5	-
2011	256,5	129,4	127,1	11,8	100,9	-
2012	253,9	130,7	123,2	11,6	99,9	-
2013	238,4	121,412	117,0	10,9	93,9	-
2014	209,6	100,2	109,4	9,6	82,6	-

Найбільший відсоток забруднення атмосферного повітря області від стаціонарних джерел припадає на підприємства Кам'яно-Бузького, Сокальського, Пермишлянського, Стрийського, Городоцького, Миколаївського, Дрогобицького, Жидачівського районів та міст Львова, Нового Роздолу, Дрогобича і Червонограда, де знаходяться основні забруднювачі атмосферного повітря.

Основними забруднювачами атмосферного повітря в Львівській області залишаються підприємства енергетики, видобутку і розподілу

палива та геотермальної енергії, на які припадає майже 98,7 % викидів всіх забруднюючих речовин.

До найбільших підприємств-забруднювачів атмосферного повітря Львівської області відносяться: ВП «Добровірська ТЕС» (ПАТ «ДТЕК Західенерго»), ДП «Львіввугілля» (7 шахт які займаються видобутком кам'яного вугілля), ПАТ Філія УМГ «Львівтрансгаз» (ПАТ «Укртрансгаз»), Львівське відділення з видобутку нафти, газу та газового конденсату» (Філія ГПУ «Полтавагазвидобування»), «Миколаївцемент», ПАТ «Жидачівський ЦПК» та інші.

Тільки спад виробництва втримає екологічну ситуацію у місцях їх розташування від надкритичних навантажень. Його пожвавлення автоматично викликати́ме рі́ст забруднень. Певний оптимі́зм у більш сприятливий розвиток ситуації вселяють перспективи здійснення еколого орієнтованої структурної реформи та технічної модернізації підприємств.

Таблиця 3.2

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел за окремими населеними пунктами, тис. т

Роки	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Всього,	126,414	120,991	113,202	129,379	130,738	121,412	100,204
м. Львів	1,888	1,780	2,023	1,791	1,739	1,589	1,620
м. Борислав	0,681	0,608	0,383	0,514	0,486	0,490	0,470
м. Дрогобич	2,593	2,617	2,115	1,247	0,558	1,058	0,769
м. Моршин	-	0,055	0,059	0,056	0,057	0,049	0,033
М. Новий Розділ	-	0,416	0,452	0,456	0,691	1,028	0,832
м. Самбір	0,115	0,080	0,059	0,031	0,022	0,018	0,014
м. Стрий	1,055	1,003	0,731	0,400	0,405	0,383	3,480
м. Трускавець	0,084	0,070	0,081	0,071	0,044	0,040	0,030
м. Червоноград	1,771	1,077	5,114	11,601	15,266	14,863	14,365
район:							
Бродівський	0,875	1,365	1,333	1,596	1,174	0,700	0,621
Буський	0,116	0,114	0,160	0,153	0,138	0,145	0,106
Городоцький	5,233	4,624	4,502	4,913	4,772	3,759	1,501
Дрогобицький	2,984	2,632	2,986	2,831	2,920	2,315	1,738
Жидачівський	1,168	2,060	1,352	2,734	2,578	2,378	1,530
Жовківський	0,183	0,165	0,183	0,262	0,198	0,240	0,238
Золочівський	0,299	0,229	0,187	0,118	0,118	0,217	0,102
Кам'яно-Бузький	66,938	56,954	42,128	48,787	49,438	42,528	38,333
Миколаївський	3,952	3,568	3,017	2,693	2,353	1,906	0,805
Мостиський	0,877	0,785	0,974	1,001	0,757	0,889	0,856
Перемишлянський	8,973	8,558	8,313	8,936	9,027	9,763	0,631
Пустомитівський	0,392	0,281	0,249	0,196	0,170	0,128	0,115
Радехівський	0,255	0,366	0,406	0,441	0,617	0,848	0,786
Самбірський	0,413	0,745	0,765	0,725	0,694	0,608	0,591

Сколівський	0,048	0,384	0,394	0,341	0,031	0,022	0,014
Сокальський	14,689	21,059	27,758	30,589	29,467	27,566	25,609
Старосамбірський	0,149	0,163	0,133	0,128	0,118	0,93	0,095
Стрийський	9,673	8,288	6,315	5,897	5,928	6,695	4,014
Турківський	0,005	0,004	0,005	0,002	0,002	0,002	0,002
Яворівський	1,005	1,400	1,017	0,900	0,972	1,090	0,904

Таблиця 3.3

Динаміка викидів стаціонарними джерелами в атмосферне повітря, в тому числі по найпоширеніших речовинах (пил, діоксид сірки, діоксид азоту, оксид вуглецю) в цілому по області та в розрізі населених пунктів, тис. тонн

Населені пункти	2011 рік					2012 рік					2013 рік					2014 рік				
	разом	в т.ч.				разом	в т.ч.				разом	в т.ч.				разом	в т.ч.			
		речовини у вигляді суспендованих твердих частинок (інші)	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю		речовини у вигляді суспендованих твердих частинок (інші)	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю		речовини у вигляді суспендованих твердих частинок (інші)	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю		речовини у вигляді суспендованих твердих частинок (інші)	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю
Львівська область	129,4	11,7	38,3	6,2	4,9	130,738	11,818	38,62	7,255	5,203	121,412	9,106	34,776	6,798	5,683	100,204	6,557	31,844	5,976	5,793
м. Львів	1,8	0,1	0,0	0,8	0,5	1,739	0,140	0,019	0,800	0,459	1,589	0,119	0,014	0,770	0,432	1,620	0,154	0,015	0,691	0,455
м. Борислав	0,5	0,0	0,0	0,0	0,1	0,486	0,088	0,006	0,019	0,061	0,490	0,084	0,001	0,017	0,057	0,470	0,022	0,0	0,074	0,057
м. Дрогобич	1,3	0,0	0,2	0,1	0,1	0,558	0,208	0,001	0,064	0,133	1,058	0,197	0,001	0,063	0,145	0,769	0,023	0,001	0,059	0,052
м. Моршин	0,1	0,0	-	-	0,1	0,057	0,011	-	0,002	0,044	0,049	0,007	-	0,003	0,039	0,033	0,004	-	0,002	0,027
м. Новий Розділ	0,5	-	-	0,1	0,4	0,691	-	-	0,108	0,578	1,028	0,001	-	0,217	0,808	0,832	0,001	-	0,176	0,653
м. Самбір	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,022	0,003	0,002	0,011	0,004	0,018	0,003	0,002	0,009	0,003	0,014	0,003	0	0,007	0,003
м. Стрий	0,4	0,0	0,0	0,0	0,1	0,405	0,028	-	0,045	0,051	0,383	0,017	0	0,038	0,045	3,480	0,020	0	0,452	0,885
м. Трускавець	0,1	-	-	0,1	0,0	0,044	0,001	-	0,034	0,009	0,040	0,001	-	0,034	0,005	0,030	0	-	0,026	0,004
м. Червоноград	11,6	0,1	0,4	0,1	0,1	15,266	0,198	0,201	0,082	0,089	14,863	0,232	0,150	0,081	0,168	14,365	0,218	0,117	0,060	0,104
Бродівський	1,6	0,0	0,0	0,0	0,1	1,174	0,013	0,007	0,020	0,046	0,700	0,018	0,008	0,029	0,076	0,621	0,013	0,004	0,024	0,059
Буський	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,138	0,035	0,038	0,016	0,042	0,145	0,042	0,042	0,016	0,041	0,106	0,037	0,036	0,003	0,029
Городоцький	4,9	0,0	-	0,1	0,2	4,772	0,003	-	0,063	0,118	3,759	0,026	-	0,181	0,318	1,501	0,042	-	0,161	0,304
Дрогобицький	2,8	0,0	0,0	0,1	0,1	2,920	0,002	-	0,178	0,263	2,315	0,002	0	0,115	0,207	1,738	0,001	0	0,091	0,179
Жидачівський	2,7	0,9	1,4	0,1	0,2	2,578	0,769	1,440	0,126	0,224	2,378	0,756	1,364	0,109	0,137	1,530	0,508	0,805	0,066	0,137
Жовківський	0,3	0,0	0,1	0,0	0,1	0,198	0,008	0,112	0,024	0,046	0,240	0,007	0,141	0,026	0,057	0,238	0,007	0,137	0,024	0,061
Золочівський	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,118	0,030	0,011	0,014	0,044	0,217	0,065	0,006	0,017	0,030	0,102	0,040	0,007	0,008	0,023
Кам'яно-Бузький	48,8	9,0	34,7	2,9	0,4	49,438	8,801	35,45	3,945	0,367	42,528	6,279	31,524	3,485	0,337	38,333	4,425	29,923	3,150	0,350
Миколаївський	2,7	0,9	0,5	1,1	0,3	2,353	0,696	0,422	0,920	0,314	1,906	0,419	0,638	0,673	0,175	0,805	0,233	0,200	0,207	0,162

Мостиський	1,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,757	0,034	0,001	0,011	0,058	0,889	0,025	0,001	0,010	0,051	0,856	0,031	0	0,010	0,055
Перемишлянський	8,9	-	0,0	0,0	0,0	9,027	0,019	0,014	0,005	0,020	9,763	0,011	0,007	0,004	0,012	0,631	0,010	0,011	0,007	0,047
Пустомитівський	0,2	0,0	-	0,0	0,0	0,170	0,035	-	0,025	0,040	0,128	0,024	0	0,020	0,029	0,115	0,014	0,001	0,011	0,031
Радехівський	0,4	0,1	0,1	0,1	0,2	0,617	0,166	0,046	0,110	0,282	0,848	0,234	0,051	0,173	0,368	0,786	0,228	0,051	0,158	0,330
Самбірський	0,7	0,0	-	0,0	0,0	0,694	0,010	-	0,015	0,007	0,608	0,009	-	0,005	0,011	0,591	0,009	-	0,010	0,038
Сколівський	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,031	0,006	-	-	0,008	0,022	0,005	0	0	0,005	0,014	0,005	0	0	0,003
Сокальський	30,6	0,4	0,9	0,1	0,3	29,467	0,431	0,837	0,105	0,335	27,566	0,399	0,767	0,139	0,389	25,609	0,387	0,484	0,094	0,246
Старосамбірський	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,118	0,015	0,007	0,003	0,084	0,093	0,010	0,006	0,003	0,066	0,095	0,010	0,005	0,003	0,069
Стрийський	5,9	0,0	0,0	0,3	1,0	5,928	0,046	0,002	0,353	1,040	6,695	0,088	0,050	0,391	1,190	4,014	0,095	0,047	0,260	1,031
Турківський	0,0	0,0	-	0,0	0,0	0,002	-	-	-	-	0,002	-	-	0	0	0,002	0	-	0	0
Яворівський	0,9	0,0	0,0	0,2	0,4	0,972	0,022	0,003	0,157	0,437	1,090	0,026	0,003	0,170	0,482	0,904	0,017	-	0,142	0,399

У 2014 році в області спостерігається збільшення вмісту у повітрі оксиду вуглецю у порівнянні з 2013 р. Зменшення спостерігається по діоксину сірки, діоксиду азоту, речовини у вигляді суспендованих твердих частинок.

Рівень забруднення в атмосферне повітря від стаціонарних та пересувних джерел у розрахунку на один квадратний кілометр території області складає в середньому 9,6 тонни забруднювальних речовин.

З розрахунку на одного мешканця Львівської області викинуто в атмосферу в середньому 82,6 кг забруднювальних речовин (у 2013 році – 93,9 кг).

Із загальної кількості викидів забруднюючих речовин стаціонарних джерел викиди газу метану становили 48,3 тис. тонн, речовин у вигляді суспендованих твердих частинок 6,4 тис. тонн, оксидів азоту – 6,0 тис. тонн, оксиду вуглецю – 5,8 тис. тонн, діоксиду та інших сполук сірки 31,8 тис. тонн.

Департаментом екології та природних ресурсів Львівської обласної державної адміністрації створено базу даних підприємств, на яких впроваджуються заходи по зменшенню викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

З метою зменшення викидів в атмосферне повітря розроблена «Програма скорочення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами найбільших підприємств-забруднювачів Львівської області на 2009-2017рр.», затверджена Львівською облдержадміністрацією. Програмою заплановано виконання 85 заходів зі зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

Вищевказані заходи дали змогу зменшити викиди оксиду азоту, сірчистого ангідриду, речовин у вигляді суспендованих твердих частинок та інших речовин.

Відповідно до Програми за 2014 рік виконано наступне:

1) ВП «Добротвірська ТЕС» ПАТ «ДТЕК «Західенерго» в результаті запроваджених 3 заходів, зменшення викидів забруднюючих речовин становить 6 тис. 312 тонн та залучено 80 млн. 659 тис. грн. коштів підприємства (обсяги викидів на рівні 2008 року становили 59,062 тис. тонни.

1. Проведена заміна існуючих мокрих золовловлювачів на електрофільтри під час реконструкції (забезпечення ККД вловлення твердих частинок на рівні 99,8% (6 тис. 312 тонн, залучено 80 млн. 393 тис. грн.).
2. Розробка проекту системи подавлення оксидів азоту на котлі ТП-10 (зменшення викидів оксидів азоту на 10-20%, залучено 217,6 тис. грн.)

3. Розробка проекту по зменшенню викидів оксидів сірки на котлі ТП-10 (зменшення викидів сірчастого ангідриду на 10-20%, залучено 48,6 тис. грн.).
- 2) ПАТ «Миколаївцемент» в результаті запроваджених 2 заходи, зменшення викидів забруднюючих речовин становить 6,913 тонн та залучено 2 млн. 77 тис. грн. коштів підприємства.

2014р.

1. Будівництво і введення в дію нових газоочисних установок і споруд (зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря на 2,866 тонн, залучено 1 млн. 345 тис. грн.);
2. Підвищення ефективності роботи існуючих очисних установок (уключаючи їх модернізацію, реконструкцію) (зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря на 4,047 тонн, залучено 732 тис. грн.)

Львівське відділення з видобутку нафти, газу та газового конденсату» - Філія ГПУ «Полтавагазвидобування», МН «Нафтопровід Дружба» - ПАТ «Укртранснафта» та ТОВ «Кроно-Україна» виконали всі заходи, передбачені Програмою скорочення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами найбільших підприємств-забруднювачів Львівської області на 2009-2017рр.». При цьому залучено коштів підприємств на суму 42 млн. 171 тис. грн. та зменшено викидів близько на 100 тонн.

Загалом в період 2009-2014р.р. 10 підприємствами виконано 76 природоохоронних заходів, що зумовило зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря на 16 тис. 600 тонн та залучено коштів підприємств на суму 267 млн. 524 тис. грн.

У 2014р. в порівнянні з 2013р., згідно з даними Головного управління статистики у Львівській області, викиди зменшилися на 28 тис. 800 тонн, що зумовлює виконання природоохоронних заходів на підприємствах-забруднювачах завдяки координації по виконанню Програми Департаментом.

Для зменшення шкідливих викидів в атмосферу на державному рівні потрібно передбачити надання підприємствам податкових, кредитних та інших пільг у разі впровадження ними енерго- і ресурсозберігаючих технологій.

Для вирішення проблемних питань та створення бази для технічного переозброєння устаткування теплових електростанцій в період з 2015 до 2016 року, необхідно вже сьогодні Мінпромполітики України в межах галузі забезпечити випробування та впровадження екологічно чистих технологій спалювання вугілля, ефективних засобів очищення димових газів від шкідливих викидів з врахуванням вже діючих новітніх технологій в Україні та зарубіжжі. В першу чергу

необхідна реконструкція блоків з монтажем високоефективних електрофільтрів на Добротвірській ТЕС (з комплексом сіркоочистки) та запровадження комплексу сіркоочистки та очистки речовин у вигляді суспендованих твердих частинок, недиференційованих за складом по ДП «Львіввугілля» (шахти). Розробка і впровадження комбінованих методів з метою зменшення викидів оксидів азоту і сірки від котлоагрегатів.

Таблиця 3.4

Обсяги викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами в атмосферне повітря в розрізі районів та міст області у 2014 р. (тонн)

	Обсяги викидів, тонн		Збільшення\зменшення викидів у 2014 р. проти 2013 р., тонн	Обсяги викидів у 2014 р. до 2013 р., +/-
	у 2014 р.	у 2013 р.		
Бродівський	621,0	699,6	зменшення	78,6
Буський	106,0	145,0	зменшення	39,0
Городоцький	1501,0	3759,1	зменшення	2258,1
Дрогобицький	1738,0	2315,0	зменшення	577,0
Жидачівський	1530,0	2377,9	зменшення	847,9
Жовківський	238,0	240,4	зменшення	2,4
Золочівський	102,0	217,1	зменшення	115,1
Кам'янка-Бузький	38333,0	42528,3	зменшення	4195,3
Миколаївський	805,0	1906,0	зменшення	1101,0
Мостиський	856,0	889,1	зменшення	33,1
Перемишлянський	631,0	9762,9	зменшення	9131,9
Пустомитівський	115,0	128,3	зменшення	13,3
Радехівський	786,0	847,7	зменшення	61,7
Самбірський	591,0	607,6	зменшення	16,6
Сколівський	14,0	22,0	зменшення	8,0
Сокальський	25609,0	27566,4	зменшення	1957,4
Старосамбірський	95,0	92,7	збільшення	2,3
Стрийський	4014,0	6695,2	зменшення	2681,2
Турківський	2,0	2,0	зменшення	-
Яворівський	904,0	1090,2	зменшення	186,2
м.Львів	1620,0	1589,0	збільшення	31,0
м.Борислав	470,0	489,9	зменшення	19,9
м.Дрогобич	769,0	1058,4	зменшення	289,4
м.Моршин	33,0	49,4	зменшення	16,4
м.Новий Розділ	832,0	1027,7	зменшення	195,7
м.Самбір	14,0	18,4	зменшення	4,4
м.Стрий	3480,0	383,4	збільшення	3096,6
м.Трускавець	30,0	39,9	зменшення	9,9
м.Червоноград	14365,0	14863,1	зменшення	498,1

Забруднення атмосферного повітря негативно впливає на здоров'я населення шляхом загострення алергічних проявів та хронічних

хвороб органів дихання, серцево-судинної системи, крові, нервової системи, тощо. Особливо це відчувається в районах житлової забудови, прилеглої до автомагістралей з інтенсивним транспортним рухом.

Вплив автотранспорту на довкілля

Транспортно-дорожній комплекс – одне з найпотужніших джерел забруднення навколишнього середовища. Крім того, транспорт – основне джерело шуму у містах, а також джерело теплового забруднення.

Гази, які виділяються внаслідок спалювання палива у двигунах внутрішнього згорання, містять більше 200 найменувань шкідливих речовин, у тому числі канцерогени. Нафтопродукти, залишки від стертих шин та гальмівних колодок, сипкі і пилові вантажі, хлориди, які використовують для посипання доріг взимку, забруднюють придорожні смуги та водні об'єкти.

Автотранспорт є одним з основних забруднювачів атмосферного повітря в області. В наслідок спалювання пального двигунами усіх видів транспорту в атмосферу Львівської області у 2014 році потрапило 105,1 тис. тонн шкідливих речовин, що на 7,6 тис. тонн менше у порівнянні з 2013 роком (117 тис. тонн). Динаміка зменшення викидів забруднюючих речовин пересувними джерелами забруднення спостерігається з 2007 року.

Основними токсичними інгредієнтами є оксид вуглецю – 76,7 тис. тонн, неметанові леткі органічні сполуки – 11,5 тис. тонн, діоксид азоту – 15,0 тис. тонн, сірчистий ангідрид – 1,7 тис. тонн.

Протягом 2014 року лабораторія комунального підприємства «Адміністративно – технічне управління» Департаменту містобудування Львівської міської ради проводила заміри щодо якості атмосферного повітря на території м. Львова по таких показниках як вуглецю оксид, азоту оксид, азоту діоксид, ангідрид сірчистий.

Проведено 100 контрольних замірів на 25 перехрестях м. Львова. Спостерігається забруднення по оксиду вуглецю (перевищення ГДК коливається в межах 1,06 – 1,97 ГДК) та діоксиду азоту (перевищення ГДК коливається в межах 1,01 – 1,84 ГДК).

Вихлопні гази автотранспорту містять сполуки (чадний газ, вуглеводні, оксиди азоту, альдегіди, свинець, тощо), які утворюючи фотооксиданти мають подразнюючий, канцерогенний та мутагенний вплив на людський організм. Чадний газ потрапляючи у кров людини, витісняє кисень, сполучається з еритроцитами та переноситься по кров'яному руслі до всіх органів. Підвищені концентрації вуглекислоти

в людському організмі спричиняє порушення сну, зменшення працездатності, підвищення втоми та послаблення.

У результаті неповного згоряння в двигуні, частина вуглеводнів перетворюється в сажу, яка містить смолисті речовини, в тому числі канцерогенний бенз(а)пірен. При вдиханні з повітрям вони глибоко проникають у легені і провокують респіраторні захворювання, бронхіт та астму. Так, в 1 л бензину міститься 1 г тетраетил свинцю.

Автотранспорт є не лише джерелом забруднюючих речовин які потрапляють в атмосферу, а також спричиняє негативне акустичне забруднення. За свідченням лікарів, постійний шум погано позначається на роботі багатьох життєво важливих органів: серця, печінки, органів травлення. Але, перш за все страждає, звичайно ж, слух.

Автотранспортні системи при своєму функціонуванні спричиняють суттєвий вплив на біоту придорожніх територій.

До основних видів впливу автотранспорту на екосистеми відносяться наступні:

- хімічне забруднення середовища існування біологічних об'єктів;
- зменшення чисельності популяцій видів через зниження продуктивності екосистем, фізичні та хімічні впливи автотранспорту, загибелі тварин при зіткненнях з транспортом.

Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля

Затвердити генеральні плани міст, в яких передбачити розв'язки транспортних шляхів та їх об'їзних доріг, перенесення транзитних магістралей і доріг для вантажного руху із житлових зон, запровадити встановлення каталізаторів та автомобілях старого випуску.

Забезпечити виніс автобусних станцій на околиці великих міст (автовокзал, будівництво нових АС та ін.) по напрямках районних сполучень.

Створити мережі постійних контрольно-регулювальних постів на автошляхах, де будуть проводитись контрольні заміри та регулювання паливної апаратури двигунів внутрішнього згоряння.

Забезпечення рівномірного і вільного руху, зниження інтенсивності руху та заборона руху вантажного транспорту у нічний час в містах.

Побудова шумозахисних споруд та зелені насадження, створення на придорожній території захисних смуг, побудова прозорих захисних шумових екранів.

4. ВОДНІ РЕСУРСИ

Поверхневі води Львівщини представлені річками, водосховищами, озерами та ставками.

В області нараховується понад 8950 річок, потічків і струмків загальною протяжністю 16343 км. Річки області відносяться до басейнів Чорного (Дністер, Стир) і Балтійського (Західний Буг, Сян) морів. Найбільша кількість річок нараховується в басейні р. Дністер (5838), р.Західний Буг (3213) і незначна кількість в басейнах р. Сян.

В межах області проходить ділянка Головного Європейського вододілу, який розділяє басейни північних та південних морів.

У межах Карпат в середньому на площу 1 км² припадає 1 км річок. На Передкарпатській височині густота річкової сітки зменшується, але річки стають більш повноводними.

Таблиця 4.1

Характеристика річок на території області

№ з.п.	Назва річки	Протяжність по території регіону, км	Кількість населених пунктів вздовж берегової смуги, шт	Кількість гребель (водосховищ), шт.	Кількість магістральних трубопроводів через річку, шт.			Кількість мостів через річки, шт.	
					газо-	нафто-	продукто-	автодор.	залізнич.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Великі річки									
1.	Дністер	207	66	2	17	3	3	28	5
	Усього	207	66	2	17	3	3	28	5
Середні річки									
1.	Зах.Буг	184	43	2	3	3	-	21	4
2.	Стрий	232	50	-	10	5	1	28	7
3.	Серет	5	1	-	-	-	-	-	-
4.	Сан	56	2	-	Ріка прикордонна				
5.	Іква	16,6	6	-	1	1	-	-	-
6.	Стир	66,8	13	-	2	1	-	5	-
	Усього	560,4	115	2	16	10	1	54	11

На території області протікають ріки Дністер, Стрий, Опір, Західний Буг, Бистриця, Солокія та їх притоки, які в період весняної повені і випадання значних опадів створюють зони затоплення, особливо в Миколаївському, Самбірському, Мостиському, Стрийському, Дрогобицькому, Старосамбірському, Городоцькому, Жидачівському, Сокальському районах та місті Червонограді.

Найбільшу довжину в межах Львівської області мають три ріки: Дністер (299 км), Стрий (230 км), Західний Буг (202 км). Ці ж ріки

мають і найбільшу площу водозбору, відповідно і найбільші витрати води.

Використання водних ресурсів Львівської області

Централізованим господарсько-питним водопостачанням забезпечені всі міста, селища міського типу та 16% сіл з охопленням близько 20% сільського населення. Забір води на 98,5 % здійснюється з підземних джерел питного водопостачання і лише 1,5 % забезпечується з поверхневих водозаборів.

Основним джерелом водопостачання в області є підземні води. Поверхневі води використовуються в обмеженій кількості, в основному для рибоводних ставків, технічного водопостачання підприємств та в гірських районах – для господарсько-питного водопостачання.

Водопостачання сільських населених пунктів з підземних водоносних горизонтів здійснюється як централізовано, так і з індивідуальних свердловин, які були пробурені в попередні роки. Значна частина свердловин, пробурених у господарствах колишніх колгоспів, на даний час не використовується, є безгосподарською та безконтрольною і тому стала джерелом забруднення підземних водоносних горизонтів через відсутність ліквідаційного тампонажу.

Іншими джерелами забруднення підземних водоносних горизонтів є діяльність гірничо-видобувних підприємств області (гірничохімічні, вугледобувні, озокеритові та нафтові родовища Борислава). Мережа спостережних свердловин на підземні водоносні горизонти обслуговується нерегулярно, належної інформації з цього питання немає. Найбільш поширеним джерелом водопостачання в області є індивідуальні колодязі, які розкривають верхні водоносні горизонти, не захищені від забруднення поверхневими та дощовими стоками. Контроль за якістю води в таких колодязях носить нерегулярний, спорадичний характер і здійснюється лише в окремих районах службами районних СЕС.

Підземні води приурочені до міжпластових водоносних горизонтів (крім Стрийського родовища), які зверху перекриті водотривкими породами, що надає їм напірних властивостей, захищає від забруднення з поверхні і визначає якісний стан. На станції водопідготовки води доводяться до необхідної якості і направляються споживачам. Затверджені запаси підземних вод використовуються для водопостачання міст, їх основна частина витрачається на забезпечення м. Львова.

Прісні води в північній частині області приурочені до верхньокрейдових, девонських і неогенових відкладів, в центральній

– переважно до неогенових відкладів, в південній – до неогенових і четвертинних відкладів.

Львівські водозабори західної групи, що експлуатують верхньокрейдовий і нижньобаденський водоносні горизонти мають підвищений вміст природного стронцію, тому необхідна очистка води від стронцію.

За останні роки спостерігається тенденція зменшення кількості забраної та використаної води. Відповідно зменшуються обсяги скинутих зворотних вод. Основна причина – більш раціональне використання водних ресурсів та зменшення виробничих потужностей підприємств.

Найбільшими споживачами води в області є підприємства комунального господарства: МКП «Львівводоканал», КП «Червоноградводоканал», КП «Дрогобичводоканал», КП «Стрийводоканал» та промислові підприємства: ПАТ «Жидачівська ЦПК», Добротвірська ТЕС, ПАТ «Миколаївцемент», ПАТ «Ензим», ПАТ «Львівський жиркомбінат», ПАТ Львівська пивоварня».

Таблиця 4.2

Забір, використання та відведення води в області, млн. м³

роки	Забрано води із природних водних об'єктів - всього	Використано води	Водовідведення у поверхневі водні об'єкти	
			всього	з них забруднених зворотних вод
2014	232,1	151,1	215,0	45,05
2013	244,1	156,9	218,2	46,16
2012	245,6	157,8	224,9	43,49
2011	247,2	173,7	226,5	52,6
2010	250,2	174,7	230,2	59,31
2009	260,1	180,6	238,0	59,46
2008	247,4	190,1	253,8	59,98
2007	241,8	191,2	252,70	188,8

Згідно з статистичних даних форми 2-ТП (водгосп) забір води з природних водних об'єктів області у 2014 році зменшився на 12 млн. м³ в порівнянні з минулим роком і становить 232,1 млн. м³.

Забір води з підземних водних об'єктів зменшився на 6,1 млн. м³, з 166,3 млн.м³ в 2013 р. до 160,2 млн. м³ в 2014 р.

В 2014 році забір води з поверхневих водних об'єктів зменшився на 5,9 млн. м³ і складає 71,9 млн. м³ (у 2013 р. - 77,8 млн. м³).

Використання свіжої води по області зменшилося з 156,9 млн. м³ в 2013 р. до 151,1 млн. м³ в 2014 р., тобто на 5,8 млн. м³. В тому числі: використання води на господарсько-питні потреби зменшилися в 2014 р. на 0,74 млн. м³ в порівнянні з минулим роком (з 62,48 млн. м³ до 61,74

млн. м³); на виробничі потреби водокористувачі області зменшили використання води на 2,79 млн. м³ (з 41,05 млн. м³ до 38,26 млн. м³). Використання води в сільському господарстві також зменшилося у 2014 р. на 0,27 млн. м³ (з 26,22 млн. м³ до 25,95 млн. м³).

Втрати при транспортуванні по області зменшилися на 3,9 млн.м³.

Забруднення поверхневих вод

Поверхневі води на даний час продовжують належати до числа забруднених природних ресурсів.

На екологічний стан поверхневих вод Львівської області впливають різноманітні фактори, які тісно пов'язані, а саме: забруднення ґрунтів, атмосфери, зміна ландшафтної структури та техногенне перевантаження території, неефективна робота каналізаційно-очисних споруд, не винесення в натуру картографічних матеріалів прибережних захисних смуг і водоохоронних зон, а також їх недодержання, насамперед в населених пунктах, забруднення і засмічення річок побутовими та іншими відходами, трелювання лісу по потоках у гірській місцевості.

За даними Львівського обласного управління водних ресурсів протягом 2014 року водокористувачами Львівської області було скинуто в поверхневі водні об'єкти 215,0 млн. м³ зворотних вод. У порівнянні з 2013 р. загальний скид стоків зменшився на 3,2 млн. м³ відповідно до зменшення забору води з природних водних об'єктів.

В звітному році зменшилися скиди забруднених стічних вод з 46,16 млн. м³ у 2013 р. до 45,05 млн. м³ у 2014 р., тобто на 1,11 млн. м³. Скид нормативно - очищених вод зменшився з 152,4 млн. м³ в 2013 р. до 149,6 млн. м³ в 2014 році. Водночас, збільшилися скиди нормативно - чистих на 0,74 млн. м³ (з 19,59 млн.м³ у 2013 р до 20,33 млн.м³ у 2014 р.).

Скид неочищених стічних вод в басейни транскордонних рік (Дністер, Сян, Західний Буг) може спричинити забруднення поверхневих вод країн сусідів (Польща, Молдова), тим самим завдати шкоди їх екології та викликати шквал критики та претензій міжнародних організацій охорони довкілля до України.

Скид неочищених стічних вод пов'язаний з виходом із ладу очисних споруд, фізичним і моральним їхнім зношенням, відсутністю коштів на будівництво, ремонт чи реконструкцію. Внаслідок тривалої експлуатації без необхідного поточного ремонту систем водопостачання і каналізації більшість водопровідно-каналізаційних господарств області перебувають в незадовільному технічному стані, який постійно

погіршується, частина з них в аварійному стані. Проблема полягає в тому, що стічні води не проходять повного циклу очищення. Найчастіше здійснюється лише біологічне очищення.

Таблиця 4.3

Динаміка водокористування, млн. м³

Показники	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Забрано води з природних водних об'єктів - всього	260,1	250,2	247,2	245,6	244,1	232,1
у тому числі:						
поверхневої		71,5	76,8	77,6	77,8	71,9
підземної		178,7	170,4	168,0	166,3	160,2
морської	-	-	-	-	-	-
Спожито свіжої води (включаючи морську) з неї на:	180,6	174,7	173,7	157,8	156,9	151,1
виробничі потреби	49,3	46,47	47,5	46,6	41,05	38,41
побутово-питні потреби	80,33	78,29	77,7	62,8	62,48	61,74
зрошення	-	-	-	-	-	-
сільськогосподарські потреби	30,96	30,94	25,7	25,3	26,22	25,95
ставково-рибне господарство	20,01	18,98		23,1		
Втрати води при транспортуванні	58,3	56,43	54,3	69,3	66,9	63,0
Загальне водовідведення, з нього:	248,6	240,4	244,1	241,9	227,1	223,9
у поверхневі водні об'єкти	238,0	230,2	226,5	224,9	218,2	215,0
у тому числі:						
забруднених зворотних вод	59,46	59,31	52,6	43,49	46,16	45,05
з них без очищення	4,12	1,822	2,107	2,000	1,679	0,78
нормативно очищених	154,9	147,1	153,1	160,6	152,4	149,65
нормативно чистих без очистки	23,57	23,83	20,8	20,78	19,59	20,33
Обсяг оборотної та послідовно використаної води	368,4	310,7	350,3	439,9	387,7	363,8
Частка оборотної та послідовно використаної води, %	88,31	87,1	88,2	90,6	90,5	90,64
Потужність очисних споруд	330,5	330,2	323,2	324,0	318,4	316,9

Найбільш забрудненими водними об'єктами у м. Львові є річка Марунька (за ЗАТ Ензим, 500 м. від дороги Львів-Винники), річка «Стара» (Шевченківський р-н., 2 км від об'їзної дороги Рясна-Руська), річка «Зубра» (с. Зубра, місток 300 м від КНС), потік «Лисиницький» (Личаківський р-н., вул. Тракт-Глинянський 150), потік «Кривчицький» (Личаківський р-н., вул. Старознесенська, 200), потік «Білогорський» (Залізничний р-н., вул. Широка, місток при в'їзді у с. Білогорща), потік «Водяний» (Залізничний р-н, вул. Авіаційна, 7), став (Шевченківський р-н, вул. Панча, 8. У всіх перерахованих створах зафіксовано перевищення по 6 гідрохімічних показниках.

Одним із джерел забруднення поверхневих вод є приватний сектор. Сьогодні значна частина приватного сектору районних центрів, міст обласного підпорядкування, селищ міського типу не охоплені цілковито централізованою системою каналізації і скидають стічні води без очистки безпосередньо у водні об'єкти – малі річки.

Недотримання режиму у прибережних смугах і водоохоронних зон безпосередньо впливає на екологічний та санітарний стан поверхневих вод. Часто на берегах річок виникають стихійні сміттєзвалища. Джерелом забруднення є відходи та звалища на березі річки, які містять в собі побутові відходи, скло, пластик, відходи нафтопродуктів, шини, електро- та побутова техніка – все це потрапляє на звалища від населення, приватних осіб та організацій. Недотримання водоохоронного режиму у прибережних захисних смугах і водоохоронних зонах річок, окрім забруднення і засмічення водних ресурсів, створює потенційну небезпеку руйнування берегів під час повеней. Багато річок у населених пунктах стали практично місцем для скидання сміття, відходів. Органи місцевого самоврядування не достатньо вживають заходів щодо розчистки їхніх русел, що спричинює до підтоплення території та погіршення їхнього екологічно-санітарного стану.

Ще однією важливою проблемою, що призводить до забруднення поверхневих вод на території області є відсутність водоохоронних зон та прибережно-захисних смуг водних об'єктів на території області. Відсутність планово-картографічних матеріалів і невизначеність на місцевості меж водоохоронних зон та прибережних захисних смуг призводять до порушень земельного і водного законодавства при їх використанні. Так, наприклад, часто ці землі розпайовуються та надаються в приватну власність. Створюються умови для незаконного ведення господарської діяльності у водоохоронній зоні та прибережній захисній смузі, самовільного заняття земель водного фонду, використання земель не за цільовим призначенням, а у деяких випадках і на акваторії водного об'єкта. В межах населених пунктів прибережні території забудовуються і згодом переводяться у землі житлової забудови з подальшою приватизацією. Внаслідок цього, діяльність суб'єктів господарювання і громадян завдає значні збитки довкіллю, створює умови й сприяє забрудненню поверхневих вод і земель у межах зазначених територій, не проводяться природоохоронні заходи. Має місце недостатня екологічна свідомість і необізнаність громадян, представників органів державної влади та місцевого самоврядування щодо необхідності збереження природного середовища.

Скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти

Спостереження та контроль за скидами стічних вод у 2014 році проводилися Державною екологічною інспекцією у Львівській області.

Львівським обласним управлінням водних ресурсів надано інформацію щодо обліку заборів вод та скидів стічної води. Згідно даних Львівського обласного управління водних ресурсів, у таблиці 4.4. наведено скиди стічних вод (у млн. м³) з розбивкою по районах.

Таблиця 4.4

Скид стічних вод після очисних споруд (млн. м³)

Район	Скид всього			Не відповідають нормативам			Відповідають нормативам		
	2014 р.	2013 р.	+/- 2014 до 2013	2014 р.	2013 р.	+/- 2014 до 2013	2014р.	2013 р.	+/- 2014 до 2013
Бродівський	0,753	0,741	+0,012	-	-	-	0,753	0,741	+0,012
Буський	0,091	0,078	+0,013	-	-	-	0,091	0,078	+0,013
Городоцький	0,426	0,535	-0,109	0,274	0,228	+0,046	0,152	0,307	-0,155
Дрогобицький	16,163	18,53	-2,367	0,350	1,029	-0,679	15,808	17,455	-1,647
Жидачівський	1,391	2,410	-1,019	0,219	0,313	-0,094	1,172	2,097	-0,837
Жовківський	0,549	0,547	+0,002	0,328	0,546	-0,218	0,221	0,002	+0,219
Золочівський	0,779	0,812	-0,033	0,059	0,061	-0,002	0,721	0,751	-0,03
Кам'яно-Бузький	1,116	1,147	-0,031	0,205	0,238	-0,033	0,911	0,910	+0,001
Миколаївський	1,619	1,420	+0,199	0,524	0,232	+0,292	1,095	1,187	-0,092
Мостиський	0,193	0,195	-0,002	0,134	0,136	-0,002	0,059	0,058	+0,001
Перемишлянський	0,155	0,148	+0,007	0,153	0,143	+0,01	0,003	0,004	-0,001
Пустомитівський	0,400	0,429	-0,029	0,306	0,348	-0,042	0,094	0,081	+0,013
Радехівський	1,026	1,073	-0,047	0,447	0,482	-0,035	0,579	0,591	-0,012
Самбірський	0,739	0,777	-0,038	0,628	0,67	-0,042	0,111	0,107	+0,004
Сколівський	0,238	0,227	+0,011	0,122	0,110	+0,012	0,116	0,118	-0,002
Сокальський	5,277	5,444	-0,167	1,935	2,004	-0,069	3,343	3,439	-0,096
Ст.Самбірський	0,032	0,037	-0,005	0,019	0,020	-0,001	0,013	0,016	-0,003
Стрийський	2,616	0,175	+2,441	2,506	2,756	-0,250	0,111	0,165	-0,054
Турківський	0,007	0,008	-0,001	-	-	-	0,007	0,008	-0,001
Яворівський	1,537	1,528	+0,009	0,344	0,342	+0,002	1,193	1,185	+0,008
м. Львів	159,6	159,6	-	36,50	36,50	-	123,1	123,1	-
Разом по області	194,7	198,6	-3,9	45,05	46,16	-1,11	149,6	152,4	-2,8

Виділено кольором показники, які свідчать про погіршення ситуації з очисткою стічних вод в розрізі районів області.

Загальна потужність очисних споруд складає 316,9 млн. м³ на добу.

Практично всі очисні споруди каналізації збудовані до 1990 року на технологіях, розроблених у 60-70-х роках минулого століття і на

даний час вимагають реконструкції, а в окремих населених пунктах – будівництва нових.

З метою контролю якості очистки стічних вод у 2014 році на 18 підприємствах було проведено 23 контрольних замірів на 22 випусках. Всього виконано 362 компонентовизначень, за якими встановлено 79 перевищень допустимих нормативів (21,8%). Зокрема, найбільше перевищень зафіксовано для таких забруднюючих речовин:

- Азот амонійний – 68,4 %;
- Залізо загальне – 63,6 %;
- ХСК – 54,5 %;
- СПАР – 42,8 % замірів.

Лише у 6 пробах із 23 виконаних контрольних замірів (26,1 %) не зафіксовано перевищення вмісту того чи іншого хімічного елементу.

Кількість скинутих зі стічними водами забруднюючих речовин

роки	Обсяги стічних вод, млн.м³	Скинуто забруднюючих речовин, всього, тис.тонн	Кількість забруднюючих речовин, що скидаються разом зі стічними водами, зокрема: (тонн)											
			нітрати	СПАР	жири, масла	залізо	цинк	БСК повний	нафто-продукти	завислі речовини	сухий залишок	сульфати	хлориди	азот амонійний
2014	215,0	135,325	2130	16,94	-	70,54	10,8	3938	2,594	2817	79010	15210	21020	345
2013	218,2	159,216	2254	21,62	-	64,15	10,8	3658	5,559	2857	103700	16310	19310	380
2012	224,9	185,51	2386	27,82	-	73,77	11,11	4304	7,710	3518	123100	18540	21520	426
2011	226,5	207,524761	2236	44,6	0,026	76,78	97,11	3993	13,470	3209	134400	20540	24050	439
2010	230,2	197,995561	2523	24,30	0,003	68,64	6,878	4148	6,896	3153	126400	23580	25440	385
2009	238,0	208,962838	2126	17,72	0,016	89,53	8,967	4598	1,308	3778	131700	26340	28260	441
2008	221,3	202,369394	1979	10,32	0,005	95,74	0,003	5048	5,326	4050	136900	26200	27590	491
2007	230,6	184,349823	1666	10,15	0,010	164,0	0,007	5004	1,656	5529	117200	26180	28080	515
+/- 2014 р. до 2013 р.	-3,2	-23,89	-124	-4,68	-	+6,39	0	+280	-2,965	-40	-24690	-1100	+1710	-35

За підсумками 2014 року спостерігаємо стійку тенденцію до:

1. Зменшення скиду стічних вод.
2. Зменшення кількості скинутих забруднюючих речовин.

Таблиця 4.6

Скид зворотних вод в поверхневі водні об'єкти

Найменування водокористувача	Скинуто в поверхневі водні об'єкти, млн. м ³							
	Всього		в тому числі					
			НО, НДО		Нормативно чистих		Нормативно очищених	
	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013
Львівська область, в т. ч.	215,0	218,2	45,05	46,16	20,33	19,59	149,6	152,4
б. р. Зх. Буг	172,3	172,1	39,03	39,35	4,38	3,92	128,9	128,8
б. р. Дністер	38,12	41,4	4,99	5,66	14,46	14,14	18,67	21,6
б. р. Стир	1,81	1,88	0,44	0,5	0,59	0,63	0,77	0,75
б. р. Сян	2,80	2,80	0,59	0,65	0,90	0,90	1,31	1,25

Басейн р. Західний Буг

Загальний скид зворотних вод в поверхневі водні об'єкти басейну р. Західний Буг збільшився на 0,2 млн. м³, в порівнянні з минулим роком.

Скид нормативно-очищених стічних вод збільшився на 0,1 млн.м³, відповідно зменшився скид недостатньо-очищених на 0,32 млн.м³ в басейні р. Західний Буг.

Найбільш забрудненою річкою басейну р. Західний Буг залишається р. Полтва, (ліва притока Західного Бугу). Основною причиною цього є скид стоків ЛМКП «Львівводоканал».

Також, в ріки басейну Західного Бугу продовжують поступати недостатньо – очищені стічні води та стічні води без очистки комунальних підприємств міст Рава-Руська (КП «Рава-Руське БУ № 2»), Кам'янка – Бузька (КП «Кам'янкаводоканал»), Сокаля (Сокальське МКПВКГ).

Басейн р. Дністер

У зв'язку із зниженням темпів виробництва зменшилось використання води в промисловості, а також із зменшенням забору води комунальними підприємствами, знизився скид зворотних вод у поверхневі водні об'єкти басейну р. Дністер у порівнянні з минулим роком – на 3,28 млн.м³.

В 2014 р. відбулося зменшення скиду недостатньо-очищених та без очистки вод на 0,67 млн.м³ та нормативно очищених вод на 2,93 млн.м³ у порівнянні з минулим роком. Проте збільшився об'єм скинутих нормативно - чистих вод на 0,32 млн.м³.

На якість води в р. Дністер впливають стоки від МКП «Миколаївводоканал». Забруднення в р. Дністер вносяться і р.Тисмениця, в яку скидає стоки КП «Дрогобичводоканал», р. Луг, в яку скидає стоки ДП «Водоканал» м. Ходорів, р. Бережниця зі стоками від м.Моршин (ПЖКГ Моршинської міської ради).

Також, в ріки басейну Дністра продовжують поступати забруднені стічні води таких комунальних підприємств:

- *КП «Стрийводоканал»*. Продовжується скид недостатньо-очищених стічних вод в р. Стрий.

- *КП «Бібрський комунальник»* Перемишлянський район. Здійснюється скид стічних вод без очистки в р. Боберка.

- *КП «Перемишлянводоканал»* очисні споруди потребують реконструкції.

- *Самбірське ВКГ*. Здійснюється скид з полів фільтрації недостатньо-очищених стічних вод в р. Стрв'яж.

- *Славське ВККГ*. Очисні споруди смт. Славське працюють з 1986 року без капітального ремонту та реконструкції, знос яких сягає близько 80%, скидає і надалі забруднені стічні води в р. Опір.

Також, недостатньо-очищені води в басейн Дністра скидають: ЖКГ смт. Розділ, КП «Пустомитиводоканал», КП «Житлово-комунальне управління» м. Турка.

р. Сян

На території Львівської області протікають прикордонні ріки Вишня, Шкло, В'яр, які впадають в р. Сян. Скид зворотних вод у басейні р.Сян залишився на рівні 2013р. У 2014 р. у порівнянні з минулим роком відбулося зменшення скиду недостатньо-очищених та без очистки вод на 0,06 млн.м³. Проте збільшився об'єм скинутих нормативно - очищених вод на 0,06 млн.м³.

На якість вод річок басейну р. Сян впливають забруднені стоки комунальних підприємств міст Новояворівськ (МКП «Новояворівськводоканал»), Мостиська (МКП «Водоканал» м.Мостиська), Рудки та Яворів (МКП «Яворівканал»).

Річка Шкло і надалі забруднюється недостатньо-очищеними стоками з очисних споруд м. Яворів, які знаходяться на балансі Яворівської КЕЧ.

р. Стир

У 2014 році в басейні р. Стир скид зворотних вод зменшився на 0,07 млн.м³. У поточному році відбулося зменшення скиду недостатньо-очищених та без очистки вод на 0,06 млн.м³ у порівнянні з минулим

роком. Проте збільшився об'єм скинутих нормативно - очищених вод на 0,02 млн.м³.

Основними забруднювачами басейну р. Стир залишається КП «Радехівське міське ВКГ», яке здійснює скид недостатньо-очищених стічних вод в річку Острівка, КП Лопатинської сільської ради та КП «Бродиводоканал».

Оцінюючи ситуацію по скидах стічних вод в області слід відмітити, що спад виробництва та зупинка багатьох підприємств, зменшили скид зворотних вод.

Однак, великою проблемою очистки стічних вод і надалі залишається:

- незадовільний технічний стан діючих очисних споруд, які є застарілі,
- відсутність очисних споруд в невеликих населених пунктах області,
- відсутність попередньої очистки на великих промислових підприємствах, що здійснюють скид своїх стоків з великою концентрацією в міській каналізаційній мережі.

Якість питної води та її вплив на здоров'я населення

Централізованим господарсько-питним водопостачанням забезпечені всі міста, селища міського типу та 16 відсотків сіл з охопленням до 20 відсотків сільського населення.

Головним управлінням Держсанепідслужби у Львівській області постійно здійснюється контроль за виконанням директивних документів, спрямованих на запобігання забруднення поверхневих водойм.

В 2014 році досліджено 2631 проб питної води за мікробіологічними показниками та 2210 проби за санітарно-хімічними показниками, з них відповідно 120 (4,6%) проб та 110 (5,0%) проб не відповідає вимогам ДСанПіН 2.2.4-171-10 «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною», затверджених наказом МОЗ України №400 від 12.05.2010р. В порівнянні з 2013 роком, коли показник відхилення становив відповідно 3,0% та 3,0%, рівень мікробіологічного забруднення зріс на 1,6%, а санітарно-хімічного на 2,0%.

З розвідної мережі централізованого водопостачання досліджено 2355 проб води за мікробіологічними показниками, з них не відповідає вимогам 99 (4,2%), та 1906 проб за санітарно-хімічними показниками, з них не відповідає вимогам 83 (4,3%). В порівнянні з 2013 роком, коли показник відхилення становив відповідно 3,0% та 2,6%, рівень мікробіологічного

забруднення зріс на 1,2%, а санітарно-хімічного на 1,7%.

Основними показниками, за якими вода питна не відповідала вимогам ДСанПіН 2.2.4-171-10 є вміст заліза, нітратів, амонію, свинцю та органолептика, загальна жорсткість, відношення суми речовин з однаковою лімітуючою ознакою шкідливості; з мікробіологічних показників — ЗМЧ та загальні коліформи.

З комунальних водогонів досліджено 1832 проби води за мікробіологічними показниками, з них не відповідає вимогам 35 (1,9%), та 1600 проб за санітарно-хімічними показниками, з них не відповідає вимогам 47 (2,9%). В порівнянні з 2013 роком, коли показник відхилення становив відповідно 1,6% та 1,6%, рівень мікробіологічного забруднення зріс на 0,3%, а санітарно-хімічного на 1,3%.

З відомчих водогонів досліджено 589 проб води за мікробіологічними показниками, з них не відповідає вимогам 48 (8,1%), та 436 проби за санітарно-хімічними показниками, з них не відповідає вимогам 52 (11,9%). В порівнянні з 2013 роком, коли показник відхилення становив відповідно 4,0% та 5,0%, рівень мікробіологічного забруднення зріс на 4,1%, а санітарно-хімічного - на 6,9%.

З сільських водогонів досліджено 210 проб води за мікробіологічними показниками, з них не відповідає вимогам 37 (17,6%), та 174 проб за санітарно-хімічними показниками, з них не відповідає вимогам 11 (6,3%). В порівнянні з 2013 роком, коли показник відхилення становив відповідно 8,8% та 3,8%, рівень мікробіологічного забруднення зріс на 8,8%, а санітарно-хімічного на 2,5%.

Погіршення якості води з відомчих та сільських водогонів в 2014 році за санітарно-хімічними та мікробіологічними показниками зумовлено зменшенням загальної кількості досліджених проб води.

Станом на 01.01.2015р. на контролі Держсанепідслужби області перебувало 481 джерел децентралізованого водопостачання громадського користування (420 криниць та 61 каптаж).

На радіаційні показники в 2014 році досліджено 10 проб питної води згідно плану роботи, відхилень не виявлено.

З джерел нецентралізованого водопостачання у 2014 році досліджено 759 проби води за мікробіологічними показниками, з них не відповідає вимогам 87 (11,5%) та 1033 проби за санітарно-хімічними показниками, з них не відповідає вимогам 45 (4,4%). В порівнянні з 2013 роком, коли показник відхилення становив відповідно 14,9% та 7,6%, рівень мікробіологічного забруднення знизився на 3,4%, а санітарно-хімічного на 3,2%.

З метою забезпечення реалізації Постанови Головного державного санітарного лікаря України №16 від 15.05.2010 р. «Про попередження виникнення водно-нітратної метгемоглобінемії у дітей» за 2014 рік з

джерел, воду з яких використовують для споживання дітьми до 3-х років, досліджено 4258 проб на вміст нітратів, з них не відповідає вимогам ДСанПіН 2.2.4-171-10 “Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною” 422 проби, що становить 9,9% (2013 рік — 9,5%) та 2480 проби за мікробіологічними показниками, з них не відповідає вимогам 459 проб, що становить 18,5%.

Ситуація в галузі водопостачання надалі залишається складною, оскільки на даний час в області досягнута та залишається критичною межа зносу основних фондів водопровідного господарства, подальший знос яких може призвести до порушення режиму та якості подачі води населенню області. Незадовільний стан мережі спричиняє до виникнення аварій, значних втрат води.

Внаслідок тривалої експлуатації (понад 60-90 років) значна частина водопровідних мереж та амортизованого і морально застарілого енергоємного обладнання вимагають заміни. В першу чергу це стосується міст Дрогобича, Борислава, Золочева, Червонограда, Миколаєва, Самбора, Моршина, Трускавця та ряду інших населених пунктів, в т.ч. сільських.

Спостереження та контроль за якістю питної води у комунальних водопроводах в 2014 році (табл. 4.19) проводилися ДУ «Львівський обласний лабораторний центр Держсанепідслужби України».

Заходи щодо покращення стану водних об’єктів

З метою вирішення проблем, пов’язаних із забрудненням поверхневих вод, у 2014 році з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища виділено **6 156,0 тис. грн.** для виконання заходів з покращення очистки стічних вод.

Упродовж 2014 року здійснювалися наступні заходи:

- будівництво чи реконструкція очисних споруд у містах Самбір, Бібрка Перемишлянського р-ну, Турка, Рудки Самбірського р-ну, селах Кавсько (Стрийський р-н), Неслухів (Яворівський р-н), а також Боринської міської лікарні (Турківський р-н) ;

- будівництво чи ремонт каналізаційних мереж у містах Броди, Самбір, Сколе, Жидачів, Трускавець, Дрогобич, Мостиська, Комарно, Моршин, Городок, селищі Східниця та селах Київцеві (Миколаївський р-н), Викоти (Самбірський р-н);

- виготовлення проектно-кошторисної документації на реконструкцію очисних споруд с. Верхня Білка (Пустомитівський р-н), на будівництво каналізаційних мереж у м. Судова Вишня (Городоцький р-н).

Таблиця 4.7

**Заходи спрямовані на покращення стану водних об'єктів
Львівської області**

<i>Назва заходу</i>	<i>Сума, тис. грн.</i>
Будівництво каналізаційного колектора по вулицях Веста, Будівельна, Труша м. Броди	298,4
Будівництво зовнішньої каналізації на вул. Галицька в м. Броди Львівської області. Коригування	500,0
Будівництво каналізаційних мереж очисних споруд в м. Самборі Львівської області (каналізаційні колектори, ГКНС, резервуари) – третя черга: будівництво ГКНС та напірних колекторів	526,0
Будівництво ливневої каналізації на вул. Шевченка, Грінченка, Івасюка, Крижовій, Поперечній, Ольжича, Калнишевського в м. Самборі Львівської області	90,0
Будівництво «Побутова каналізація північної частини м. Жидачева Львівської області по вул. Лісна-вул. Валога, по вул. Виговського»	100,0
Каналізування району вул. Котляревського у смт. Східниця м. Борислава Львівської області. Очисні споруди глибокого біологічного очищення господарсько-побутових стічних вод	21,35
Реконструкція очисних споруд побутових стічних вод потужністю 50 м ³ /добу з використанням водоочисної системи типу "Біоплато" та коагулянту-флокулянту українського виробництва в с. Неслухів Львівської області	225,9
Каналізування і очистка стоків с. Кавсько Стрийського району	900,0
Будівництво безнапірного каналізаційного колектора по вул. Мазепи в м. Мостиська	550,0
Капітальний ремонт архітектурно-будівельної частини блоку ємностей існуючих міських очисних споруд побутових стоків продуктивністю 700 м ³ /добу в м. Бібрка Перемишлянського району	19,0
Реконструкція очисних споруд каналізації в м. Турка	318,86
Виготовлення проектно-кошторисної документації на реконструкцію очисних споруд с. Верхня Білка Пустомитівського району	130,0
Реконструкція каналізаційних очисних споруд і системи каналізації в м. Рудки Самбірського району	425,9
Виготовлення проектно-кошторисної документації на каналізування м. Судова Вишня Мостиського району	300,0
Будівництво «Каналізація м. Комарно Городецького району Львівської області»	151,61
Реконструкція парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення "Парк курорту" м. Моршин Львівської області (зовнішні мережі каналізації)	500,0
Каналізування житлових мікрорайонів м. Городок, V етап: вул. Підгір'я, Дорошенка, Сагайдачного, Шашкевича, Хоткевича, Шевченка, Окружна, Галицька, Коновальця	500,0
Реконструкція каналізаційних очисних споруд побутових стоків продуктивністю 20 м ³ /добу Боринської комунальної міської	454,0

лікарні	
Капітальний ремонт каналізації в с. Викоти Самбірського району Львівської області	145,0
Всього	6 156,0

По зазначених заходах виконано наступні роботи:

1. Збудовано частину ливневої каналізації довжиною 139м/п та встановлено 8 каналізаційних колодязів по вулицях Веста, Будівельна, Труша м. Броди.

2. Відновлено асфальтобетонне покриття вулиці площею 1739 м², яке було зруйноване під час будівництва каналізаційного колектора на вул.Галицька в м.Броди.

3. Укладено трубопроводи, прокладено стрічку сигнальну та проведено земляні роботи в м. Самборі.

4. Укладено 84 м.п. трубопроводу із поліпропіленових каналізаційних труб діаметром 500мм, улаштовано 4 колодязі на вул. Шевченка, Грінченка, Івасюка, Крижовій, Поперечній, Ольжича, Калнишевського в м. Самборі.

5. Прокладено каналізаційний колектор по вул. Виговського та підключено 42 будинки в м. Жидачеві.

6. Розпочато початкові роботи по розробленню ґрунту та підготовці котловану і траншей для укладання залізобетонних напірних труб в смт.Східниця.

7. Проведено роботи із улаштування фундаментних плит залізобетонних плоских, улаштування покриття з холодних асфальтобетонних сумішей, установлення металевої загорожі, воріт двостулкових, монтаж технологічного обладнання та трубопроводів (фекальні насоси, аератора-гідрограмати) в с. Неслухів Кам'янка-Кузького р-ну.

8. Закуплено установку повної біологічної очистки стічних вод BIOTAL 100 для с. Кавське.

9. Виконано будівельні роботи (укладено трубопроводи із поліетиленових труб діаметром 315 мм з гідравлічним випробуванням – 732,5 м, улаштовано круглі колодязі зі збірного залізобетону – 19 шт., улаштовано одношарову основу товщиною 15 см із щебеню – 2278 м²) в м. Мостиська.

10. Проведено будівельні роботи для встановлення пісколовки та по капітальному ремонту блоку ємностей очисних споруд в м. Бібрка.

11. Встановлено устаткування: КНС з поліетиленової стільникової конструкції з двома корзинами та насос занурений фекальний в комплекті з опорним коліном і лампою в м. Турка.

12. Виготовлено проектно-кошторисну документацію на реконструкцію очисних споруд с. Верхня Білка.

13. Встановлено огорожу біля побутового корпусу очисних споруд. Прокладено зовнішній напірний колектор від КНС № 4 (лікарня) до очисних споруд, зовнішні мережі господарсько-питного водопроводу від існуючого водопроводу в районі КНС № 3 до очисних споруд, зовнішні мережі напірного каналізаційного колектору від КНС № 2 до КНС № 3 в м. Рудки.

14. Виготовлено проектну - кошторисну документацію на каналізування м. Судова Вишня.

15. Проведено монтаж технологічного обладнання та прокладання напірного трубопроводу побутової каналізації К1Н в м. Комарно.

16. Здійснено роботи по каналізуванню (побутова, дощова та дренажна каналізації). В м. Моршині.

17. Проведено земляні роботи (розробка ґрунту екскаватором, доробка вручну, засипка траншей і котлованів, ущільнення ґрунту пневматичними трамбівками). Здійснено водовідлив із траншей. Улаштовано піщану основу та присипку під трубопроводи. Укладено трубопроводи із поліетиленових труб. Улаштовано круглі збірні залізобетонні каналізаційні колодязі та дощоприймачі. Прокладено 3,010 км побутової каналізації та 0,316 км дощової каналізації в м. Городку.

18. Проведено будівельні роботи та закуплено устаткування для каналізаційних очисних споруд Боринської комунальної міської лікарні.

19. Прокладено 562 м труб зовнішньої каналізації ПВХ діаметром 200 мм та проведено монтаж 10 поліетиленових колодязів в с. Викоти.

Окрім цього, у 2014 році з метою здійснення протипаводкових заходів в області з обласного фонду ОНПС було виділено 1 427,8 тис. грн. на проведення заходів щодо відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану річок, а також заходи для боротьби з шкідливою дією вод на території наступних населених пунктів: м. Золочева, Гумніської сільської ради Буського р-ну, с. Лучківці Ясенівської сільської ради, с. Лагодів Язлівчицької сільської ради та Поникв'янської сільської ради Бродівського р-ну, Березинської сільської та Роздільської селищної рад Миколаївського р-ну, с. Чуква Самбірського р-ну, с. Монастирець Самбірського р-ну, с. Мала Озимина Самбірського р-ну, Старокропивницької сільської ради Дрогобицького р-ну, с. Малехів Жовківського р-ну.

5. ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ

Земельний фонд області складає 2183,1 тис. га, з яких 1262,0 тис.га (57,8%) зайнято сільськогосподарськими угіддями, з них 793,8 тис. га – рілля, 0,7 тис. га – перелоги, 23,1 тис. га - багаторічні насадження, 444,4 тис. га – сінокоси та пасовища. Третину території області – 694,1тис.га (31,8%) займають ліси та лісовкриті площі.

Площа сільськогосподарських угідь за 1991-2014 роки зменшилась на 21,1тис.га. Змінилась і структура сільськогосподарських угідь. За 1991-2014 роки площа ріллі зменшилась на 76,6 тис. га, багаторічних насаджень - на 1,6 тис. га, водночас площа перелогів збільшилась на 0,7тис.га, сіножатей і пасовищ – на 56,4тис.га.

Більше третини земель області 39,9% (827,9 тис. га) перебуває в користуванні громадян, 16,3 % (356,1 тис. га) - землі, не надані у власність та користування, з яких 64,2 % - сільськогосподарські угіддя (228,6тис.га)

У користуванні лісогосподарських підприємств перебуває 27,7% земель області (605.8 тис. га), з яких 90,4% (547.8тис.га) вкриті лісовою (дервною та чагарниковою) рослинністю.

Таблиця 5.1

Динаміка структури земельного фонду Львівської області

Основні види земель та угідь	2010 рік		2011 рік		2012 рік		2013 рік		2014 рік	
	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території
1	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Загальна територія	2183,1	100.00	2183,1	100	2183,1	100	2183,1	100	2183,1	100
у тому числі:										
1. Сільськогосподарські угіддя, з них:	1266,7	58,0	1265,0	58,0	1263,9	57,9	1263,3	57,9	1262,0	57,8
рілля	796,7	36,5	796,1	36,5	795,7	36,4	794,7	36,4	793,8	36,4
перелоги	0,7	0,03	0,7	0,03	0,7	0,03	0,7	0,03	0,7	0,03
багаторічні насадження	23,0	1,1	23,0	1,1	23,0	1,1	23	1,1	23,1	1,1
сіножаті і пасовища	445,4	20,4	445,2	20,4	444,5	20,4	444,9	20,4	444,4	20,4
2. Ліси і інші лісо-вкриті площі	694,4	31,8	694,5	31,8	694,6	31,8	694,7	31,8	694,7	31,8
з них: вкриті лісовою рослинністю	628,7	28,8	628,9	28,8	628,9	28,8	629	28,8	629,1	28,8
3. Забудовані землі	111,7	5,1	112,2	5,1	113,1	5,2	113,6	5,2	114,9	5,3
4. Відкриті заболочені землі	9,4	0,4	9,4	0,4	9,4	0,4	9,4	0,4	9,4	0,4
5. Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі, зайняті зсувами, щебенем, галькою, голими скелями)	30,7	1,4	30,6	1,4	30,6	1,4	30,6	1,4	30,6	1,4
6. Інші землі	28,6	1,3	28,6	1,3	28,7	1,3	28,7	1,3	28,7	1,3
Усього земель (суша)	2140,3	98,0	2140,3	98,0	2140,3	98,0	2140,3	98	2140,3	98,0
Території, що покриті поверхневими водами	42,8	2,0	42,8	2,0	42,8	2,0	42,8	2	42,8	2,0

Якість ґрунтів сільськогосподарського призначення

Спостереження за якістю ґрунтів сільськогосподарського призначення у Львівській області здійснює Львівська філія державної установи «Держґрунтохорона».

У 2014 році агрохімічна паспортизація земель сільськогосподарського призначення проведена в трьох районах області: Дрогобицькому, Жовківському та Золочівському. Площа обстежених земель складає 83,3 тис. га.

За даними проведення агрохімічної паспортизації земель сільськогосподарського призначення ґрунти обстежених районів різноманітні за ступенем кислотності – від сильноокислих до нейтральних.

Із обстежених 83,3 тис. га орних земель 23,2 тис. га (27,9%) характеризуються кислою реакцією ґрунтового розчину ($\text{pH}_{\text{сол.}} < 5,5$). З дуже сильноокислою та сильноокислою реакцією ґрунтового розчину виявлено 4,559 тис. га (5,5%), середньоокислою – 7,947 тис. га (9,5%), слабоокислою – 10,701 тис. га (12,8%). Близьку до нейтральної реакції ґрунтового розчину мають ґрунти на площі 9,6539 тис. га (11,6%), нейтральну – на площі 50,445 тис. га (60,6%).

За вмістом гумусу переважають площі з середнім (36,1%) ступенем забезпечення 26,1 тис. га.

За вмістом сполук азоту, що легко гідролізуються, найбільшу площу займають ґрунти з низьким ступенем забезпечення (67,2%); рухомих сполук фосфору – підвищеним (24,4%) та високим (34,1%); рухомих сполук калію – середнім (23,4%) та підвищеним (25,1%).

Вміст рухомих форм солей важких металів у проаналізованих ґрунтових пробах не перевищує ГДК.

6. НАДРА

Мінерально – сировинна база Львівщини

Програма використання мінерально-сировинної бази Львівської області розроблена на підставі рішення сесії Львівської обласної ради від 9.04.2009 р. за №861 «Про програму стабілізації соціально-економічного розвитку Львівської області на 2009 р.» на підставі Загальнодержавної програми розвитку мінерально-сировинної бази України.

Львівська область володіє значною частиною мінерально-сировинного потенціалу України.

Тут зосереджено 15% балансових запасів нафти, 8% - вільного газу, 15% - розчиненого газу, 76%- калійних солей, 69% - сірки, 59% - озокериту, 10- цементної сировини, 12% - склярських пісків, 24% - піщано-гравійної суміші, 8% – питних і технічних підземних вод, 12% - мінеральних вод.

Варто зазначити, що поточний видобуток окремих видів корисних копалин значно вищий в процентному відношенні до загальноукраїнського, ніж балансові запаси. Зокрема, Львівщина у 2014 р. видобувала 18,4% прісних питних і підземних вод України, 45% - мінеральних вод; 25% - пісків для будівельних розчинів і автошляхового покриття, 38% - пісків для виробництва силікатної цегли, 46,25% - піщано-гравійної суміші, 86% - керамзитової сировини. У зв'язку з цим необхідно забезпечити раціональне використання надр.

Мінерально-сировинна база області на 43% складається з паливно-енергетичної сировини (нафта, газ, конденсат, кам'яне вугілля, торф). Друге місце належить сировині для виробництва будматеріалів – 35%, на третьому місці прісні і мінеральні підземні води – 16%, калійні, кам'яні, магнієві солі, сірка самородна, сировина для скляної промисловості (кварцові піски), цементна сировина – 6%.

У 2014 р. Держгеолнадра України видало 63 спеціальних дозволи на користування надрами на території Львівської області, в тому числі з метою геологічного вивчення (у тому числі дослідно-промислової розробки) – 24, з метою видобування корисних копалин – 39.

На Львівщині знаходяться 25 ділянок вугленосних надр, з яких діє вісім. Основна проблема полягає у тому, що найбільш багаті ділянки надр відпрацьовані, на даному етапі погашаються запаси вугілля з високою зольністю, що вимагає збагачення. Враховуючи факт, що більшість вугільних шахт Донбасу знаходиться на підконтрольній ЛНР та ДНР території, для нарощування видобутку вугілля у Львівській області необхідне прискорене проведення геологічної розвідки

перспективних ділянок шахт Любелівська №3 і №4, а також Тягівська №2 і №3. Кам'яне вугілля Львівсько-Волинського басейну газоносне, метан міститься як супутня корисна копалина. Забезпечення вивчення газоносності, розробки методів дегазації і видобутку метану вугільних родовищ дозволить скоротити імпорт природного газу. Окрім того, вугілля Львівсько-Волинського вугільного басейну придатне для промислової і підземної газифікації, що може зменшити негативний вплив вуглевидобутку на довкілля.

У Львівській області налічується 21 родовище нафти, проте в основному багаті ділянки відпрацьовані за 150-річний період експлуатації. На території області налічується 49 родовищ вільного газу і 18 – розчиненого, внаслідок відсутності нових підготовлених запасів видобуток зменшується. Протягом 2013-2015 років спеціальні дозволи на користування нафтогазовими надрами отримали багато комерційних структур, що за належного контролю за виконанням програм їхніх робіт повинно дати значний приріст ресурсів у короткотерміновій перспективі.

Нетрадиційні види енергетичної сировини на Львівщині – це торф, менілітові сланці Карпат та геотермальні ресурси. Львівщина володіє 17,7% запасів України, видобуток становить 13% від загальноукраїнського. Дослідно-промислова установка по переробці менілітових сланців у смт. Верхнє Синьовидне Сколівського району засвідчила високий ступінь негативного впливу на довкілля і була призупинена.

Високотемпературні води, виявлені в межах Крукеницької западини, дозволяють передбачити наявність крупного геотермального басейну. Геотермальні води можуть використовуватись промисловістю (при низькотемпературних виробничих процесах), для місцевого опалення, для обігріву теплиць та для курортного застосування.

Одним з найбільших багатств України є мінеральні добрива, Львівська область володіє унікальними, кращими в світі сульфатними родовищами калійних солей. На базі калійних руд Стебницького родовища можна отримати сиромелену калійну руду і складні фосфорно-калійні, азотно-фосфорно-калійні добрива. Крім того, калійні породи містять бром і низку рідкісних елементів (літій, бор, стронцій, галій). Запуск в експлуатацію рудника №1 на Стебницькому родовищі має стати пріоритетом для промислового розвитку Львівщини.

В області розвідані родовища кам'яних солей і розсолів. В експлуатації знаходиться Дрогобицьке родовище розсолів, на якому розробляється лише ділянка Дрогобицька. Розвіданими запасами завод не забезпечений, чим викликане зниження потужності підприємства по відношенню до проектної. В умовах, коли припинено експлуатацію ДП

«Солотвинський солерудник», а соляні родовища Донбасу знаходяться в зоні АТО, збільшення продуктивності солевидобутку на Львівщині є нагальним питанням.

Область має значні запаси різноманітної сировини для виробництва майже всіх видів будівельних матеріалів: цементу, сировини для виробництва скла, будівельних пісків, вапна, меліорантів, каміння для буту і щебеню – пісковиків; облицювання – гіпсів і пісковиків; сировини для цегельно-керамічної продукції, сировини петрургійної для легких наповнювачів бетону. Разом з тим протягом останнього часу фіксується надмірна експлуатація окремих корисних копалин, в першу чергу пісків для скляної промисловості та піщано-гравійної суміші. Раціональне використання цих корисних копалин полягає у максимальній переробці на території Львівщини та обмеженні вивозу сировини за межі області.

Львівська область має багаті і різноманітні ресурси прісних і мінеральних підземних вод. Джерелом питного водопостачання області є підземні води, які в основному відносяться до категорії незахищених або умовно захищених. Загальні природні ресурси підземних вод питної якості Львівської області складають 5181,73 тис. м³/добу (станом на 1.01.2010). Прогнозні ресурси прісних підземних вод Львівської області складають 3644 тис. м³/добу, експлуатаційні – 1285 тис. м³/добу. За даними Державного водного кадастру водовідбір у 2014 р. становив 432,87 тис. м³/добу, в тому числі ГПВ – 342,08 тис. м³/добу, сільське господарство – 57,75 тис. м³/добу, виробничо-технічне водопостачання – 22,33 тис. м³/добу, розлив – 0,02 тис. м³/добу, скид без використання – 10,69 тис. м³/добу.

Однак забезпечення водними ресурсами нерівномірне. Найменш забезпечені ресурсами підземних вод гірські райони (Сколівський, Старосамбірський і Турківський), а також Самбірський. Стосовно Сокальського району варто зауважити, що по ресурсах прісних підземних вод він найбільш забезпечений в області, проте не всі запаси питної якості. Підпрацьовані шахтними виробками комунальні водозабори району – Боратинський, Межирічанський, частково Бендюзький, Ванівський.

Найпроблемнішим є водозабезпечення сільських населених пунктів, які використовують перший від поверхні ґрунтовий водоносний горизонт, незахищений від забруднення. Села, які потрапляють у депресійні лійки крупних водозаборів і кар'єрів, теж мають проблеми з водопостачанням. Особливої уваги потребує питання інвентаризації і обліку водозабірних споруд на території області.

До основних типів мінеральних вод Львівщини належать: вуглекислі, сульфідні, залізисті, йодові, бромні, борні, кременисті, води

з підвищеним вмістом органічних речовин типу «Нафтуся» та води без специфічних компонентів. Прогнозні ресурси мінеральних вод становлять 101,9 тис. м³/добу, в тому числі води без специфічних компонентів (гідромінеральна база для фасованої води)- 27,3 тис. м³ . Попередньо оцінені запаси складають 37,6 тис. м³/добу, в тому числі води без специфічних компонентів – 26,8 тис. м³/добу. До категорії унікальних віднесені Трускавецьке, Східницьке і Моршинське родовища, діють 6 курортів.

Основні проблемні питання використання мінерально-сировинної бази Львівської області:

1. Недостатньо ефективні технології видобутку та переробки мінеральної сировини і особливо недостатнє використання відходів гірничої промисловості, які, за умови геологічного вивчення, можуть класифікуватись як техногенні родовища корисних копалин (калійні солі, самородна сірка, кам'яне вугілля). Видобуток основних і супутніх елементів з техногенних родовищ може сприяти вирішенню одразу двох проблем Львівщини – економічної (виробництво товарної продукції) та екологічної (вилучення компонентів, що здійснюють шкідливий вплив на довкілля).

2. Особливістю гірничо-видобувної промисловості Львівської області є **тривалий термін експлуатації** – Дрогобицький сільзавод діє з 15 століття, Стебницька шахта – з 1843 р., Бориславське і Східницьке нафтові родовища – понад 100 років, Дашавське газове родовище – з 1921 р. Це призвело до суцільної амортизації основних фондів, в тому числі транспортних, та виникнення стабільних аварійних ситуацій; застосовуються застарілі технології (кратна система нафтовидобутку на Східниці незмінна з 1895 р.). Найпридатніші до експлуатації родовища або вироблені, або перебувають у стадії відпрацювання, внаслідок чого залишаються об'єкти з більш складними гірничо-геологічними умовами видобутку (нафта і газ, вугілля, сіль, сірка). Складна ситуація вимагає впровадження технології розробки, яка б дозволяла використовувати малі родовища.

3. Не проводяться пошуки і розвідка мінеральної сировини, альтернативної до нафти, газу, вугілля – термальні води, буре вугілля, торф. Питання щодо інтенсифікації видобутку торфу має вирішуватись з врахуванням його ролі акумулятора запасів ґрунтових вод у долинах рік. Розробка бурого вугілля повинна враховувати наявність діючих і перспективних природно-заповідних об'єктів Розточчя та Вороняк.

У найближчій перспективі у мінерально-сировинному комплексі області буде зберігатись пріоритетність наступних сировинних напрямків:

- сировина для паливно-енергетичного комплексу;

- сировина для виробництва будматеріалів, цементної та скляної промисловості;
- вторинна сировина (техногенні родовища будматеріалів);
- забезпечення населених пунктів якісною підземною питною водою;
- забезпечення лікувально-оздоровчих установ та закладів якісними підземними мінеральними водами;
- забезпечення збалансованого виробництва фасованої води.

Для нарощування обсягів використання мінерально-сировинної бази, крім цільових державних коштів, необхідне залучення недержавних коштів інвесторів, власних коштів підприємств. Інвестиції в першу чергу необхідні для сировини, на яку прогнозується значне збільшення попиту у недалекій перспективі (германій, галій, літій, цезій, йод та інші).

Охорона надр

Видобуток корисних копалин викликав низку негативних екологічних наслідків: підтоплення, просадки, активізацію карстових процесів, загазованість приповерхневого простору, виснаження запасів та забруднення підземних вод. Для області характерний широкий розвиток екзогенних геологічних процесів, зумовлений як гірським та передгірським рельєфом, так і техногенними чинниками.

Значною проблемою є **прикордонний характер області**, наявність транскордонних комунікацій (нафто-, газо-, продуктопроводів), що має вплив на стан підземних вод; поширення транскордонних родовищ корисних копалин. Гірничо-видобувні підприємства розташовані в басейнах транскордонних з Євросоюзом річок: Західного Бугу (ДП «Львіввугілля»), Сяну (територія Яворівського ДГХП «Сірка», нафтогазопромисли). В басейні Дністра розташовані ПАТ Стебницьке ГХП «Полімінерал», Роздільське ДГХП «Сірка». На балансі цих підприємств знаходяться хвостосховища, накопичувачі технологічних вод, розташовані на високопроникних алювіальних або флювіогляціальних відкладах.

Для області характерна невирішеність питань юридичного правонаступництва **ліквідаційного фонду** (шахт, свердловин) та недостатній контроль з боку надрокористувачів за ліквідаційно-консерваційним фондом (першочергово Бориславське озокеритове родовище). Потенційним джерелом забруднення довкілля є близько 10 тис. свердловин ліквідаційного фонду (крім гідрогеологічних), найпроблемніші Немирівське сірчане, Тягівське вугільне (обидва у прикордонній з Польщею зоні) і Рубанівське газове родовища.

Окремі підприємства паливно-енергетичного комплексу підпрацюють рекреаційні та курортні зони (курорти Трускавець, Східниця, Верхньосиньовидненське родовище мінвод). В зоні впливу ліквідаційного Язівського сірчаного рудника знаходиться курорт Шкло, Немирівського – курорт Немирів.

Гірничо - видобувна галузь є основним **джерелом забруднення прісних підземних вод** (Старосамбірський, Стрийський водозабори), в Червоноградському регіоні 4 діючі водозабори знаходяться в зоні впливу шахт. Специфічною проблемою Львівщини є загазованість приповерхневого простору і підземних питних вод в результаті циклічної діяльності підземних сховищ газу, першочергово Дашавського. Кількість свердловин системи державного моніторингу підземних вод за останні 10 років зменшилась наполовину, що унеможливує адекватну оцінку забруднення довкілля.

При цьому для області характерний остаточний принцип фінансування екологічних проблем, особливо підприємств ПЕК.

Згідно Постанови КМУ за №1606 від 31.08.1999 р. „Про концепцію поліпшення екологічного становища гірничо-видобувних регіонів України” екологічний стан Львівського вугільного басейну, територій підземної виплавки сірки, старого нафтогазовидобутку визначено як критичний. Екологічна реабілітація територій в зоні діяльності гірничо-хімічних та гірничо-видобувних підприємств є першочерговим завданням сталого регіонального розвитку.

Серед основних заходів щодо екологічної реабілітації виділяються три основні етапи – комплексна оцінка екологічної ситуації, стабілізація ситуації та докорінне поліпшення ситуації. Перший етап здійснено тільки для гірничо-хімічних підприємств та Бориславського нафтопромислового району, однак не створено регіональні мережі моніторингу та постійно діючі моделі екологічного стану довкілля. Виникнення непередбачуваних ситуацій (відновлення гарячого водовідливу на руднику підземної виплавки сірки Яворівського ДГХП) вимагає докорінної корекції цієї інформації.

Оцінка екологічного стану гірничо-видобувних підприємств ускладнюється тим, що досі не розроблені стандарти «Охорона навколишнього природного середовища при експлуатації родовищ корисних копалин», а також при бурінні вугільних, сірчаних, соляних свердловин. Відсутній нормативний документ з питань екологічної безпеки при ліквідації гірничо-видобувних підприємств. Не розроблено Закон України «Про екологічну реабілітацію території».

Етап екологічної стабілізації є основним в реабілітації довкілля і передбачає реалізацію окремих технічних проектів для окремих підприємств. Проектно-технічні рішення щодо стабілізації екологічної

ситуації розроблені для підприємств гірничої хімії і частково для Бориславського регіону (в складі технологічної схеми дорозробки родовища).

Відповідно до наказу Мінприроди №395 від 4 вересня 2006 р., ключові заходи для досягнення екологічної реабілітації територій в зоні діяльності гірничо-хімічних та гірничовидобувних підприємств базуються на наступних пріоритетах: охорона і сталий розвиток Карпат, розширення і зміцнення мінерально-сировинного потенціалу держави. Стратегічні напрями і завдання в галузі охорони надр передбачають покращення якості питної води, розвиток екологічно безпечних технологій в енергетиці, комплексне використання сировинних ресурсів. Виходячи з цього, основними завданнями для вирішення проблем є:

- утилізація пластових вод шляхом екологічно безпечного закачування в пласт; юридичного розмежування скиду стоків і нагнітання вод з метою ППТ; паралельний розгляд економічно ефективних установок демінералізації шахтних вод;

- централізоване створення обласних полігонів захоронення твердих і рідких відходів буріння; обмеження обсягів відходів впровадженням замкнутих циркуляційних систем;

- створення санаторської організації для планомірної ліквідації аварійних свердловин австрійського, польського, німецького періодів, які не числяться на жодному балансі;

- створення в Львівській області власної дирекції по реструктуризації вугільних шахт;

- забезпечення наявності екологічних нормативів щодо контролю в природному середовищі для всіх новостворюваних або імпортованих хімреагентів;

- впровадження високоефективних засобів для ліквідації вуглеводневих забруднень на водних об'єктах та високопроникних ґрунтах Карпатської зони; мінералізованих забруднень, в тому числі підтериконного фільтрату вугільних, озокеритових і калійних шахт; засобів для раннього виявлення і ліквідації самозаймання порід териконів;

- заборона використання порід відвалів, териконів, накопичувачів до оцінки їх як потенційних техногенних родовищ корисних копалин, а також списання балансових запасів супутніх корисних копалин без фактичної відробки.

У Червоноградському гірничопромисловому районі низка проблем екологічного характеру виникла в результаті проведення робіт без закладки виробленого простору з повним обрушенням покрівлі виробіток. Просідання денної поверхні глибиною до 5 м на площі до 90

км² супроводжується процесами затоплення, підтоплення та заболочення ґрунтів. Просідання ґрунтів відбувається під накопичувачами відходів, трубопроводами шахтних вод, по трасах комунальних водозаборів, що призводить до постійних аварій.

Значною екологічною проблемою залишається шахтний водовідлив, обсяг якого становить 2 млн. м³/рік. Хоча притоки шахтних вод зменшуються, по ряду шахт фіксується зростання їх мінералізації (середня на даний час становить 5-7 г/л). Шахтна вода агресивна до металоконструкцій, що посилює проблему герметичності трубопроводів на поверхні. У зоні впливу шахт ДП «Львіввугілля» наявний ряд населених пунктів, де вода криниць непридатна для господарсько-побутового водопостачання. Вирішенням проблеми було б використання опріснених з допомогою демінералізаційних установок шахтних вод як для власних технологічних та господарських потреб ДП «Львіввугілля», так і для забезпечення питною водою населення.

Ускладнення екологічної ситуації в регіоні зумовлює ліквідація шахт – 1-Червоноградська, 5-Великомостівська, Бендюзька, припинення водовідливу на шахті Візейська. Відсутній гідрохімічний і гідродинамічний моніторинг за станом підземних вод в зонах санохорони Межирічанського і Бендюзького водозаборів, маркшейдерський контроль за станом зсуву та деформації земної поверхні, спостереження за динамікою газового фактору прилягаючих шахт відповідно до проектів закриття шахт. Відсутнє встановлення юридичної особи, відповідальної за здійснення післяліквідаційного моніторингу довкілля та усунення негативних наслідків. При цьому слід врахувати, що згідно прогнозу, період затоплення шахти 1-Червоноградська становить 36 років (водовідлив зупинено в 1997 р.), шахти 5-Великомостівська – 41 рік (водовідлив зупинено в січні 2001 р.)

Програмою реабілітації гірничо-видобувних регіонів Львівської області для Львівсько-Волинського вугільного басейну передбачались: гідрогазогеохімічний моніторинг з проведенням оцінки впливу і прогнозу зміни рівня підземних вод та складання схеми інженерного захисту територій в зоні впливу підприємств, що ліквідуються; геофізичне вивчення, прогноз та рекомендації з підтримання у екологічно-безпечному стані об'єктів хвостового господарства та накопичувачів; вивчення відходів гірничодобувної промисловості; розробка проекту очищення і подальшого застосування шахтних вод. Комплекс даних робіт майже не здійснюється. Вивчення відходів вуглевидобутку проведено Львівською ГРЕ ДП «Західукргеологія» для 4 шахт і ЗАТ «Львівсистеменерго» (ПАТ «Львівська вугільна компанія»).

Освоєння рентабельної технології підземної газифікації вугілля Червоноградського басейну з метою повного видобутку запасів корисної копалини, в тому числі на ліквідованих шахтах, дозволить перейти на екологічно чисту технологію без використання териконів та шахтного водовідливу.

Небезпечна техногенно-екологічна ситуація склалась в зоні діяльності ПАТ Стебницьке ГХП «Полімінерал», приватизованого у жовтні 2013 р. компанією «Райс». Внаслідок видобутку без закладки відпрацьованих камер утворилося близько 30 млн. м³ порожнин, внаслідок прориву поверхневих вод через покривні породи - близько 0,5 млн. карстових пустот. У зоні впливу відроблених територій розташовані річки Вишниця і Вольський басейну Дністра, II і III санітарні зони курортотолісу Трускавець. Небезпечним є хвостосховище Стебницького ГХП.

Підприємством не у повному обсязі здійснюються роботи з реалізації «Комплексного проекту консервації рудника № 2 і рекультивації порушених гірничими роботами земель у зоні його діяльності» - не проводиться буріння закладочних свердловин і утилізація порід галітових відвалів, чистка гідроспостережних свердловин, геофізичне вивчення дамби хвостосховища.

Роботи з приготування та перекачування насичених розсолів у підземні виробки рудника №2 здійснюється не в повному обсязі через низьку ефективність проектних рішень щодо насичення розсолів. Закачування низько мінералізованих розсолів призвело до руйнування окремих міжкамерних ціликів та стелини між I і II горизонтами.

У м. Бориславі спостерігається одна з найскладніших в області техногенно-екологічна ситуація. В центральній частині Борислава розташоване озокеритове родовище, в межах якого наявні 3 км підземних шахтних виробіток, утворено 65 тис.м³ пустот, пробурено понад 200 розвідувальних свердловин. Видобуток озокериту не проводиться з 1996 р. у зв'язку із нерентабельністю виробництва. В даний час шахтні виробки затоплено ґрунтовими водами.

У долині р. Крушельниці на площі 15 га знаходяться шахтні відвали об'ємом понад 200 тис. м³, які містять токсичні речовини внаслідок бензинової випарки породи. Крім цього, шахта належить до понадкатегорійних по газу і вибухонебезпечних підприємств, через стволи внаслідок неконтрольованої дегазації здійснюється викид вуглеводневих газів в атмосферу. Ключовим для вирішення проблеми озокеритової шахти є прийняття технічного рішення екологічно безпечної ліквідації або створення на її базі виробництва, яке б зменшило негативний вплив на довкілля.

Забруднення довкілля м. Борислава та смт. Східниці спостерігається внаслідок наявності негерметичних виробок віком 100-150 років. Проблема ускладнюється тим, що у світовій практиці відсутня методика ліквідації свердловин з нецементованими колонами, при умові, що ці гірничі виробки знаходяться у безпосередній близькості одна від одної.

Внаслідок налагодження видобутку супутньої сірки на родовищах природного газу Яворівське ДГХП «Сірка», Роздільське ДГХП «Сірка» та Подорожненське ДГХП «Сірка», що здійснювали видобуток самородної сірки, стали нерентабельними. Підприємства гірничої хімії виявились неготовими до раптової зупинки виробництва, в результаті чого не були виположені робочі борти кар'єрів, не ліквідовані кар'єрні виїмки, відвали розкриву та хвостосховища. Цей чинник зумовив величезну вартість закриття підприємств. Реалізація проектів відновлення екологічної рівноваги та ландшафту і рекультивації порушених гірничими роботами земель у зоні їх діяльності не призвела до кардинального покращення екологічної ситуації, про що свідчать як аналізи вод затоплених кар'єрних виробок, так і наявність зсувно-опливних явищ на їх бортах. При цьому мінімально реалізовано проект на Немирівському руднику ПВС Яворівського ДГХП «Сірка» у прикордонній зоні з Республікою Польща. Особливе занепокоєння викликає наявність гарячого водовідливу з свердловин на Завадівській ділянці рудника, знищення спостережної мережі свердловин, стабільне забруднення сіркою ґрунтового покриву.

Екзогенні геологічні процеси

Львівщина належить до регіонів із значним розвитком екзогенних геологічних процесів, зумовлених як природними, так і техногенними чинниками. Поширення екзогенних геологічних процесів у 2014 р. наведене у таблиці.

Таблиця 6.1

Поширення екзогенних геологічних процесів (за даними ДП «Західукргеологія»)

№ з/п	Вид ЕГП	Площа поширення, км ²	Кількість проявів, од	% ураженості регіону
1	2	3	4	5
1	Зсуви	Більше 600, в т. ч. закадастрованих - 292,5	Більше 1350, в т. ч. закадастрованих - 1347	2, 8% , в т. ч. закадастрованих- 1,34%

2	Карст	4890 220	Понад 12500, в т. ч. 2024 закадастрованих	22,5%
3	Осідання земної поверхні над гірничими виробками	62	3	0,28
4	Просадки лесових порід	2061		9,43
5	Підтоплення	248,7, зокрема, техногенне	5	0,2

На території Львівської області постійні режимні спостереження на моніторингових ділянках проводились не в повному обсязі у зв'язку з недостатнім фінансуванням.

Зсуви

У 2014 р. спостерігалась подальша стабілізація зсувних процесів, які були активізовані в 2008-2009 рр. Зсувонебезпечні ділянки в основному стабілізовані, активізації процесу в значних масштабах не виявлено.

Активізація зсувного процесу спостерігалась по наступних ділянках: по правому борту р. Опір, в районі околиць та під'їзної дороги до с. Кам'янка та на південній його околиці; в с. Ямельниця на зсувних схилах струмка Ямельничанка; в с. Підгородці на зсувних схилах струмка Уричанка Сколівського району. Спостерігалась активізація зсувів в с. Кам'яне по лівому берегу р. Дністер, по правому берегу р. Свіча біля сіл Демівка і Крчівка Жидачівського району, на північному борту затопленого Роздільського кар'єру (озеро Глибоке) Роздільського ДГХП «Сірка» біля с. Малехів Миколаївського району. В стадії активізації знаходиться зсувний схил р. Вишні в с. Рудки Самбірського району на Головному європейському вододілі. У Дрогобицькому районі в напруженому стані знаходяться зсуви в Бориславі та Стебнику. У с. Підгірці Бродівського району навколо монастиря Благовіщення зсувонебезпечні схили знову знаходяться у нестабільному напруженому стані, активізувалась південно-східна ділянка зсувного схилу.

Карстові явища

У карстонебезпечній зоні с. Піски Пустомитівського району спостерігається активізація 5 карстових лійок, розташованих на городах, просадочні процеси зафіксовані в межах давніх карстових провалів.

Рівні ґрунтових вод в межах стаціонарної ділянки «Піски» суттєво не змінилися.

Карстові процеси в Яворівському районі на даний час активно не прогресують. Прояви відносної активізації спостерігались по карстовій лійці на території смт. Шкло біля санаторію Шкло та просядок в заплаві ріки Шкло в центральній частині села.

У зв'язку з проведенням комплексу робіт в долині р. Вишниця в зоні впливу ПАТ Стебницьке ГХП «Полімінерал» активізація трьох карстових лійок призупинилась.

Соляний підземний карст розвинутий в м. Дрогобич у зв'язку з видобутком розсолів ДП «Солевиварувальний Дрогобицький завод».

Осідання земної поверхні над гірничими виробітками

У м. Стебнику по вул. Орлика спостерігалась активізація просядкових явищ, фіксується збільшенням тріщинуватості окремих будівель.

Просадки земної поверхні спостерігаються на шахтах Великомоствська та Межирічанська, що створює загрозу дамбі хвостосховища ПАТ «Львівська вугільна компанія», а також на шахтах Степова, Відродження, Зарічній, Червоноградській. Співставлення даних відробки вугільних пластів району з глибиною просядки поверхні показало, що найбільші глибини просядки відповідають ділянкам відробки найбільш потужних пластів (шахти Межирічанська і ліквідована нині №5 Великомоствська), де глибина просядки складає - 60-80% відробленої потужності.

У зоні пориву інженерних комунікацій просядки зумовлені суфозією піщаного матеріалу.

На території Передкарпаття осідання земної поверхні, зумовлене гірничими виїмковими роботами, фіксується в зоні впливу діяльності ПАТ Стебницьке ГХП «Полімінерал». Локальний, проте великоамплітудний процес осідання земної поверхні наявний на території озокеритової шахти в Бориславі.

Підтоплення

В межах Львівської області процеси підтоплення обумовлені природними та техногенними факторами. Природно обумовлене підтоплення носить сезонно-періодичний характер і поширене переважно в межах Надсянської, Верхньодністровської, Стиро-Бугської, Ратинської рівнин.

Внаслідок підробки території підземними гірничими виробками шахт на території Сокальського району відбуваються площинні просадки земної поверхні. Ситуація ускладнюється чисельними шляхопроводами та системою берегоукріплюючих дамб вздовж р. Західний Буг. Інтенсивно обводнені ділянки з утворенням водоймищ розміром 300-400 м в діаметрі відмічені на південно-східній околиці м. Червонограда, південно-східній частині шахтного поля ліквідованої шахти 1-Червоноградська.

Підтоплені ділянки залізниці та автошляхів на межі шахт Великомоствська і Бендюзька. Декілька невеликих ділянок інтенсивного обводнення розміром до 100 м в діаметрі спостерігається в північній частині поля ліквідованої шахти 1-Червоноградська і в південно-східній частині поля шахти Відродження.

В межах Стебницького родовища калійних руд максимальні площі підтоплення, викликані просіданням земної поверхні, спостерігаються в долині р. Вишниця. В результаті затоплення Язівського кар'єру в долині ріки Шкло спостерігається ріст кількості ділянок підтоплень за рахунок підняття рівня ґрунтових вод. Ідентична ситуація фіксується по в зоні впливу затопленого Розвадівського кар'єру глини «Миколаївцемент».

7. ВІДХОДИ

Відходи - будь-які речовини, матеріали і предмети, що утворилися у процесі виробництва чи споживання, а також товари (продукція), що повністю або частково втратили свої споживчі властивості і не мають подальшого використання за місцем їх утворення чи виявлення і від яких їх власник позбувається, має намір або повинен позбутися шляхом утилізації чи видалення. (ст.1 Закону України «Про відходи»)

Всі відходи в залежності від фізичних, хімічних і біологічних характеристик загальної їх маси або окремих інгредієнтів поділяються на 4 класи небезпеки: I -й - надзвичайно небезпечні; II -й - високо небезпечні; III -й - помірно небезпечні; IV -й - мало небезпечні. Більшість відходів, які належать до IV класу небезпеки, видаляються на полігони твердих побутових відходів. Відходи хімічної і гірничо-добувної промисловості накопичують на спеціальних накопичувачах. Решта відходів, які належать до II і III класів небезпеки, зберігаються на території підприємств.

Таблиця 7.1

Накопичення відходів (станом на початок 2015року) (за формою статзвітності № 1-відходи)

№ з/п	Показник	Одиниця виміру	Кількість	Примітка
1	Суб'єкти підприємницької діяльності, виробнича діяльність яких пов'язана з утворенням небезпечних відходів	од.	782	793 підприємства охоплено спостереженням за 20143 рік
2	Накопичено відходів, усього	т	222409272	
	у тому числі:			
3	відходи 1, 2, 3 класу небезпеки	т	2530	

Таблиця 7.2

Динаміка утворення відходів I- III класів небезпеки (згідно з даних статистичної звітності)

	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
Утворення відходів I-III класів небезпеки у розрахунку на 1 км ² , т	0,065	0,071	0,082	0,079
Утворення відходів I- III класів небезпеки у розрахунку на 1 особу, тонн	0,56	0,58	0,63	0,6

У 2014 р. утворилося 453 тонни відходів I – III класу небезпеки.

Таблиця 7.3

Основні показники поводження з відходами I-III класів небезпеки
(тис. т)
(за формою статзвітності № 1-відходи)

№ з/п	Показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
1	Утворилося	1,9923	1,426	1,585	1,859	1,859
2	Одержано від інших підприємств		0,663			
3	у тому числі з інших країн	-	-	-	-	-
4	Використано					
5	Знешкоджено (знищено)	0,7275	0,9	0,505	0,521	0,533
6	у тому числі спалено	0,0404	0,017	0,811	0,461	0,043
7	Направлено в сховища організованого складування (поховання)	0,1264	-	-	1,912	2,281
8	Передано іншим підприємствам	1,0996	2,1	-	-	-
9	у тому числі іншим країнам	-	-	-	-	-
10	Направлено в місця неорганізованого складування за межі підприємств	-		-	-	-
11	Втрати відходів внаслідок витікання, випаровування, пожеж, крадіжок	-		-	-	-
12	Наявність на кінець року у сховищах організованого складування та на території підприємств	37,5489	36,5	36,4	36,8	36,9

Таблиця 7.4.

Підприємства - основні накопичувачі промислових відходів
(за даними статзвітності 1-відходи)

№ з/п	Назва підприємства	Найменування відходу	Клас небезпеки	Накопичено відходів станом на 01.01.2013 р., т	Фактично утворилося відходів на підприємстві за 2013 рік (звітний), т	Накопичено відходів станом на 01.01.2014 р., т	Місце накопичення відходів
-------	--------------------	----------------------	----------------	--	---	--	----------------------------

1	2	3	4	5	6	7	8
1.	ВАТ «Львівський дослідний нафтомасло завод	Кислий гудрон	II	199907,160	-	199907,160	м. Львів, вул. Хмельни цького, 207(юрид ична адреса)
2.	ВАТ Нафтопере роб-ний комплекс «Галичина»	Нафтошлам	III	34745,9	-	34039,3	м.Дрогоб ич, вул. Борислав ська,82
3.	НГВУ «Бориславн афто-газ»	Нафтошлам	III	1365,5	-	1473,4	м. Борислав, вул. Карпатсь ка Брама, 26
4	ВП «Вагонне депо Дрогобич» ДТГО «Львівська залізниця»	Нафтошлам	III	619,9	-	361,3	м.Дрогоб ич, пров.При вок- зальний, 11
5.	ВАТ «Зміна»	Осад з відстійникі в після реагентної очистки стічних вод гальванічно -го виробни- цтва	III	515,0	-	515,0	м.Червон о-град, вул.Пром ислова,4

Поводження з побутовими відходами

На території Львівської області налічується майже 2 тис. населених пунктів у яких проживає 2,51 млн. осіб. Разом з промислово-господарським комплексом в області утворюється щорічно біля 5,0 млн. м³ твердих побутових відходів. Ці відходи практично без сортування вивозяться на сміттєзвалища. На території Львівської області станом на 2014 р. знаходилося 365 сміттєзвалищ несанкціонованих, загальною площею понад 240 га. Найбільші площі несанкціонованих сміттєзвалищ - у Бродівському, Сокальському та Жидачівському районах.

Переважна більшість полігонів працює в режимі перевантаження, тобто з порушенням проектних показників щодо обсягів накопичення відходів. Водночас через відсутність необхідних споруд та механізмів

технологія захоронення здійснюється з порушенням нормативних вимог, що в свою чергу призводить до забруднення навколишнього природного середовища.

На жодному сміттєзвалищі області не проводяться роботи з рекультивації відпрацьованих ділянок.

Слід відмітити, що наявні сміттєзвалища не виконують функцію природоохоронних споруд з екологічно безпечного захоронення побутових відходів. Відповідно, жодному сміттєзвалищу у Львівській області не можна присвоїти статус «Полігону твердих побутових відходів». Погіршення екологічної ситуації в місцях захоронення відходів пов'язано з забрудненням практично усіх природних ресурсів: атмосферного повітря, ґрунтів, поверхневих і підземних вод.

Небезпечні відходи

В області розроблена Обласна програма поводження з небезпечними відходами, затверджена розпорядженням голови Львівської облдержадміністрації від 24.04.2009 №344/0/5-09.

Станом на 01.01.2015 р. на території Львівської області налічується понад 222 млн. тонн відходів, з них 221,3 млн. тонн – відходи IV класу небезпеки.

На гірничо-хімічних підприємствах Львівщини, які припинили виробничу діяльність, накопичено близько 90 млн. тонн відходів збагачення сірчаної руди, понад 3 млн. т фосфогіпсу, 15 млн. тонн хвостів збагачення калійної солі.

На території Червоноградського вугільного району накопичено понад 85 млн. м³ породних відвалів вугільних шахт, 14 млн. м³ крупних та 12 млн. м³ мілких фракцій хвостів збагачення.

В золошлаковідвалах Добротвірської ТЕС накопичено понад 10 млн. тонн золи від спалювання вугілля.

Вищеперераховані відходи гірничо-хімічних, вуглевидобувних підприємств та Добротвірської ТЕС відносяться до IV класу небезпеки. Велика кількість відходів нафтопереробки (близько 15 тис м³) знаходиться на території лісового масиву Борщовицького лісництва ДП «Львівський лісгосп».

Пріоритетними завданнями у сфері поводження з небезпечними відходами є забезпечення виконання обласної програми в частині вирішення питання утилізації відходів, накопичених за попередні роки (гірничі порода ДП «Львіввугілля», зола Добротвірської ТЕС, фосфогіпси, імпортовані гудрони та кислі гудрони, відходи видобування та збагачення сірки).

Одним із небезпечних відходів є відпрацьовані джерела енергії: батарейки, акумулятори від телефонів, інших електронних засобів. Департаментом екології та природних ресурсів спільно з Мінприроди України реалізовано впровадження на території Львівської області пілотного проекту «Викидай правильно». Завдяки цьому проекту небайдужі до стану довкілля громадяни Львівщини мають змогу викидати відпрацьовані батарейки у спеціальні безпечні контейнери для збору хімічних джерел струму, які знаходяться в торгових точках компанії МТС. Слід зазначити, що Львівська область є однією з перших, де реалізовується такий проект.

Таблиця 7.5.

Інформація про кількість сміттєзвалищ (полігонів)
(за даними райдержадміністрацій)

№ з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону	Кількість	Площі під твердими побутовими відходами, га
сміттєзвалища			
1.	Бродівський	55	22
2.	Буський	-	-
3.	Городоцький	6	8
4.	Дрогобицький	1	1,2
5.	Жидачівський	30	29,46
6.	Жовківський	-	-
7.	Золочівський	31	17,25
8.	Кам'янка-Бузький	27	40,13
9.	Миколаївський	1	1,5
10.	Мостиський	28	24,05
11.	Перемишлянський	37	12,3
12.	Пустомитівський	1	2
13.	Радехівський	13	13,16
14.	Самбірський	38	10,15
15.	Сколівський	1	1,45
16.	Сокальський	53	45,66
17.	Старосамбірський	31	21,65
18.	Стрийський	7	-
19.	Турківський	5	-
20.	Яворівський	-	-
	Усього	365	249,89
полігони			
	Львівська область		
	Усього	-	-

Поводження з непридатними та забороненими до використання пестицидами

За сприяння Державного управління охорони навколишнього природного середовища в Львівській області в 2011-2012 роках було вивезено біля 800 тонн пестицидів і агрохімікатів та тари від них, чим остаточно вирішено питання очищення області від цих небезпечних відходів.

Транскордонні перевезення відходів

За період 2014 року не зафіксовано ввезення небезпечних відходів на територію Львівської області.

Водночас, залишається невирішеним питання екологічно безпечної утилізації та зберігання імпортованих впродовж 2002 – 2003 років ДП «Спецсервіс» та ТзОВ «ОСМА-Ойл» відходів з Угорщини та виготовлених з них модифікаторів. На територію Львівської області Державним підприємством МВС України «Спецсервіс» та ТзОВ «ОСМА-Ойл» з Угорщини було ввезено 19,898 тис. тонни нейтралізованих гудронних залишків та 3,044 тис. тонни котлових залишків ангідриду maleїнової кислоти, які згідно Базельської конвенції належать до небезпечних відходів.

Зазначені відходи імпортувались на територію області з метою утилізації на підставі повідомлень про транскордонні перевезення небезпечних відходів №№ UA 000024(i), UA 000026(i), UA 000066(i) та UA 000067(i) і ліцензій на право здійснення діяльності у сфері поводження з небезпечними відходами від 29.11.2011 ААН№238660 та від 17.07.2003 ААН№631451, виданих Мінекоресурсів України. Виробник відходів – MOL MAGYAR OLAJ-es GAZIPARI, Hungary, 1117 Budapest, Oktober huszonharmadika u.18.

Через незабезпечення ДП «Спецсервіс» та ТзОВ «ОСМА-Ойл» вимог природоохоронного законодавства запланована утилізація імпортованих відходів не проведена, у зв'язку з чим на території області зберігається 1174 тонни нейтралізованих гудронних залишків та 18,928 тис. тонни модифікатора типу «МГ», виготовленого з нейтралізованих гудронних залишків та котлових залишків ангідриду maleїнової кислоти, на наступних територіях:

- проммайданчик Роздільського ДГХП «Сірка» - 17,195 тис. тонни модифікатора (при незадовільному зберіганні модифікатора на даній площадці є пряма загроза попадання забруднених дощових стоків в оз. Глибоке, звідки з'єднувальним каналом можливе попадання в р. Дністер з усіма негативними наслідками, включаючи транскордонні забруднення);

- проммайданчик ВАТ «Прикарпатбуд» (м. Дрогобич) – 492,12 тонни модифікатора;
- проммайданчик Стрийського рубероїдного заводу ВАТ «Львівпокізол» (с.Райлів Стрийського району) – 1,141 тис. тонни модифікатора;
- паливний склад Добротвірської ТЕС (Кам'янка – Бузький район) – 1,174 тис. тонни нейтралізованих гудронних залишків;
- складське приміщення ТзОВ «ОНІКС» (смт. Дашава) – 100,0 тонн модифікатора.

Умови зберігання цих речовин не відповідають нормам екологічної безпеки, наявний негативний вплив їх небезпечних складників на земельні та водні природні ресурси в місцях їх зберігання, що систематично фіксується Держекоінспекцією та органами СЕС. Окрім цього, зберігання цих відходів на території України є грубим порушення вимог Базельської конвенції і пункту 16 Положення про контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх утилізацією/видаленням, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 13 липня 2000 р. N 1120, якими заборонено ввезення в Україну небезпечних відходів з метою їх зберігання чи захоронення.

У зв'язку із незаконним ввезенням цих небезпечних відходів слідчим управлінням Головного управління Міністерства внутрішніх справ України у Львівській області порушено дві кримінальні справи за фактами ввезення ДП «Спецсервіс» та ТзОВ «ОСМА-Ойл» на територію області з метою подальшого збуту небезпечних відходів. Разом з тим, розслідування справ не завершено, а гудрони та виготовлені з них модифікатори як речові докази незадовільно зберігаються в місцях їх розміщення.

На даний час на території Львівської області екологічно безпечні технології переробки зазначених відходів та модифікаторів не опрацьовані.

Державне регулювання у сфері поводження з відходами

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 03.08.1998р. №1218 Державним управлінням охорони навколишнього природного середовища в Львівській області та департаментом екології та природних ресурсів Львівської облдержадміністрації у 2014 р. зареєстровано 343 декларації на утворення відходів.

8. ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА

Господарська діяльність людини створює одну із самих гострих проблем нашої цивілізації проблему захисту природного середовища від негативного впливу відходів виробництва і споживання. Все те, що виробляється, споживається і видобувається, рано чи пізно перетворюється у відходи.

Загальна площа Львівської області становить 2 183 197,0 га. Населення області становить 2,7 млн. чоловік. Загальна кількість населених пунктів – 1982,0 одиниць, з них 78 міст та селищ, 1850 сіл.

Адміністративно область поділена на 20 районів, 43 міста, у тому числі 9 міст обласного значення (Львів, Борислав, Дрогобич, Моршин, Самбір, Стрий, Трускавець, Червоноград, Новий Розділ).

За останні 10 років на території Львівської області накопичено понад 10 млн. тонн сміття, що створює проблему, яка не вирішується територіальними громадами локально. Ці відходи практично без сортування (частково відділяється папір, поліетилен і незначна частина скляної тари) вивозяться на сміттєзвалища.

Слід відмітити, що наявні сміттєзвалища не виконують функцію природоохоронних споруд з екологічно безпечного захоронення побутових відходів. Відповідно ні одне сміттєзвалище не можна назвати «полігоном». Погіршення екологічної ситуації в місцях захоронення відходів пов'язано з забрудненням практично усіх природних ресурсів: атмосферного повітря, ґрунтів, поверхневих і підземних вод.

Окремою, надзвичайно складною екологічною і соціальною проблемою є питання функціонування Львівського міського сміттєзвалища, розташованого біля с. Грибовичі Жовківського району, на яке щороку вивозиться біля 1 млн. м³ побутових та невелика кількість мало небезпечних промислових відходів. Сміттєзвалище перевищило передбачені санітарними нормами терміни функціонування. Водночас, незважаючи на неодноразові вимоги департамент і облсанепідстанції, на даний час відсутнє альтернативне рішення щодо місця розміщення нового полігону для Львова.

Розв'язання проблеми безпечного поводження з ТПВ можливе через створення сучасних сміттепереробних заводів, полігонів та спеціалізованих підприємств зі збору ТПВ.

Найбільша кількість промислових відходів зосереджена на гірничо – хімічних підприємствах Львівщини, які припинили свою виробничу діяльність. Всього накопичено близько 90 млн. тонн відходів збагачення сірчаної руди, 4 млн. тонн фосфогіпсу, 15 млн. тонн хвостів збагачення калійної солі.

На території Червоноградського вугільного району накопичено понад 85 млн. м³ породних відвалів вугільних шахт, 14 млн. м³ крупних та 12 млн. м³ мілких фракцій хвостів збагачення.

В золошлаковідвалах Добротвірської ТЕС накопичено понад 10,5 млн. тонн золи від спалювання вугілля.

Залишається невирішеним питання екологічно безпечної утилізації та зберігання імпортованих ДП «Спецсервіс», ТзОВ «ОСМА-Ойл» з Угорщини відходів та виготовлених з них модифікаторів. На території області зберігається 18,928 тис. тон модифікатора та 1174 тон нейтралізованих гудронних залишків.

Пріоритетними завданнями у сфері поводження з небезпечними відходами є забезпечення виконання обласної програми в частині вирішення питання утилізації відходів, накопичених за попередні роки (гірничя порода ДП «Львіввугілля», зола Добротвірської ТЕС, фосфогіпси, імпортовані гудрони та кислі гудрони, відходи видобування та збагачення сірки).

Найбільшими забруднювачами є вугільно-видобувна, вугільно-збагачувальна гірничо-хімічна галузі, та значна кількість сміттєзвалищ.

Таблиця 8.1.

Підприємства – найбільші забруднювачі довкілля Львівщини

№ з/п	Назва об'єкту	Вид економічної діяльності	Відомча належність (форма власності)
1	2	3	4
1.	ВП «Добротвірська ТЕС»	Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	ПАТ ДТЕК «Західенерго»
2.	Управління магістральних газопроводів «Львівтрансгаз»	Транспортування природного газу	ПАТ «Укртрансгаз»
3.	ДП «Львіввугілля»	Добувна промисловість	Державна власність
4.	МКП «Збиранка» (Львівське сміттєзвалище)	Інше виробництво (оброблення відходів)	Комунальна власність Львівської міської ради
5.	Роздільське ДГХП «Сірка»		Державна власність
6.	Львівське міське комунальне підприємство «Львівводоканал»	Обробка стічних вод	Комунальна власність Львівської міської ради

9. БІОРЕСУРСИ ЛЬВІВЩИНИ

Лісове господарство

Ліси Львівської області займають 31,8% її території, тоді як у середньому по Україні цей показник складає 15,7%. Ліси на Львівщині займають площу 694,4 тис. гектарів, що становить понад 8 % загальної площі лісів держави. Для порівняння: загальна територія області складає лише 3,6 % від території України. За загальною площею лісів Львівщина займає третє місце по Україні після Волинської та Житомирської областей.

Ліси по території області розміщені нерівномірно. Основна частина вкритої лісом площі припадає на гірські райони Карпат, а також Розточчя, Гологори, Мале Полісся.

Таблиця 9.1.

Землі лісогосподарського призначення регіону

№ з/п	Землі лісогосподарського призначення регіону	Одиниця виміру	Кількість
1.	Загальна площа земель лісогосподарського призначення	тис. га	694,4
	у тому числі:		
1.1	площа земель лісогосподарського призначення державних лісогосподарських підприємств	тис. га	478,0
1.2	площа земель лісогосподарського призначення комунальних лісогосподарських підприємств	тис. га	146,4
1.3	площа земель лісогосподарського призначення власників лісів	тис. га	0,1
1.4	площа земель лісогосподарського призначення, що не надана у користування	тис. га	31,1
2.	Площа земель лісогосподарського призначення, що вкрита лісовою рослинністю	тис. га	616,6
3.	Загальний запас деревини за звітний період	тис. м ³	132338,2
4.	Запас деревини у розрахунку на один гектар земель лісогосподарського призначення	м ³	190
5.	Площа лісів у розрахунку на одну особу	га	0,27
6.	Запас деревини у розрахунку на одну особу	м ³	52
7.	Лісистість (відношення покритої лісом площі до загальної площі регіону)	%	31,8

Найбільші масиви лісів зосереджені в Сколівському (101,5 тис. га), Турківському (69,5 тис. га), Старосамбірському (56,5 тис. га), Яворівському (56,3 тис. га) та Дрогобицькому (47,2 тис. га) районах. В Стрийському (24,2 тис. га), Самбірському (12,1 тис. га), Городоцькому (8,7 тис. га) районах ліси займають незначні площі. Якщо брати відсоток вкритої лісом площі по районах, то найбільшою вкрита лісовою рослинністю площа є в Сколівському (72,5 %), Турківському (57,9 %) та Старосамбірському (47,1 %) районах; серед рівнинних слід відмітити Яворівський (37,5 %), Бродівський (34,2 %) та Перемишлянський (31,2 %) райони. Найменш лісистими є Городоцький (12,4 %), Самбірський (13,4 %) та Пустомитівський (15,6 %) райони, тобто рівнинні райони, що пов'язано з давнім освоєнням даних територій та високою щільністю населення.

Ліси Львівської області поділені на 4 основні категорії:

- ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення займають площу 132,8 тис. га (16,4%);
- рекреаційно-оздоровчі ліси – 295,1 тис. га (42,8%);
- захисні ліси - 115,5 тис. га (16,7%);
- експлуатаційні ліси - 310,1 тис. га (44,9%).

Львівська область розташована в межах Центрально-Європейської широколистяно-лісових геоботанічних провінцій. Основні масиви лісів зосереджені в горах та на півночі області. На Малому Поліссі переважають соснові і сосново-дубові ліси, на Розточчі – соснові і буково-соснові, на Подільській височині - буково-дубові та грабово-дубові, на Передкарпатті – дубово-буково-ялищеві, в Карпатах – букові, ялищеві-букові, ялищеві і ялинові ліси. Основними лісоутворюючими породами є сосна (23,8 % площі лісів), дуб (18,6 %), бук (18,2 %), ялина (15,6 %), ялища (8,2 %), вільха (7,8 %). Загалом для лісів Львівщини характерна різноманітність деревних порід, що дає змогу формувати найбільш стійкі і продуктивні змішані насадження, задовольняти найрізноманітніші потреби в лісовій продукції.

Вікова структура лісів області є значно кращою, ніж в середньому по Україні і є близькою до оптимальних норм. При цьому набагато краще становище спостерігається в гірських та передгірських територіях і, частково, у Поліській зоні. Гірше становище маємо на рівнині. Питома вага молодняків складає 23 % від загальної площі вкритої лісовою рослинністю, що відповідає нормі, середньовікових насаджень – 49,5 % (при оптимальній нормі 30 %), пристигаючих – 16,8 % (норма 22%); стиглих і перестійних – 10,7 % (при оптимальній нормі 12 %). Тобто спостерігається переважання середньовікових насаджень і в той же час площі пристигаючих, стиглих і перестійних лісів складають дещо менший відсоток, ніж це передбачено оптимальними нормами.

Необхідно відмітити, що за останні 10 років пройшли позитивні зміни у віковій структурі, площа молодняків зменшилась на 13%, а площа пристигаючих насаджень збільшилась на 4 %, стиглих і перестійних на 5 %. Середній вік насаджень Львівської області складає 60 років, при цьому він вищий в гірській частині і менший на рівнинних і передгірських територіях.

Загальний запас лісів Львівської області становить 153,6 млн. м³ або 260 м³ на 1 га вкритої лісовою рослинністю площі, що значно вище, ніж в середньому по Україні, проте менше, ніж в Закарпатській, Івано-Франківській та Чернівецькій областях. Із загального запасу лісів на стиглі і перестійні деревостани припадає 20,5 млн. м³ (або 13 %) і понад 6 млн. м³ (або понад 46 %) припадає на експлуатаційні ліси. Загальний середній приріст деревини щороку складає більше 2,5 млн. м³.

З метою підвищення лісистості в області до оптимального рівня, починаючи з 2000 року створено 1535 га нових лісів за кошти обласного фонду охорони навколишнього природного середовища обласного бюджету. Лісогосподарськими підприємствами області здійснюється комплекс робіт з відтворення лісів.

Проте господарська діяльність людини не у всі часи була спрямована на збереження та примноження лісових ресурсів. Лісистість в рівнинних та передгірських районах скоротилась до 20 %, а в гірських – до 53 % від їх загальної площі. Внаслідок цього виникли великі площі вторинних чагарникових заростей антропогенного походження та девастрованих угідь. Нерегульована експлуатація деревостанів в кінці XVIII і XIX століттях та повоєнні роки XX століття призвела до значного зниження верхньої межі лісу, зміни породного складу і вікової структури лісів, переважання похідних біологічно нестійких деревостанів, особливо це стосується похідних ялинових лісів в Карпатському регіоні, площа яких збільшилась у 2,5 рази за рахунок зменшення площі ялицевих, букових і дубових лісів, зниження повноти насаджень, зменшення запасів деревини, погіршення санітарного стану лісів, збіднення лісової фауни, зниження ґрунтозахисних, водорегулюючих, біопродукційних та інших корисних функцій лісу. У багатьох випадках понизилась біологічна стійкість лісів, що призвело до масового всихання ялинових лісів у горах та всихання дубових лісів на рівнині. Почастішали вітровали і буреломи, ураження деревостанів хворобами та шкідниками.

У межах Державної програми «Ліси України» на 2009-2015 роки передбачено значні завдання з питання захисного лісорозведення. За даними Держкомзему в області нараховується 10,6 тис. га деградованих та малопродуктивних земель, що перебувають у державній власності, з яких підлягають залісненню 4,5 тис. га.

При Львівському обласному управлінні лісового та мисливського господарства функціонує державне підприємство «Львівський лісовий селекційно-насінневий центр».

Лісовий фонд Львівської області закріплений за значною кількістю постійних лісокористувачів. Ведення лісового господарства здійснюють лісогосподарські підприємства на площі 694,4 тисяч гектарів або 89,8% від загальної площі. Підприємствам Держкомлісгоспу надано у постійне користування ліси загальною площею 478,2 га або 69%, АПК-15,5%, Міноборони – 5,9%, іншим організаціям – 4,8%, землі запасу та землі не надані у постійне користування-4,8%. На сьогоднішній день 31,1 тисяч гектарів лісів не передані у постійне користування, з них 22,4 тисяч гектарів лісів, ростуть на землях запасу. Через відсутність проведення в них лісівничих заходів, охорони, захисту їх від шкідників, хвороб, вони знаходяться в незадовільному санітарному стані, самовільно вирубуються, гинуть від пожеж.

Таблиця 9.2.

Розподіл лісів Львівської області в розрізі лісокористувачів

№ n/n	Назва лісокористувача	Площа	
		тис. га	% від загальної площі
1	Держкомлісгосп України	478,0	68,8
2	ОКСЛГП «Галсільліс»	146,4	21,0
2	Сільськогосподарські підприємства	1,7	0,1
3	Підприємства та організації транспорту	3,5	0,4
4	Міністерство оборони України	47,5	6,8
5	Держкордон України	0,2	-
6	Організації, підприємства і установи природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико – культурного призначення	28,8	4,1
7	Органи державної влади	0,1	-
8	Релігійні організації	0,1	-
9	Інші заклади, установи, організації	0,1	-
10	Промислові та інші підприємства	0,1	-
11	Держаний комітет України по водному господарству	0,2	-
12	Ліси, надані у власне користування громадянам	0,1	-
13	Землі запасу та землі, не надані у власність та постійне користування в межах населених пунктів	31,1	4,4
	Всього	694,4	100,0

Обсяги заготівлі деревини визначаються, виходячи із стану лісів, відповідно до чинного природоохоронного законодавства.

Вікова структура лісів підприємств Львівського обласного управління лісового та мисливського господарства є близькою до оптимальної. В лісовому фонді домінують середньовікові деревостани, які займають площу 204,2 тис. га, молодняки -83,1 тис. га, пристигаючі – 81,2 тис. га, стиглі і перестійні – 59,6 тис. га.

Для раціонального використання екологічних, соціальних та сировинних ресурсів лісу необхідно:

- формувати єдину регіональну лісову політику ведення лісового господарства на принципах сталого, наближеного до природи лісівництва;
- відмовитись від суцільних рубок лісу з поступовим переходом на вибіркову форму господарювання, суцільні рубки проводити при ліквідації наслідків стихійних лих та тоді, коли іншими способами неможливо добитися швидкого відновлення високопродуктивних, біологічно стійких корінних деревостанів;
- впроваджувати сучасні екологічно безпечні лісогосподарські технології.

З метою стабілізації стану природного середовища і розробки комплексу заходів, спрямованих на реформування в галузі з врахуванням досвіду країн Європейського Союзу, оптимізацію лісокористування з використанням екологічно безпечних технологій, розширеного відтворення, охорони, захисту та раціонального використання лісових ресурсів затверджено рішенням Львівської обласної ради № 1176 від 20 квітня 2010 року Програму розвитку лісового господарства Львівської області на 2010-2015 рр.

Заходи щодо збереження рослинного світу

Видове багатство рослинного покриву Львівської області пояснюється екологічною різноманітністю ландшафтів. Територією області проходить північно-східна межа ареалу бука лісового, дуба скельного, ялиці білої.

Охорона рослинного світу здійснюється у відповідності до вимог Закону України «Про рослинний світ», Закону України «Про Червону книгу України» (для рідкісних та зникаючих видів) та Лісового кодексу України. Відповідно до цих законодавчих актів, шляхом:

- збереження природної просторової, видової, популяційної та ценотичної різноманітності об'єктів рослинного світу;
- збереження умов місцезростання дикорослих рослин і природних рослинних угруповань;

- науково обґрунтованого, невиснажливого використання природних рослинних ресурсів;
- здійснення заходів щодо запобігання негативного впливу господарської діяльності на рослинний світ;
- охорони об'єктів рослинного світу від пожеж, захист від шкідників і хвороб;
- регулювання поширення та чисельності дикорослих рослин і використання їх запасів з врахуванням інтересів охорони здоров'я населення;
- здійснення заходів щодо відтворення рослинного світу.

На підставі результатів спеціальних досліджень флори Львівської області, складені списки рідкісних та зникаючих видів рослин, які включають 108 видів, що підлягають охороні на підставі державних та міжнародних документів та 259 рідкісних або зникаючих видів в межах Львівської області, які не занесені до Червоної Книги України, але потребують охорони на регіональному рівні

Списки затверджені рішенням Львівської обласної ради від 2 грудня 2003 р. №193 «Про заходи щодо охорони рідкісних та зникаючих видів рослин на території Львівської області». Цим же рішенням затверджено Положення про заходи щодо охорони таких видів рослин. За даними наукових установ Львівщини, основними факторами, що можуть впливати на чисельність рослин із «червонокнижним» статусом, є зривання на букети та деградація місцезростань (для лучних та болотних видів – надмірне випасання, викошування, випал трави, осушення; для лісових – проведення лісогосподарських робіт).

Загрозами для лісової рослинності області є:

- випалювання сухої рослинності у весняний період, що призводить до виникнення пожеж у лісах;
- всихання смерекових лісів в гірських районах;
- самовільні рубки.

Оцінка стану, тенденцій та загроз біорізноманіттю, ефективна охорона та збереження рослинного світу, як основні компоненти біологічного різноманіття, неможливе без його всебічного вивчення, правильного, невиснажливого, використання фіторесурсів та екологічного виховання населення. Одним із таких заходів, направлених на збереження біорізноманіття є ведення кадастру рослинного світу України.

Для ведення робіт з кадастру рослинного і тваринного світу необхідно розробити на загальнодержавному рівні єдині методики,

програмне забезпечення для проведення цих робіт та забезпечити відповідне фінансування.

У даний час заповідання є найдієвішим методом збереження генофонду живої природи, унікальних природних екосистем, ландшафтів. На сьогодні понад 80 % від загальної площі заповідних об'єктів це об'єкти в межах лісового фонду. Результати екологічних досліджень свідчать, що заповідні екосистеми виконують важливу функцію міграції видів флори у прилеглі напівокультурені та окультурені ландшафти. Таким чином вони збагачують їх біологічне різноманіття і тим самим підтримують екологічну стабільність.

Таблиця 9.3

Динаміка проведення рубок поліпшення якісного складу лісів

рік	Загальна площа, га	Фактично зрубано, тис. м ³
1	2	3
Усього рубок поліпшення якісного складу лісів		
2010	12475	377,7
2011	15172	450,6
2012	13325	348,0
2013	18201	441,6
2014	20534	612,6
у тому числі: 1. Рубки догляду		
2010	4774	47,3
2011	4733	43,4
2012	4257	33,6
2013	4524	33,9
2014	5334	43,7
2. Лісовідновні рубки		
2010	509	61,8
2011	220	30,9
2012	148	18,2
2013	200	16,6
2014	318	39,9
3. Суцільні санітарні рубки		
2010	687	170,0
2011	981	262,9
2012	749	189,1
2013	905	216,8
2014	1352	334,8

**Стан використання
природних недревних рослинних ресурсів**

Таблиця 9.4

Об'єми заготівлі не деревних ресурсів

Роки	Установа	Об'єми заготівлі не деревних рослинних ресурсів								
		Збір ягід		Збір грибів		Сінокосіння		Заготівля соку берези		Збір рослин для попов. фонд. герб.
		га	т	га	т	га	т	га	т	шт.
2013	НПП «Сколівські Бескиди»	-	-	-	-	27,6/26,8	-	-	-	-
	Яворівський НПП	-	-	-	-	16,6/16,6	-	-	-	110/37
	ПЗ «Розточчя»	-	-	-	-	10/9,2	-	-	-	150/138
2014	Яворівський НПП	-	-	-	-	16,6/-	-	-	-	103/74

Охорона, використання та відтворення тваринного світу

На території області тваринний світ представлений близько 45 тис. видів тварин (понад 35 тис. комах, близько 3,5 тис. інших членистоногих, 1800 найпростіших, 1600 круглоротих червів, 1280 плоских червів та 440 кільчастих червів, близько 200 риб і круглоротих, 17 земноводних, 21 плазунів, близько 400 птахів і 108 ссавців).

Стан та ведення мисливського господарства

Мисливські угіддя Львівської області займають площу 1 млн. 771 тис. га, що складає 81% території області і 4% угідь України, з них: польові – 1 млн. 073 тис. га (60% в області і 3% України), лісові – 653 тис. га. (37% в області і 7% України) та водно-болотні – 45 тис. га. (3% в області і 2% в Україні). Право ведення мисливського господарства надано 76 господарствам області.

Серед основних користувачів мисливських угідь є підприємства, підпорядковані Держкомлісгоспу, Українському товариству мисливців і рибалок, обласному Товариству мисливців і рибалок «Лісівник», Товариству військових мисливців і рибалок, ФСТ «Динамо».

Загальна чисельність працівників зайнятих у мисливському господарстві області станом на кінець 2014 року становила 388

працівники зайнятих у мисливському господарстві, в тому числі 37 мисливствознавці. Відповідно до вимог ст.29 Закону України «Про мисливське господарство та полювання» створено єгерську службу, штатна чисельність якої становила 258 єгерів. На одного єгера в середньому припадає 6,3 тис. га площі мисливських угідь.

За 2014 рік від ведення мисливського господарства до державного бюджету поступило 945,8 тис. грн. Загальні надходження від ведення мисливського господарства становили 4,3 млн. грн.. (2650 з 1 тис. га).

Витрати на охорону і відтворення мисливської фауни становлять 4 млн. грн. (2468 грн. на 1 тис. га), на відтворення мисливських звірів і птахів, включаючи біотехнію – 2,4 млн. грн. (1527 грн. на 1 тис. га).

За результатами обліку основних видів мисливської фауни спостерігається стабільне зростання їхньої чисельності.

Таблиця 9.5.

Динаміка чисельності основних видів мисливських тварин (голів)

№	Види мисливських тварин	Кількість		
		2012 р.	2013 р.	2014
1	Зубр	43	46	48
2	Лань	75	79	84
3	Лось	69	66	69
4	Олень благородний	1601	1657	1682
5	Олень плямистий	64	60	58
6	Козуля європейська	13769	13789	14351
7	Кабан	4363	4427	4457
8	Заєць – русак	44397	41906	45892
9	Вовк	159	171	162

Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів України

Рішенням Львівською обласною радою прийнято від 13.06.2007р. № 342 «Про заходи щодо охорони рідкісних і зникаючих видів тварин, що підлягають особливій охороні на території Львівської області» затверджено Список тварин занесених до Червоної Книги України, які поширені на території Львівської області та підлягають особливій

охороні, також затверджено перелік регіонально рідкісних видів тварин, що не занесені до Червоної Книги України і потребують охорони в межах Львівської області.

На території області реалізуються заходи Програм щодо збереження та відтворення бурого ведмеда, зубра та глухаря в Львівській області. Поставлено завдання щодо розробок регіональної Програми збереження та відтворення глухаря НПП «Сколівські Бескиди».

Одним із пріоритетних напрямків роботи Департаменту є збереження та примноження чисельності тваринного світу, зокрема видів занесених до Червоної книги України.

Зубр – чисельність особин даного виду залишається доволі низькою. В 2007р. за даними матеріалів обліків їх налічувалось 16 голів, по 8 особин зубра в ДП МГ «Стир» та НПП «Сколівські Бескиди». Це тварини із стада, що були завезені в 80 роках минулого століття.

На виконання спільного наказу Міністерства охорони навколишнього природного середовища України та Державного комітету лісового господарства України від 08.05.2007 року № 231/163 «Про затвердження плану дій щодо збереження зубра в фауні України» з 2007 року започатковано програму реліктовидництва зубра. Протягом 2007-2009 року в ДП МГ «Стир» з ДП "Хмельницький лісгосп" Вінницької області завезено 12 особин зубра. За даними інвентаризації в січні 2010 року їх нараховувалось 24 голови. Протягом 2009-2010 років в НПП «Сколівські Бескиди» з Європи завезено 11 особин зубра.

Чисельність даного виду за даними матеріалів обліків 2014 року становить 48 голів.

Рись – даний вид являється аборигенним видом на території Львівської області. Він веде скритий спосіб життя і його доволі важко облікувати, крім того території його мешкання складають 3-5 тис.га, де мінімальне антропогенне навантаження.

Бурий ведмідь – даний вид також є аборигенним видом на території Львівської області.

На виконання спільного наказу Міністерства охорони навколишнього природного середовища України та Державного комітету лісового господарства України від 08.05.2007 року № 232/164 «Про затвердження Плану дій щодо збереження бурого ведмеда в фауні України» проводиться детальні вивчення сучасного стану популяції виду, чинників, які впливають на чисельність та вікову структуру, з виявлення ключових місць перебування цих звірів у НПП «Сколівські Бескиди», регіонального ландшафтного парку «Надсянський», «Верхньодністровські Бескиди», виявлення інших місць їхнього перебування.

При НПП «Сколівські Бескиди» створено лабораторію за участю науково-дослідних установ, з метою вивчення соціальної, групової та індивідуальної поведінки бурого ведмеда, добової та сезонної активності, видоспецифічних особливостей поведінки. Проведення систематичного детального картографування сучасного ареалу поширення бурого ведмеда на Львівщині.

Як результат проведеної роботи, в тому числі із користувачами мисливських угідь щодо зниження фактору турботи в зимовий період, обмеження полювання в місцях зимової сплячки, спостерігається стабільний ріст чисельності бурого ведмеда з 53 голів у 2007р. до 71 голів у 2014 році.

Глухар – даний вид також є аборигенним видом на території Львівської області.

На даний час в області розпочато програму щодо відновлення популяції цього виду, детально вивчається сучасний стан популяції виду в тому числі по статевому співвідношенні, ареал перебування, та чинники, які могли б вплинути на ріст чисельності поголів'я глухаря та інше.

Олень благородний – житель широколистяних і мішаних гірських лісів. У минулому був розповсюджений повсій території сучасної Львівської області. Сьогодні це – нечисленний вид переважно гірської частини області. На рівнині його утримують лише в деяких мисливських господарствах.

Сучасна популяція благородного оленя у Карпатській частині регіону сформована внаслідок багаторазового схрещування місцевих особин з представниками західноєвропейських рас оленів, яких завозили в Карпати зі Швейцарії, Австрії, Німеччини та Франції, починаючи з кінця XIX ст. У результаті такого покращення генофонду в Карпатах можна розпізнати дві субпопуляції оленя рижого забарвлення з більшим індексом розтягнутості тулуба, інший – наближений до чорного, з коротким тулубом і більш пористими і легшими рогами.

Чисельність даного виду за даними матеріалів обліків 2014 року становить 1688 голів.

Заходи, спрямовані на відтворення диких тварин користувачами мисливських угідь зводяться переважно до заготівлі кормів та викладки їх для підгодівлі у зимовий період в лісових угіддях.

У більшості польових угідь відсутні біотехнічні споруди (солонці, годівниці, шалашики, піднавіси) для зайців, куріпок. Часто складається враження, що переважною більшістю користувачами мисливських угідь не проводиться біотехнія в польових угіддях. Проведення комплексних заходів, спрямованих на відтворення, у тому

числі штучне, мисливських тварин – одинадцять користувачів мисливських угідь займались вольєрним розведенням диких тварин.

Переселенням, акліматизацією та реакліматизацією видів тварин, занесених до Червоної книги України, займаються два господарства: НПП «Сколівські Бескиди» та ДП МГ «Стир».

Виконання та реалізація Плану дій щодо збереження зубра в фауні України покладено на користувачів угідь, де заплановано розселення зубра, зокрема на НПП «Сколівські Бескиди» та ДП МГ «Стир». З часу виконання Плану (2007р.) в ДП МГ «Стир» з ДП «Хмільницький лісгосп» Вінницької області завезено 12 голів зубра (по 4 голови в 2007, 2008 та у 2009 роках), які дали 3 голови потомства. На заходи з поліпшення кормової бази завезеним та існуючим в природі зубрам з фонду ОНПС в Львівській області систематично виділяються кошти. Ще 5 голів зубрів були завезені у 2010 році у НПП «Сколівські Бескиди» (4 голови з Німеччини та 1 голова з Австрії). У 2013 році за результатами обліку на території Львівської області поголів'я зубра нараховується в кількості 46 особин.

Для оптимізації використання об'єктів державного мисливського фонду необхідно:

- розвивати туризм і мисливство рахунок коштів з різних джерел (державні кошти, приватний капітал та кошти іноземних інвесторів);
- суттєво підняти відповідальність правоохоронних органів та судів при розгляді справ з порушення правил полювання;
- значно поліпшити роботу лісової охорони, егерської служби з попередження та виявлення фактів браконьєрства, забезпечити надійну охорону державного мисливського фонду, вивільнивши її від невластивих їй функцій, а також шляхом підняття посадових окладів та розмірів страхування здоров'я і життя;
- покращити матеріально-технічну базу установ та їх відділів на яких покладено охорону державного мисливського фонду;
- підвищити рівень відповідальності за незаконне полювання та не допускати безкарності за ці правопорушення.

Таблиця 9.6.

Кількість виявлених фактів браконьєрства

	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
Виявлено фактів браконьєрства, од.	252	198	34	27	21

* - за матеріалами перевірок Держекоінспекції у Львівській області

Стан та ведення рибного господарства

Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 22.05.96р. № 552 «Про перелік промислових ділянок рибогосподарських водних об'єктів» у Львівській області промисловими ділянками водних об'єктів визначено басейни річок Дністер та Західний Буг з водосховищем.

У 2013 році промисловий вилов риби проводився у відповідності з розробленим Режимом та його Доповненням на Добротвірському водосховищі площею 720 га.

Таблиця 9.7

Інформація щодо вилову риби у розрізі районів Львівської області

Область Район	Виловлено та добуто		У тому числі у внутрішніх водоймах		
	2014 р. (центнерів)	у % до 2013 р.	2014 р.	2013 р. (центнерів)	у % до 2013 р.
Львівська область	-	-	7621,363	10884	0,29
м. Львів	-	-	-	-	-
Бродівський	-	-	61	610	-
Буський	-	-	40	88	-
Городоцький	-	-	691,96	689,79	-
Дрогобицький	-	-	54,72	0	-
Жидачівський	-	-	-	50	-
Жовківський	-	-	681,03	62705	-
Золочівський	-	-	-	26	-
Кам'янка-Бузький	-	-	92,86	221,84	-
Миколаївський	-	-	235,46	325,8	-
Мостиський	-	-	-	0	-
Перемишлянський	-	-	1741,33	1730	-
Пустомитівський	-	-	804,723	668,12	-
Радехівський	-	-	15	6	-
Самбірський	-	-	-	500	-
Сколівський	-	-	30	30	-
Сокальський	-	-	195	222	-
Старосамбірський	-	-	-	20,5	-
Стрийський	-	-	80	90	-
Турківський	-	-	-	0	-
Яворівський	-	-	-	30	-

Таблиця 9.8

Динаміка вилову риби

Рік	Водний об'єкт	Затверджений ліміт вилову, т/рік	Фактичний вилов, т/рік
1	2	3	4
2009	Водосховище Добротвірської ТЕС	18,9	12,1
2010	Водосховище Добротвірської ТЕС	22,8	8,8
2011	Водосховище Добротвірської ТЕС	24,6	19,25
2012	Водосховище Добротвірської ТЕС	27,0	25,67
2013	Водосховище Добротвірської ТЕС	32	20,86
2014	Водосховище Добротвірської ТЕС	32,11	7,486

10. ТЕРИТОРІЇ ТА ОБ'ЄКТИ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ ОСОБЛИВІЙ ОХОРОНІ

Стан та розвиток природно-заповідного фонду

Одним з найважливіших пріоритетів довгострокової державної політики України Указом Президента України від 23.05.2005 р. №838 «Про заходи щодо дальшого розвитку природно-заповідної справи в Україні» визнано розвиток природно-заповідної справи на основі системного врахування природоохоронних, економічних, соціальних та інших інтересів суспільства, а також її міжнародних зобов'язань.

Метод територіальної охорони природи слід вважати одним з провідних напрямків екологічної стратегії, як це є в цілому світі. Львівщина не є винятком в цьому широкомасштабному загально-державному процесі.

Заходи з упорядкування, створення і оптимізації функціонування заповідних об'єктів визначені Регіональною програмою формування екологічної мережі Львівської області на 2007-2015 роки та Регіональною програмою розвитку заповідної справи у Львівській області на 2009-2020 роки.

Програмами передбачено створення нових об'єктів природно-заповідного фонду, зокрема:

1. Регіонального ландшафтного парку «Дністровський» орієнтовною площею 15 тис. га.
2. Регіонального ландшафтного парку «Подорожнянський» орієнтовною площею 8 тис. га.
3. Національного природного парку «Верховинський» орієнтовною площею 5 тис. га
4. Регіонального ландшафтного парку «Немирівський» орієнтовною площею 2,5 тис. га.
5. Регіонального ландшафтного парку «Сянський» орієнтовною площею 5 тис. га.
6. Регіонального ландшафтного парку «Мале Полісся» орієнтовною площею 2 тис. га.

З метою реалізації регіональних програм в області проведена робота з розширення мережі територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

У 2010-2014 роках в області створено 28 об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення.

З метою збереження біорізноманіття, проведення наукових досліджень, розвитку місцевих громад, проведення еколого-освітньої діяльності створено українську частину міжнародного біосферного

резервату «Розточчя», який рішенням комісії МАБ ЮНЕСКО включений до Світової мережі біосферних заповідників. Площа біосферного резервату становить 74416,0 га.

З 350 об'єктів природно-заповідного фонду Львівської області 10 є природоохоронними установами зі спеціальними адміністраціями. З них у підпорядкуванні:

- Міністерству екології та природних ресурсів України 2 (Яворівський національний природний парк, національний природний парк «Північне Поділля»);
- Державній агенції лісових ресурсів України – 1 (Національний природний парк «Сколівські Бескиди»);
- Міністерству освіти України – 4 (Природний заповідник «Розточчя», 3 ботанічні сади);
- органів місцевого самоврядування – 4 (регіональний ландшафтний парк «Знесіння», (регіональний ландшафтний парк «Верхньодністровські Бескиди», (регіональний ландшафтний парк «Надсянський», (регіональний ландшафтний парк «Равське Розточчя»).

Робота установ природно-заповідного фонду області зосереджена на проведенні наукових досліджень, реалізації програм зі збереження біорізноманіття, виконанні еколого-освітніх програм, проведенні еколого-освітніх заходів, організації та участі у науково-практичних конференціях, рекреаційній діяльності та роботі зі ЗМІ, підготовці публікацій. Всі установи співпрацюють з громадськими організаціями, іншими установами природно-заповідного фонду, навчальними закладами, органами виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Мережа територій та об'єктів природно-заповідного фонду характеризується значною різноманітністю форм, але домінуючими, на жаль, є дрібні по площі, нестійкі до антропогенного впливу з переважанням консервативних функцій категорії, такі як заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища. Вони не можуть суттєво впливати на реалізацію в достатній мірі екологічних, соціальних та інформативних функцій.

Назрілою проблемою для Львівщини є збільшення площі заповідного фонду шляхом створення високорангових багатофункціональних заповідних територій типу національних природних парків, заповідників, регіональних ландшафтних парків, особливо зважаючи на значне ландшафтне різноманіття області, в межах якої налічується 9 природно-географічних районів. Ці форми заповідання досить розвинуті в сусідніх країнах Східної Європи, зокрема в Польщі, Чехії, Словаччині, де ступінь заповідності (8-15%) наближений до середньоевропейського рівня.

На виконання Указу Президента України від 14.08.2009 р. № 611/2009 «Про додаткові заходи щодо розвитку природно – заповідної справи в Україні» в рамках реалізації Регіональної програми розвитку заповідної справи у Львівській області на 2020 рік з ініціативи та за участю Департаменту екології та природних ресурсів Львівської облдержадміністрації Львівської обласною радою прийнято рішення про створення регіонального ландшафтного парку «Стільське Горбогір'я» площею 8909,9 га. Парк створюється на території 3-ох адміністративних районів – Миколаївського, Перемишлянського та Пустомитівського.

Таблиця 10.1.

Розподіл об'єктів природно – заповідного фонду Львівщини

№ п\п	Найменування об'єктів ПЗФ	Об'єкти природно-заповідного фонду					
		Загальнодержавного значення		Місцевого значення		Всього	
		Кількість	Площа	Кількість	Площа	Кількість	Площа
1.	Біосферні заповідники	-	-	-	-	-	-
2.	Національні природні парки	3	58350,5	-	-	3	58350,5
3.	Дендрологічні парки	2	64,0	-	-	2	64,0
4.	Регіональні ландшафтні парки	-	-	5	56288,9	5	56288,9
5.	Заказники – всього, в т.ч.:	9	3303	33	27563,1	43	30886
	ландшафтні	3	1866	13	12476,2	16	14342,2
	лісові	1	109	11	10450,1	12	10559,1
	ботанічні	2	208	4	42,6	6	250,6
	загальнозоологічні	1	839	2	3724	3	4563
	орнітологічні	-	-	2	836	2	836
	іхтіологічні	-	-	-	-	-	-
	гідрологічні	2	281	1	53,7	3	334,7
	загальногеологічні	-	-	-	-	-	-
6.	Пам'ятки природи – всього, в т.ч.:	2	592,8	164	1772	182	2364,8
	комплексні	1	309,8	16	1280,8	17	1590,6
	ботанічні	1	283	112	288,98	113	571,98
	лісові	-	-	-	-	-	-
	гідрологічні	-	-	9	4,72	9	4,72
	джерела	-	-	24	6,87	24	6,87
	зоологічні	-	-	-	-	-	-
	геологічні	-	-	19	190,63	19	190,63

7.	Ботанічні сади	2	41,2	1	1,5	3	42,7
8.	Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	6	115,3	55	777,72	60	893,02
9.	Заповідні урочища	-	-	48	6502,3	48	6502,3
	РАЗОМ	25	64551,3	322	84021,15	350	146482,32

Львівська область є досить густозаселеною, розширення природно-заповідного фонду є можливим і доцільним за рахунок створення нових заповідних об'єктів на території лісового фонду, зокрема, Карпатського регіону.

Основні проблеми створення нових об'єктів ПЗФ в області:

1. Відсутність належного фінансування проектів створення об'єктів.

2. Незацікавленість землевласників і землекористувачів погоджувати земельні ділянки під заповідання у зв'язку із введенням режиму їх використання

3. Відсутність механізму державної підтримки, економічного стимулювання суб'єктів господарювання за обмежене природокористування у разі внесення їх земель до складу ПЗФ і екомережі.

У 2013 році розпочато розробку проектів створення двох великоплощинних об'єктів – національних природних парків «Чайковицький» на території Самбірського району та «Бойківщина» на території Турківського району.

На сьогодні Міністерством екології та природних ресурсів України схвалено рішення щодо створення на території Львівської області 2 національних природних парків «Дністровсько-Чайковицький та «Бойківщина». Розробниками проектів створення визначено Інститут екології Карпат НАН України. Розпочато розробку проектів, зокрема, підготовлено наукові обґрунтування та попередній картографічний матеріал.

Створення даних об'єктів природно-заповідного фонду сприятимуть розвитку області, збереження природної, культурної, історичної спадщини, соціально-економічному та збалансованому розвитку територій, посилять увагу екологічних, освітніх, історико-культурних, туристичних, оздоровчо-лікувальних, інформаційних та інших закладів щодо визначення критеріїв сприяння розвитку рекреаційного сегменту економіки. Це також нові робочі місця, розвиток рекреаційної інфраструктури, пізнавальна, культурно-мистецька, дослідницька, еколого-просвітницька діяльність, яка об'єднає усі верстви населення, не зважаючи на вік, стать, соціально-

економічні фактори. Для здійснення цих намірів необхідно підтримувати створення нових об'єктів природно-заповідного фонду, але і створення відповідних програм (державного, регіонального, місцевого) рівня.

На сьогодні одним із основних чинників, що опосередковано сприяють негативному впливу на стан природно-заповідного фонду в Львівській області є відсутність закріплених на місцевості меж значної частини територій та об'єктів ПЗФ, що створює підґрунтя для різних порушень, а саме: порушення заповідного режиму, зміну площі та конфігурації меж, самозахоплення земель ПЗФ тощо.

Пропозиції щодо збереження та збільшення природно-заповідного фонду:

1. Забезпечити виготовлення первинної документації на території та об'єкти природно-заповідного фонду.

2. З метою підвищення заповідності Львівської області необхідно активізувати роботи щодо створення нових територій та об'єктів природно-заповідного фонду та резервування території під наступне заповідання.

3. Вжити додаткових заходів стосовно активізації робіт щодо встановлення меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного та місцевого значення у природі (на місцевості).

Водно-болотні угіддя міжнародного значення

На території Львівської області у Турківському районі в 2010 р. виявлено верхове болото, яке знаходиться на території регіонального ландшафтного парку «Надсянський». Згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2011 р. водно – болотному угіддю «Надсяння» надано статус водно-болотне угіддя міжнародного значення.

Це рідкісне природне водно-болотне угіддя (ВБУ), що існує у біогеографічному регіоні Східні Карпати і відіграє суттєву роль у природному функціонуванні річкового басейну р. Сян.

Угіддя підтримує існування реліктового післяльодовикового угруповання безхребетних і є критичним для виживання видів, визначених як вразливі, зникаючі або такі, що знаходяться під загрозою зникнення, відповідно до національного законодавства та є складовою частиною мережі угідь, які забезпечують місця перебування для рідкісних, вразливих і зникаючих видів та видів, які знаходяться під загрозою зникнення.

ВБУ розташоване на низькій надзаплавній терасі річки Сян, складеній алювієм і перекритий делювіальними відкладами, що зносяться з прилеглого схилу. Ґрунтовий покрив представлений, в основному, торфовими ґрунтами різної потужності.

ВБУ є прикладом унікального верхового сфагнового болота, яке збереглося у непорушеному вигляді. Відноситься до типу улоговинних боліт лісового поясу.

У межах території дослідження виявлено 11 видів рослин Червоної книги України (2009), зокрема *Andromeda polifolia*, *Orchis palustris*, *Dactylorhiza incarnata*, *Drosera rotundifolia* та інші.

Наявною є унікальна комбінація різноманітних рідкісних угруповань водно-болотного та лучного типів (понад 10 згідно класифікації Браун-Бланке), зокрема угруповання класів Охусосо-Sphagnetea та Scheuchzerio-Caricetea fuscae, що входять до списку рідкісних угруповань Карпат.

Виявлено ряд рідкісних болотних синтаксонів «Зеленої книги України» (2009), зокрема *Sphagneta depressipiceetosa*, *Scheuchzerieto-Sphagneta*, та *Cariceto-Scheuchzerieto-Sphagneta*.

Угіддя є осередком поширення 3 видів внесених до ЧК України (2009): *Tetradontophora bielensis* (Waga, 1842) Dunger, 1961 (ЧКУ, зникаючий), *Colias palaeno* (Linnaeus, 1761) (ЧКУ, зникаючий), *Endromis versicolora* (Linnaeus, 1758) (Lepidoptera) (ЧКУ, вразливий).

Із верхньо-болотного угіддя відома єдина в Україні популяція післяльодовикового релікта *Trechus amplipennis* Fairm. (Coleoptera, Carabidae).

Ймовірно виявлення ще ряду цінних видів безхребетних реліктів льодовикової епохи.

Риби: верхів'я басейну р. Сян є важливим місцем існування декількох важливих видів риб: серед них хариус (*Thymallus thymallus*), занесена до Червоної книги України (2009), а також форель струмкова (*Salmo trutta m. fario*).

Земноводні: територія ВБУ є важливим місцем розмноження гірських видів земноводних, які занесені до Червоної книги України (2009): саламандри плямистої *Salamandra salamandra*, тритона альпійського *Mesotriton alpestris*, тритона карпатського *Lissotriton montandoni*, а також кумки жовточеревої *Bombina variegata*.

Ссавці: З комахоїдних ця територія є важливою для кутори звичайної *Neomys fodiens*, що тісно пов'язана з водоймами, веде напівводяний спосіб життя і селиться переважно біля невеликих незамерзаючих річок, потоків у букових і мішаних лісах, гірсько-сосновому криволіссі.

На території ВБУ протягом останніх років відзначене постійне перебування зубрів *Bison bonasus*. Чисельність стада коливається в межах 5-10 особин, залежно від сезону (у зимовий період кількість особин у стаді збільшується).

З інших важливих видів тут трапляються вовк *Canis lupus*, лисиця звичайна *Vulpes vulpes*, куниця лісова *Martes martes*, горностай *Mustela erminea* (ЧКУ), свиня дика *Sus scrofa*, козуля європейська *Capreolus capreolus*, олень благородний *Cervus elaphus* та бобер звичайний *Castor fiber*.

Територія глибоко пов'язана із культурною етнографічною народністю України та Карпат – бойки. Угіддя є важливим для екологічної освіти, рекреації та наукових досліджень. Територія має важливу історичну цінність унаслідок подій Другої Світової війни.

Розміщення угіддя у прикордонній зоні та віддаленість від населених пунктів сприяють відсутності негативного впливу на екологічний стан об'єкту. Рекреація і туризм відсутні.

Стан рекреаційних ресурсів та розвиток курортних зон

На Львівщині перспективи рекреаційної індустрії традиційно були і залишаються одними з найкращих в Україні. Природно-ресурсний потенціал у поєднанні з історико-культурною спадщиною, вигідним географічним розташуванням в центрі Європи, багаторічним досвідом і напрацюваннями у сфері рекреації є достатньо вагомими передумовами пріоритетного розвитку індустрії санаторно-курортного лікування, оздоровлення, відпочинку та туризму, спрямованого як на вітчизняних, так і на іноземних споживачів.

Розвиток рекреаційної сфери визначено одним із пріоритетних напрямків регіональної політики Львівської обласної державної адміністрації. Для ефективного розвитку індустрії рекреації та відпочинку, залучення відпочивальників і гостей в регіон реалізовується Програма розвитку туризму та курортів у Львівській області на 2014-2017 роки, в рамках якої рекреаційна привабливість області активно популяризується в Україні та за кордоном, вдосконалюється інфраструктура, формується привабливе соціально-культурне середовище.

На території Львівщини за гранти Європейського Союзу в рамках Програми транскордонного співробітництва Польща – Україна – Білорусь – Україна реалізовується низка транскордонних проектів, які стосуються розвитку індустрії рекреації та відпочинку, і, відповідно, рекреаційного, екологічного, природного, оздоровчого, лікувального, гірського туризму, а саме: «Гео-Карпати - українсько-польський

туристичний шлях», «Стимулювання розвитку туризму у Карпатському регіоні шляхом покращення сервісу та безпеки туристів», «Створення міжнародної українсько-польської Асоціації провідників по Карпатах», «Розвиток курортів Моршин та Горинець-Здруй – шанс на активацію польсько-українського прикордоння», «Полянчик і Східниця – використаємо разом наші туристичні та культурні потенціали для покращення конкурентоспроможності Карпатського краю», а також парасольковий проект «Транскордонна співпраця для рекреаційного туризму польсько-українського прикордоння», в рамках якого реалізуються мікропроекти «Стежками Українських Карпат. Промоція туристичного продукту», «Стратегія розвитку рекреаційного туризму польсько-української частини Карпатського Єврорегіону», «Бальнеологічні оздоровчі курорти в польсько-українській частині Карпатського регіону», «Промоція потенціалу Карпат – створення транскордонної промоційної платформи», інші.

Львівський регіон стає все більш привабливим для споживачів рекреаційних послуг і для санаторно-відпочинкового бізнесу. Лікування, відпочинок та оздоровлення на Львівщині стрімко інтегруються у світову відпочинково-оздоровчу індустрію, набувають все відчутнішого значення в соціально-економічному розвитку регіону. Вже сьогодні ми бачимо реальні зрушення, а саме: активізацію процесів реформування рекреаційної сфери, створення сучасного сектору курортно-лікувальних, оздоровчо-відпочинкових послуг, впровадження новітніх методів бальнеолікування.

У 2014 році спостерігається спад активності в рекреаційній сфері, який можна пояснити важкою соціально-політичною ситуацією в Україні. За результатами моніторингу показники фінансово-господарської діяльності санаторно-курортних закладів за 2014 рік спостерігається низка негативних тенденцій у порівнянні з 2013 роком, зокрема, зменшення обсягів надання санаторно-курортних послуг на 24 %, зменшення реалізації путівок на договірній основі на 47%, зменшення реалізації путівок через фонди соціального страхування на 25 %.

В області створена широка мережа санаторно-курортних закладів, за кількістю яких Львівщина посідає 2 місце в Україні. На кінець 2013 року у Львівській області діяли 70 санаторіїв та закладів відпочинку.

Розвиток рекреаційної та санаторно-курортної сфери області гальмує низка проблем, серед яких:

- забезпечення належного функціонування комунальної інфраструктури курортних територій, в т.ч., систем водопостачання, водовідведення та очищення стоків, що

стосується, насамперед, таких потужних курортних центрів як Східниця, Трускавець та Моршин;

- реконструкція та ремонт транспортної та дорожньої інфраструктури, створення умов для максимального ефективного та зручного сполучення з курортними територіями;
- необхідність посилення просування та популяризації санаторно-курортного потенціалу Львівщини в Україні та за кордоном.

Рекреаційна привабливість Львівщини

За наявністю рекреаційних ресурсів Львівська область займає одне з провідних місць в державі. Частка природно-рекреаційного потенціалу Львівщини у сумарному природно-ресурсному потенціалі України складає приблизно 5,4%. Серед карпатських областей за сумарним потенціалом природних рекреаційних ресурсів вона поступається лише Закарпаттю.

Найціннішими об'єктами природно-заповідного фонду є Національний природний парк «Сколівські Бескиди», Яворівський Національний природний парк, Державний природний заповідник «Розточчя», внесений рішенням ЮНЕСКО до Всесвітньої мережі біосферних резерватів, Національний природний парк «Сколівські Бескиди» – заповідний куточок Східних Карпат. Розташований в південній частині Львівської області України, охоплює басейни річок Стрий та Опір і займає площу 35 тис. га. Найвища точка - гора Парашка (1268 м). На території парку розташований Державний історико-культурний заповідник «Тустань», на Великій Ріці - водоспад Гуркало та Східницьке родовище мінеральних вод.

Національний природний парк «Північне Поділля» створений в 2010 році з метою збереження цінних природних та історико-культурних комплексів та об'єктів Північного Поділля. Розташований на території Бродівського, Золочівського та Буського районів Львівської області, охоплює територію загальною площею 1558,92 га. Територія парку належить до найцінніших у природному та культурно-історичному аспектах України. У верхів'ях Західного Бугу збережені унікальні болотні масиви у складі яких росте багато рідкісних і зникаючих видів, а також розташовані об'єкти так званого «Золотого кільця» замків Львівщини, древньослов'янське городище Пліснеськ, численні храми та інші пам'ятки культури.

Яворівський національний природний парк розташований на території Українського Розточчя на Головному Європейському вододілі

між басейнами Чорного і Балтійського морів. Найбільшим водотоком є річка Верещиця (притока Дністра). Парк створений в 1998 році на базі однойменного природного ландшафтного парку та прилеглих територій Старичівського та Магерівського військових лісгоспів.

Розточчя – природний заповідник, створений з метою збереження та наукового вивчення унікальних ландшафтів Українського Розточчя. Найвищою відміткою заповідника є гора Гострий Горб (397 м). По крайньому південно-східному відрізку вододільної лінії гряди Розточчя проходить Головний Європейський вододіл, який на цій ділянці розмежовує басейни Балтійського (Вісла) та Чорного (Дністер) морів.

Природний рекреаційний потенціал Львівщини представлений лікувальними мінеральними водами, лікувальними грязями, озокеритом, кліматичними, водними та лісовими ресурсами.

З восьми типів мінеральних вод, що застосовуються з бальнеології, на Львівщині відомо сім, які виділяються у чотири зони їх поширення. В зоні поширення мінеральних вод типу «Нафтуся» розташовані курорти Трускавець, Східниця, Верхньосиневидненське родовище та близько 40 інших проявів джерел «Нафтусі». В зоні поширення лікувальних розсолів з підвищеним вмістом сульфатів розташований курорт Моршин. На базі мінеральних сульфатних вод функціонують курорти Великий Любінь, Немирів, Шкло. Найбільш відомі родовища мінеральних вод без специфічних компонентів і властивостей розташовані в смт. Олеську, с. Балучині, смт. Новому Милятині, с.Солуки. В області виявлено також вуглекислі мінеральні води (с. Климець, с. Боберка). Лікувальні торф'яні грязі Львівщини представлені Немирівським, Велико-Любінським, Моршинським родовищами та родовищем Шкло. На Львівщині розташоване найбільше в Україні родовище озокериту - Бориславське. Поклади озокериту є також в смт Стара Сіль.

На базі лікувальних природних факторів функціонують та розвиваються курорти Трускавець, Моршин, Східниця, Шкло, Немирів та Великий Любінь.

Трускавець – один з найбільших бальнеологічних курортів України. Всесвітній славі курорт Трускавець завдячує цілющій воді «Нафтуся», багатій на органічні речовини нафтового походження. «Нафтусю» називають королевою лікувальних вод. З лікувальною метою застосовують води джерел «Марія», «Софія», «Броніслава», «Едвард», «Юзя» та сіль «Барбара». «Нафтуся» сприяє відходженню дрібних каменів і піску з нирок, жовчного міхура, сечо- та жовчовивідних шляхів, нормалізує обмін речовин, поліпшує діяльність шлунково-кишкового тракту, підшлункової залози, підвищує активність залоз внутрішньої секреції, захищає і відновлює печінкові клітини,

виводить з організму шлаки, володіє сечогінною, жовчогінною, спазмолітичною, знеболюючою дією, знімає запальний процес у нирках, сечових шляхах, печінці, кишківнику тощо. У місті функціонують два бювети мінеральних вод, дві курортні поліклініки, дві бальнеозокеритолікарні, міські лікарня та поліклініка. Працює ряд науково-дослідних лабораторій, зокрема, лабораторія експериментальної бальнеології Інституту фізіології ім. О. Богомольця НАН України, кафедра медичної реабілітації Львівського національного медичного університету ім. Д.Галицького, курортний науковий реабілітаційний центр «Карпати Чорнобилю», реабілітаційний центр хворих на ДЦП «Еліта».

Моршин – один із найвідоміших гастроентерологічних курортів України, який славиться своїми цілющими джерелами. На курорті є декілька мінеральних джерел (свердловин). В лікувальних цілях використовують розбавлені розсоли свердловин для питтєвого лікування, а також торф'яні грязі місцевого родовища та озокерит. Унікальні джерела Моршина завдяки підвищеному вмісту сульфатно-магнієвих солей є незамінними в лікуванні захворювань печінки, кишечника, підшлункової залози, цукрового діабету, шлунку. В Моршині функціонує бальнеологічна лікарня – сучасна багатопрофільна лікувальна установа із сучасним обладнанням, лікуванням озокеритом та грязями, апаратною фізіотерапією. Лікувально-діагностичний центр, обладнаний сучасною діагностичною апаратурою, забезпечує повне обстеження.

Східниця – курортна перлина України. Східницькі мінеральні джерела, які не мають аналогів у Європі, поєднують у собі лікувальні властивості вод таких відомих курортів як Трускавець, Кисловодськ (Росія) та Боржомі (Грузія). У Східницькому родовищі є мінеральні води чотирьох типів: слабомінералізована вода з сечогінною дією та з жовчогінною дією (типу «Нафтуса»); залізиста вода; хлоридно-натрієва вода з підвищеним вмістом бромів; содова мінеральна вода гідрокарбонатно-натрієвого складу, яку називають українською «Боржомі». Тут діють санаторії, лікувально-оздоровчі бази, готельно-відпочинкові комплекси, медична амбулаторія.

Великий Любін – один з найстаріших курортів Європи, який славиться цілющими джерелами мінеральних вод і торф'яними грязями. На курорті є 4 джерела мінеральних вод, які відносять до сульфатно-гідрокарбонатних кальцієвих із вмістом сірководню типу «Мацеста». Тут у заповідній зоні парку-дендрарію XIX ст. функціонує понад 200 років санаторій «Любін Великий» - один із найстаріших в Європі бальнеологічний і кардіологічний курортний заклад. Лікувальна установа має реабілітаційне відділення для хворих після гострого

інфаркту міокарду та відділ для дітей з церебральним паралічем. На курорті успішно лікують органи кровообігу, захворювання кістково-суглобової системи, артрози, артрити, остеохондрози, спондильози, посттравматичні ускладнення, неврологічні та шкірні хвороби.

Шкло – бальнеологічний і грязьовий курорт, один з найстаровинніших курортів України. Назва місцевості, річки, а опісля і санаторію «Шкло» пов'язана із наявністю на цій території незамерзаючих озер з домішками сірководневих і сірчаних вод, які надають їм зеленкуватий відтінок скла. Курорту Шкло притаманне унікальне поєднання низки природних лікувальних факторів, що відрізняє його від інших курортів. Це наявність джерел лікувальної води типу «Нафтуса», сірководневих мінеральних вод та торф'яно-мінеральних грязей і цілюща сила чарівної природи. Поєднання лікувальних властивостей джерел і грязей створюють унікальний комплекс природних лікувальних ресурсів, де лікують майже всі хвороби. Адже тут є сірководневі джерела, як у Мацесті, лікувальні грязі, як у Саках, цілюща вода «Нафтуса-Шкло», яка за своєю дією на організм людини аналогічна трускавецькій. На базі цих природних ресурсів лікують захворювання системи кровообігу, нервової системи, опорно-рухових органів.

Немирів – один з найстаріших бальнеологічних курортів України, якому вже близько 200 років. Немирівське родовище сульфідних вод є найбільшим в Україні та входить в перелік державних заказників місцевого значення, а також водних об'єктів, що відносяться до категорії лікувальних. Тут є 6 мінеральних джерел сульфідних, сульфатно-карбонатних вод із вмістом сірководню, які використовуються для лікувальних ванн. Поряд з мінеральною водою застосовують також грязелікування. Курорт Немирів унікальний тим, що має висококонцентровану сірководневу воду, оскільки функціонує у зоні найбільшої концентрації сульфідних вод. В Україні немає іншого курорту з таким високим вмістом вільного сірководню у водах. Це дозволяє лікувати в Немирові хворих з різноманітною патологією: захворювання органів кровообігу, опорно-рухового апарату, нервової системи, шкіри. Лікувальні властивості курорту «Немирів» є схожими з відомим курортом Мацеста в Краснодарському краї (Росія).

Розлуч – одна з найпривабливіших курортних територій Львівщини завдяки джерелам мінеральних вод різних типів, а також гірськолижним витягам та туристичним базам. Важливою передумовою формування в Розлучі курортного центру є природні мінеральні джерела типу «Нафтуса» (гідрокорбонатнохлоридна), «Боржомі» (Содова) і «Залізна». Така унікальна комбінація і багатство їх зустрічається на землі дуже рідко. На північній околиці села є джерело гідрокарбонатної

кальцієвої слабо мінералізованої води, на південній – джерело хлоридно-гідрокарбонатної натрієвої бромної води з мінералізацією. Тут лікують хронічні гастрити із збереженою та підвищеною секреторною функцією шлунка, виразкову хворобу шлунка та дванадцятипалої кишки, хронічні коліти, хронічні захворювання печінки, жовчовивідних та сечовивідних шляхів, хвороби обміну речовин: цукровий діабет, сечокислий діатез, оксалурія, хронічні панкреатити, хвороби гепатобіліарної системи, нирок і сечовивідних шляхів.

Гірськолижні центри

Особливе значення на Львівщині мають Карпатські гори із чудовими краєвидами в будь-яку пору року, величними гірськими хребтами, стрімкими потоками та кліматичними умовами, придатними для гірського туризму та гірськолижного відпочинку. Ті, хто подолав вершини Пікуй, Парашку, Маківку, Ямельницю, Труханів, назавжди залишаються їх палкими прихильниками.

Пікуй – одна з мальовничих вершин Вододільного хребта у межах Стрийсько-Санської верховини, найвища точка Львівської області (1405 м). На схилах – заказник державного значення Пікуй. З гори відкриваються чудові пейзажі Верховини, Бескидів і полонини Руни на Закарпатті. Гора Пікуй є вододілом між басейнами річок Стрий і Латориця. Вершина гори з північної сторони оточена кам'яним валом, розділеним посередині, звідки бере початок гірський потік з холодною водою. Це район зимового та літнього туризму та відпочинку.

Парашка – найвища карпатська вершина, яка лежить повністю на території Львівської області (1268,5 м). Парашка розташована на території Національного природного парку «Сколівські Бескиди». При підніжжі Парашки бере початок Велика Річка, а неподалік протікають річки Опір та Стрий. На Великій Річці є відомий водоспад Гуркало.

Маківка – гора у Високому Бескиді висотою 958 м, місце переможних запеклих боїв легіону Українських Січових під час Першої світової війни. Гора Маківка в 1915 році стала майже на 60 днів непереборною твердиною української землі. Тут розташований відновлений у 1991 р. меморіальний цвинтар бійців Легіону Українських Січових Стрільців.

Та в Карпатах більш відомі гірськолижні центри, засніжені схили Славського, Тисовця, Плаю, Волосянки, Орявчика, Сколе, Розлуча, Турки, Верчнього мають славу не тільки в Україні, а й за її межами.

Славське – найбільший гірськолижний центр України, відомий далеко за її межами, легенда для українських лижників, місце

тренування національної збірної. Гірськолижний туризм у смт.Славське розвивається з 1907 року. Перший лежатарський дім було відкрито у 1912 році. В 1936 році виникли перші екотуристичні маршрути до скель Урича. На даний час у смт. Славське функціонує 123 заклади розміщення туристів, 7 гірськолижних зон, на яких діють 17 лижних трас, 1 канатно-крісельна дорога та 16 бугельних витягів. Славське розташоване у самому серці Карпат в місці злиття двох річок – Опору і його притоки Славки на висоті 590-600 м н. р. моря. Зі всіх сторін селище оточене горами. Найвищі вершини — Кичерка , Плай, Присліп, Плішка, Ільза, Клива , Писана Криниця або Довбушанка, Високий Верх та Тростян.

Тисовець - центр зимових видів спорту міжнародного значення, розташований серед могутніх гір на висоті 1017,1 м н. р. моря у верхів'ї річки Тисовець. Серпантинні дороги підіймаються все вище і вище, а за перевалом відкривається незабутня панорама: долини в мовчазному оточенні гір, покритих струнками смереками чарівної краси. Тут функціонує понад 10 лижних трас, на яких працює 3 бугельні підйомники довжиною 400-1000 м. та 1 канатно-крісельна дорога. Тисовець залучає любителів екстремальних зимових видів спорту, таких як фрістайл і могул. Тут розташована база підготовки українських спортсменів. Однією з головних переваг гірськолижного курорту Тисовець вважається дивовижне, прозоре і цілюще повітря. Сніг випадає у кінці листопада і лежить до початку квітня.

Волосянка – мальовниче карпатське село, в якому введено у 2005 році в експлуатацію канатно-крісельну дорогу на гору Високий Верх протяжністю 2750 м та пропускною здатністю 500 чел./год., а також 3 бугельні підйомники. На сьогоднішній день Волосянка стає все більш популярною як гірськолижний курорт. На відстані 2 км від Волосянки біля підніжжя г. Зворець висотою 1223 м, що входить до гірського масиву г. Високий Верх (1242 м), знаходиться відомий гірськолижний комплекс "Захар Беркут". До послуг гірськолижників – парнокрісельна підвісна канатна дорога довжиною 2800 м з перепадом висот 552 м. Також встановлені два бугельні підйомники довжиною 700 і 750 м.

Розлуч – рекреаційно-оздоровчий центр зимового відпочинку. З південного сходу на північний захід простягаються одна за одною гори Розлуч, Чентейвка, Старий та Теркалівський Верхи, Сеювка Розлучького хребта, а на сході відкривається панорама хребта з горами Мленище, Блещівець, Дмитрів Верх та Гостра Кичера. Між ними виділяються їх відроги своїми мальовничими куполами – гори Кичера, Коханівка, Скоки та Мохначка. Зима тут сніжна і м'яка. Тут є лижна траса, на якій функціонує бугельний підйомник довжиною 800 м, кілька туристичних баз, будинків відпочинку, активно розвивається сільський туризм.

Турка - місто розташоване у Карпатах на лівому березі річки Стрий, з його притоками р. Яблулька та р. Літмир, між горами Шименка, Кичера, Вінець та Осовня. Місто розташоване на висоті 557 метрів над рівнем моря. Тут на горі Кичера розташована лижна траса, на якій функціонує бугельний підйомник довжиною 800 м.

Плай – гірськолижний комплекс, який діє з 2007 року. Зараз тут функціонує 6 різних лижних трас – від пологих до екстремальних, на яких працює 1 підвісна пасажирська канатна дорога довжиною 1000 м. та 1 бугельний підйомник довжиною 300 м. Розкинувся біля підніжжя гірського масиву полонини Плай. Гірськолижні траси різної складності та сучасне устаткування залишать приємні враження від зимового відпочинку в Карпатах. "Плай" відрізняється від інших курортів регіону цілісною інфраструктурою і сучасним обладнанням. Тут зручний під'їзд, сучасні чотиримісні підйомники, доглянуті схили, сучасна система засніження, бізнес-центр, конференц-зали, спа-центр, закритий спорткомплекс, котеджне містечко, готелі, ресторани, музейний комплекс, що включає краєзнавчий музей, кузню, ткацьку мастерню, бринзарню, столярню, вітряну і водяну мельницю.

Орявчик - мальовниче селище, розташоване в самому серці Карпат на території заповідника "Сколівські Бескиди". Недалеко від Орявчика, в урочищі Тисовець є крісельний підйомник. Його довжина 1800 метрів, лижники піднімаються на ньому на вершину гори, від якої починаються гірськолижні траси. Тут же розташовані два бугельні витяги довжиною по 800 метрів і крісельний підйомник довжиною 600 метрів. Траса для фрістайлу має бугельний витяг довжиною 300 метрів, є траса для могула. Тут також знаходиться трампліни, висота яких 40, 70 і 90 метрів. Гірськолижний курорт Орявчик добре підійде для початківців гірськолижників і сноубордистів.

Сколе - місто, розташоване у Сколівських Бескидах на р. Опір (притока Стрия, басейн Дністра) в розширеній улоговині. З усіх сторін його оточують гори висотою до 1000 м. Тут є бугельні витяги на горі Житній довжиною 300 м та в мотелі «Едельвейс» висотою 150 м.

Окрім цього, в с. Верхньому на Турківщині розташований новий Західний реабілітаційно-спортивний центр Національного комітету спорту інвалідів України. Центр передбачає реабілітацію засобами фізичної культури і спорту з підключенням питань соціальної реабілітації, психологічної реабілітації, оздоровлення і, крім того, центр орієнтований на те, щоб забезпечити розвиток зимових видів спорту параолімпійських і дефлімпійських. Приймає одночасного приблизно 300 чоловік.

У селі Поляна на Миколаївщині за 25 км від межі Львова працює новий лижний витяг «Казкова поляна» для дітей та лижників-

початківців. Тут траса проста, доглянута, працює ретрак. Також є окрема траса для бебі-ліфту і спуск окремий, де катаються на сноутюбах двох видів. Серед послуг, які пропонує лижний витяг «Казкова поляна», є прокат лижного спорядження, стоянка для автомобілів.

Туризм

Львівщина - це унікальний край, де можна пізнати багатовікову історичну спадщину та культурну самобутність, стати учасником відроджених традицій та обрядів поколінь, зачаруватись мальовничими карпатськими краєвидами та водоспадами, відпочити на лікувальних та гірськолижних курортах, відчутти місцевий колорит та гостинність господарів.

Львівщина – один з найбагатших регіонів України за кількістю і значимістю історичних, архітектурних та культурних пам'яток. Загалом в області налічується п'ята частина об'єктів архітектурної спадщини України (на державному обліку перебуває 8440 пам'яток архітектури, історії та археології, з них 816 пам'яток національного значення). Значну історичну та туристичну цінність мають історико-культурні заповідники у Жовкві, Белзі, Уричі, Нагуєвичах, Олеську, Львові, історичне середмістя якого включено до Списку Всесвітньої культурної спадщини ЮНЕСКО.

Львівщина – найбагатша храмами область України. які є шедеврами архітектури і не мають аналогів у світі. Особливе місце в культурній спадщині області займають пам'ятки дерев'яної сакральної архітектури, яких понад 600 об'єктів. Рішенням сесії ЮНЕСКО в Камбоджі 8 дерев'яних храмів Карпатського регіону України включено до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, чотири з яких із Львівщини: церква св. Юрія XVI-XVII ст. у Дрогобичі, Пресвятої Трійці 1720 р. у Жовкві, Собору Пресвятої Богородиці 1838 р. у Маткові Турківського р-ну, Зіслання св. Духа 1502 р. у Потеличі Жовківського р-ну.

Великою популярністю серед туристів користуються центри релігійного туризму Страдч, Крехів, Унів, Лаврів, печерний монастир в Розгірче, і, звичайно, місто величних храмів Львів, де нікого не залишить байдужим пишне бароко собору Святого Юра, Бернардинського монастиря та Домініканського костелу, неповторний колорит Вірменського собору, готичні арки Латинської катедри, ренесансний комплекс Успенської церкви, каплиця Боїмів з фігурою скорботного Ісуса, що сидить під хрестом на куполі.

Львівщина входить до областей, в яких налічується найбільше замків України. За дослідженнями науковців, на Львівщині з

давньоруських часів до XVIII століття було зведено близько дев'яти десятків мурованих оборонних пам'яток, значну частину яких складали замки. Сьогодні Олеський замок є найпопулярнішим туристичним об'єктом за межами Львова. Олеський, Підгорецький, Золочівський, Свірзький, Жовківський замки об'єднані в популярний туристичний маршрут «Золота підкова Львівщини».

Туристичним дивом Львівщини вважається замок-фортеця «Тустань» (X-XII ст.) в Уричі Сколівського району. Це пам'ятка історії, археології, архітектури та природи, яка не має аналогів у Європі. В III тисячолітті до нашої ери на скелях було святилище, а в IX-XIII ст. - оборонний комплекс Київської Русі та Галицько-Волинського князівства. Залучення інвестицій дало б можливість повністю або частково відтворити унікальний витвір – наскельну фортецю в Українських Карпатах.

Упродовж віків Львівщина формувала свою самобутню культуру та мистецтво, які поєднали місцеві традиції із культурними впливами інших народів. Як регіон з віковою спадщиною Львівщина багата на музеї, яких в області налічується понад півтора сотні. Давні традиції на Львівщині мають театральне та музичне мистецтво. Тут створено в XIX ст. перший в Україні постійно діючий театр, першу музичну академію, перший український професійний театр. В області діють 10 театрів, серед яких Львівський оперний театр – один з найкрасивіших у Європі.

Мистецька палітра Львівщини багата на таланти - область славиться митцями, театральними, музичними, художніми колективами. Сучасне життя Львова багате на різноманітні культурно-мистецькі події, які забезпечують популяризацію Львівщини як в Україні, так і за її межами. Це і виставки сучасного мистецтва, і театральні дійства, і концерти, і різноманітні літературні акції, і свята, і фестивалі.

Львівщина – скарбниця старовинних традицій та обрядів, наповнена духовністю, самобутністю та оригінальністю. Вона притягує туристів своєю національною ідентичністю та особливою ментальністю, яка, насамперед, визначається в релігійності і в патріотизмі. Львівщина завжди вирізнялася прихильністю до дбайливого збереження духовної спадщини, звичаїв, легенд, народних ремесел та фольклору. Тут зосереджені осередки ткацтва, вишивки, писанкарства, ковальства, гердану, гаварецької кераміки, глинянських килимів, гутного скла, художньої обробки металу та шкіри, яворівської національної іграшки. Саме тут зазвучала у весь голос різдвяна колядка і покликала школярів із всієї України на «Різдво на Львівщині». Традиційні свята огорнені особливим шармом – тут можна стати учасником відроджених традицій поколінь, пережити почуття причетності та співмислення з ними. Це і є

тою особливістю львівського краю, що приваблює вітчизняних та іноземних туристів та гостей.

Львівщина надзвичайно багата на чарівну природу, яка завжди була особливою гордістю України. Тут природа настільки різноманітна, що, не полишаючи меж області, можна відвідати кілька географічних країв та десятки ландшафтів – від поліських низовин до карпатських верховин.

Територія Львівщини всіяна багатьма річками, озерами та водоспадами, найвідомішими серед яких річки Дністер, Стрий, Західний Буг та водоспади Кам'янка, Гуркало, Лазний.

Дністер – одна з найбільших річок України. Бере свій початок на північних схилах Українських Карпат на висоті близько 1000 м біля Розлуча. Річка популярна серед туристів, які сплавляються на човнах та рафтах. Дністер впродовж багатьох тисячоліть відігравав роль основної транспортної артерії, що зв'язувала Прикарпаття і Пониззя з Балканами і Близьким Сходом.

Стрий – права притока Дністра. Витоки розташовані на західному схилі г. Яворник, що у Високому Бескиді. В Карпатах річка має гірський характер і вузьку долину. Береги заліснені хвойними і мішаними лісами. Віднедавна річка стала популярною серед туристів, які сплавляються на човнах та рафтах. Найпопулярнішим є маршрут від гирла р. Опір в с. Межиброди до с. Розгірче, де знаходиться скельний монастир.

Західний Буг бере свій початок на території Львівської області в с. Верхобуж, у басейні якого багато озер, зокрема, Шацькі озера. Це права притока Вісли, що впадає в Балтійське море. В Україні тече територією Малого Полісся в межах Надбужанської котловини між Сокальський пасмом та Надбузькою височиною, а також уздовж західного краю Поліської низовини.

Водоспад на річці Кам'янка розташований в Національному природному парку «Сколівські Бескиди» і є геологічною пам'яткою природи та об'єктом рекреаційного туризму. Висота сягає 7 метрів. Водоспад Кам'янка утворився у мальовничому проломі в гірському хребті. Вода спадає з масивних кам'яних брил мальовничим каскадом. Поруч з водоспадом розташоване Озеро Мертве (Журавлине), вода якого багата сірководнем.

Водоспад Гуркало є гідрологічною пам'яткою природи. Розташований на території Національного природного парку «Сколівські Бескиди» на схилі гори Парашки на Великій Річці на висоті 570 м над рівнем моря. Висота водоспаду становить 5 метрів.

Водоспад Лазний – прекрасний мальовничий каскадний водоспад висотою 12 м. Розташований на Дрогобиччині поблизу сіл Довге та Сопіт.

Велику рекреаційну цінність мають заповідники, парки, пам'ятки природи, серед яких природний заповідник «Розточчя», внесений рішенням ЮНЕСКО до Всесвітньої мережі біосферних резерватів, Яворівський Національний природний парк, Національний природний парк «Сколівські Бескиди», Національний природний парк «Північне Поділля».

Туристам та гостям Львівщина перш за все запам'ятовується Карпатами, величними гірськими хребтами та вершинами, стрімкими річками та потоками і завжди чудовими краєвидами – в будь-яку пору року. Ті, хто подолав вершини Пікуй, Парашку, Маківку, Ямельницю, Труханів, назавжди залишаються їх палкими прихильниками. І все ж Карпати більше відомі гірськолижними курортами Сколівського та Турківського районів. Засніжені схили Славського, Тисовця, Плаю, Волосянки, Орявчика, Звеніва Розлуча, Турки, Сянок мають славу не тільки в Україні, а й за її межами.

Львівська область займає одне з визначних місць у державі за наявністю лікувально-оздоровчих ресурсів, які представлені 200-ма лікувальними джерелами мінеральних вод 7 типів, лікувальними грязями, найбільшим в Україні родовищем озокериту. На базі цих унікальних ресурсів розвиваються відомі в Україні та за кордоном курорти Трускавець, Східниця, Моршин, Немирів, Великий Любінь, Шкло, де створені умови для профілактики і лікування органів дихання, шлунково-кишкового тракту, нервової та серцево-судинної систем, опорно-рухового апарату. Санаторно-курортна справа є одним з найдавніших видів рекреації на Львівщині, яка в ринкових умовах сьогодення зазнає якісних змін - з'являються оздоровниці та СПА-курорти найвищого європейського рівня.

Зацікавленість у відвідуванні Львівщини з діловою метою підсилюється його привабливістю як туристичного регіону. Тісно поєднавши економічний потенціал з унікальною природою та культурою, Львівщина стає відомим центром ділових зустрічей, візитів, форумів, виставок, симпозіумів, конференцій, фестивалів, мистецьких та спортивних подій.

Місце Львівщини у світовому туристичному процесі визначається культурно-пізнавальним, природничо-пізнавальним, лікувально-оздоровчим, гірськолижним, релігійним, сільським, сентиментальним, етнічним, діловим, науково-освітнім, відпочинково-розважальним, спортивним, фестивальним, екологічним та іншими видами туризму.

Львівський регіон стає все більш привабливим для туристів і для туристично-відпочинкового бізнесу. Туризм, відпочинок та оздоровлення на Львівщині набувають все відчутнішого значення в соціально-економічному розвитку регіону. За останнє десятиліття обсяг туристичних послуг, реалізованих туристичними підприємствами Львівщини, зріс у 10 разів, кількість туристів та екскурсантів на 50 %.

У 2014 році спостерігаються позитивні тенденції у екскурсійній діяльності. Зокрема, туристичні підприємства Львівщини обслужили на 21 % більше екскурсантів ніж у 2013 році. Проте, іноземних туристів у 2014 році в порівнянні з 2013 роком зменшилося на 87 %, вітчизняних туристів – на 30 %.

На Львівщині функціонують 10 туристично-інформаційних центрів, туристичні послуги надають 272 суб'єкти туристичної та екскурсійної діяльності, туристично-екскурсійні маршрути обслуговують 976 екскурсаводів, гідів-перекладачів та гірських провідників.

Водночас подальший розвиток туристично-рекреаційної галузі гальмується через:

- невиразний образ Львівщини на туристичному ринку;
- низький рівень розвитку туристично-рекреаційної інфраструктури;
- невідповідність закладів проживання світовим стандартам;
- незадовільний стан доріг;
- відсутність під'їздів до багатьох туристичних об'єктів;
- недостатність дорожніх вказівників і туристично-інформаційних знаків;
- недостатня кількість місць короткочасного відпочинку вздовж доріг;
- незадовільний стан пам'яток історико-архітектурної спадщини;
- недосконалість законодавчої та нормативно-правової бази в галузі туризму;
- недостатність методичної, організаційної, інформаційної та матеріальної підтримки з боку держави суб'єктів туристичної діяльності, які здійснюють організацію прийому туристів в області;
- неналежний стан туристичних маршрутів (брак обладнаних місць короткочасного відпочинку, гірських притулків, відсутність єдиної системи знакування шляхів активного туризму (пішохідних, велосипедних, водних тощо);
- недостатність туристичної інформації як для туристів, так і для підприємств, що надають послуги у сфері туризму (карт,

- рекламної продукції, інформації про область, недосконалість бази даних щодо туристично-рекреаційних об'єктів тощо);
- неефективне використання туристично-рекреаційного потенціалу в сільській місцевості як одного з чинників зменшення безробіття;
 - неефективна діяльність відповідних структур щодо забезпечення екологічної безпеки територій для розвитку рекреаційного бізнесу.

Перспективи та основні напрями подальшого розвитку у туристичній сфері

З метою забезпечення комплексного вирішення пріоритетних проблем розвитку основних туристичних центрів області та курортів, покращення якості та розширення асортименту туристично-рекреаційних послуг у подальшій роботі необхідно реалізувати такі основні стратегічні завдання розвитку туристично-рекреаційної галузі у регіоні:

1. Провести науково обґрунтоване зонування території області за показниками рекреаційної місткості згідно з нормами антропогенного навантаження на ландшафт.
2. Забезпечити раціональне та ефективне використання природних рекреаційних та історико-культурних ресурсів
3. Провести реконструкцію та модернізацію санаторно-курортних, відпочинкових та туристичних закладів.
4. Створити відповідну матеріально-технічну базу для розвитку зимових видів спорту та туризму в гірській частині області.
5. Сприяти розвитку перспективних видів туризму на Львівщині, а також створенню пріоритетних центрів розвитку туризму на базі малих міст з вагомим туристичним потенціалом.
6. Розвиток та промоція сільського зеленого туризму, подання пропозицій, щодо вдосконалення його нормативно-правової бази, участь у виставках, ярмарках, що сприятимуть популяризації агротуристичного потенціалу українського села
7. Розробити механізм надання пільгових мікрокредитів власникам агроосель у перспективних для розвитку сільського туризму районах.
8. Підвищити рівень сервісного обслуговування та створити розгалужену мережу туристично – рекреаційних послуг відповідно до міжнародних стандартів.
9. Створити належне інформаційне забезпечення туристично-рекреаційної галузі.

10. Налагодити ефективну систему підготовки висококваліфікованих кадрів для туристично-рекреаційної сфери та налагодити систематичне підвищення їх кваліфікації.

11. Піднести на якісно вищий рівень стан інфраструктури і сервісної мережі в курортно-туристичних центрах.

12. Створити сприятливі умови для залучення вітчизняних та іноземних інвестицій у розвиток туристично-рекреаційної сфери.

13. Реалізувати ефективну маркетингову та промоційну стратегію Львівщини на міжнародній арені як одного з найбільш перспективних центрів туризму у Східній Європі.

14. Активізувати налагодження міжнародних зв'язків, розвиток транскордонного співробітництва, співпрацю з міжнародними фондами.

Реалізація стратегічних завдань розвитку туристично-рекреаційної галузі регіону дозволить:

- у соціально-економічній сфері очікувати зростання кількісних та якісних показників задоволення потреб населення у санаторно-курортному лікуванні, відпочинку та туристично-екскурсійному обслуговуванні;

- частково вирішити проблеми зайнятості шляхом створення додаткових робочих місць як безпосередньо на підприємствах туристично-рекреаційної сфери, так і в обслуговуючих її видах діяльності;

- забезпечити відновлення етнокультурної своєрідності і місцевої культурної спадщини.

11. ЕКОМЕРЕЖА ЛЬВІВЩИНИ

Регіональна схема екологічної мережі Львівської області є основою для впровадження політики просторового планування, спрямованого на охорону та сталий розвиток ландшафтного та біотичного різноманіття Львівської області.

На виконання Закону України «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 рр.», Закону України «Про екологічну мережу України» рішенням Львівської обласної ради від 13 червня 2007 року № 340 в області затверджено Регіональну програму формування екологічної мережі Львівської області на 2007-2015 роки.

Реалізація Програми формування регіональної екологічної мережі Львівської області дасть змогу оптимізувати мережу територій природоохоронного призначення і мережу територій та об'єктів природно-заповідного фонду області, забезпечити проведення спеціальних заходів, спрямованих на запобігання знищенню чи деградації природних ландшафтів, рослинних угруповань, включених до Зеленої книги України, збереження видів тварин і рослин, включених до Червоної книги України та регіональних рідкісних видів тварин і рослин, оптимізацію середовища їх існування, створення належних умов для їх розмноження і розселення.

Екологічна мережа формується з метою збереження природних ресурсів, місць оселення та зростання цінних видів рослинного й тваринного світу, а також для забезпечення шляхів міграцій тварин через поєднання території та об'єктів ПЗФ, а також інших територій, які мають особливу цінність для охорони навколишнього природного середовища.

Формування екологічної мережі передбачає суттєве збільшення територій та об'єктів, які потребують особливої охорони. Тут важливим є збалансування інтересів місцевих громад, які здійснюють традиційне природокористування та загальнодержавних інтересів.

При Львівській облдержадміністрації утворено дорадчий орган - Координаційну раду з формування екологічної мережі на території Львівської області.

У рамках виконання Регіональної програми формування екологічної мережі розроблено робочу схему Львівської області та визначено 6 макрокоридорів:

- Долини Бугу (Бузько-Волинський).
- Малопільський (Малопільсько-Горинський).
- Північноподільсько-Опільський.
- Надсянський.

- Прикарпатсько-Дністерський.
- Карпатський.

Робочу схему узгоджено з існуючою мережею територій та об'єктів ПЗФ області. Регіональна екологічна мережа включає елементи загальнодержавного та місцевого значення.

Інститутом екології Карпат Національної академії наук України у рамках реалізації природоохоронного заходу «Визначення просторової структури екологічної мережі Львівської області та підготовка її робочої схеми», розроблено схему екомережі Карпатського регіону.

До елементів регіональної екологічної мережі віднесені природні регіони, де зосереджено існуючі та плановані природно-заповідні території, основні комунікаційні елементи регіональної екологічної мережі, а саме – широтні природні коридори, що забезпечують природні зв'язки зонального характеру, а також меридіональні природні коридори, просторово обмежені долинами середніх і малих річок, які об'єднують водні та заплавні території – шляхи міграції численних видів рослин і тварин.

Здійснено оцінку сучасного стану існуючих територій та об'єктів ПЗФ, в контексті їх придатності для виконання функцій ядер екомережі, підготовані карти поширення найважливіших рідкісних і зникаючих видів флори й фауни області для обґрунтування просторового розміщення елементів екомережі.

Природними ядрами або осередками екомережі є природний заповідник «Розточчя», НПП «Сколівські Бескиди», Яворівський НПП, інші.

Організація спільних транскордонних елементів національної та Всеукраїнської екомережі

В області впроваджено міжнародний проект зі створення транскордонного екологічного зв'язку для зубра, бурого ведмеда, дикого kota, рисі та інших тварин у межах Турківського і Сколівського районів Львівщини та Республіки Польща. Рішенням Турківської районної ради від 26.02.2010 року затверджено Схему Турківського екологічного коридору. Наявність екокоридору між територіями національного природного парку «Сколівські Бескиди», регіонального ландшафтного парку «Долина Сяну» (Республіка Польща) - є важливим фактором підтримання генетичного різноманіття і збереження карпатських популяцій великих ссавців.

З метою збереження біологічного та ландшафтного різноманіття області у 1997 році створений регіональний ландшафтний парк «Надсянський» загальною площею 19428 га, територія якого

безпосередньо прилягає до українсько-польського кордону. Комісією МАБ ЮНЕСКО (Париж, грудень 1998 р) включено його територію до першого в Європі міжнародного трьохдержавного польсько-українсько-словацького біосферного заповідника «Східні Карпати».

В результаті проведення наукових досліджень та з метою розвитку місцевих громад і еколого-освітньої діяльності створено українську частину міжнародного біосферного резервату «Розточчя», який рішенням комісії МАБ ЮНЕСКО включений до Світової мережі біосферних заповідників. Площа біосферного резервату становить 74416,0 га. Департаментом екології та природних ресурсів Львівської облдержадміністрації ведеться робота щодо створення біосферного резервату «Розточчя» на території Республіки Польща.

Даний природоохоронний об'єкт покликаний сприяти збереженню біорізноманіття, веденню моніторингу довкілля, вирішенню у прикордонній зоні екологічних проблем та культурному спілкуванню населення.

Резерват виконуватиме три основні функції: охоронну – для збереження генетичних ресурсів, різноманіття біологічних видів, екосистем і ландшафтів Розточчя, як частини Головного Європейського вододілу; функцію розвитку – для сприяння стійкого соціально-економічного розвитку даного регіону і наукову (логістичну) функцію – поширення екологічної освіти і підготовки кадрів, проведення досліджень і моніторингу у відповідності з заходами місцевого, національного і глобального характеру, які здійснюються з метою охорони довкілля і стійкого розвитку.

Для забезпечення діяльності біосферного резервату «Розточчя» використовуються Базові стандарти транскордонної співпраці між сусідніми природоохоронними територіями, визначеними Федерацією ЄВРОПАРК у 2001 році.

З метою розбудови та удосконалення екологічної мережі області необхідно здійснювати заходи, спрямовані на:

1) захист міграційних шляхів тварин та місць зимівлі, створення системи їх охорони;

2) створення умов для відновлення різноманіття видів рослин, тварин і їх угруповань у природних регіонах області (Гологоро-Кременецький кряж, Мале Полісся, Опілля, Придністров'я, Поділля, Карпати (Бескиди і Передкарпаття);

3) забезпечення охорони водно-болотних угідь місцевого значення, а також таких, що відіграють певні функції у виконанні Україною міжнародних природоохоронних територій;

4) упровадження системи природоохоронних заходів для збереження природних комплексів елементів регіональної екологічної

мережі в межах ключових територій – об’єктів природно-заповідного фонду області, а також сполучних, буферних та відновлюваних територій після встановлення їх меж і статусу;

5) забезпечення збереження популяцій видів рослин і тварин, здійснення спеціальних заходів для забезпечення вільної міграції тварин у місцях перетину міграційних шляхів транспортними коридорами шляхом спорудження спеціалізованих переходів, а також передбачення відповідних інженерних споруд під час будівництва нових транспортних магістралей, як це прийнято у світовій практиці;

6) моніторинг стану оселищ видів рослин і тварин області, що підлягають охороні з використанням сучасних картографічних технологій, сумісних із європейськими стандартами.

12. УПРАВЛІННЯ У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ

Екологічна політика Львівської області

Екологічна політика Львівської області спрямована на досягнення гармонійної взаємодії суспільства і природи, забезпечення раціонального використання, охорони і відтворення природних ресурсів.

Стратегічні завдання екологічної політики на Львівщині встановлені Концепцією національної екологічної політики України на період до 2020 року, Програмою діяльності Кабінету Міністрів України і спрямовані на реалізацію довгострокових цілей і завдань, що визначені в Стратегії розвитку Львівщини до 2015 року.

Окремим розділом Стратегії встановлено пріоритети та основні завдання охорони навколишнього природного середовища у Львівській області, до яких належать:

Пріоритет 1. Екологічна стабілізація та реабілітація територій у зоні діяльності гірничо-хімічних та гірничовидобувних підприємств, охорона та раціональне використання надр.

Пріоритет 2. Поліпшення екологічного стану поверхневих вод басейнів рік Дністер, Західний Буг, Сян та забезпечення водопостачання населених пунктів області питною водою у достатній кількості та належної якості.

Пріоритет 3. Утилізація, переробка та захоронення твердих промислових та побутових відходів, знешкодження пестицидів.

Пріоритет 4. Розвиток природно-заповідної мережі, охорона та використання лісів.

Пріоритет 5. Організація системи екологічного моніторингу та інформаційного забезпечення природоохоронної діяльності.

Пріоритет 6. Охорона атмосферного повітря.

Протягом 2014 р. основними напрямками екологічних дій були:

- забезпечення ефективного використання коштів природоохоронних фондів;
- розширення мережі природно-заповідних територій різного рангу;
- повна і всеохоплююча інвентаризація джерел забруднення, оцінка екологічної надійності господарських об'єктів і виробничих систем;
- законодавчо-нормативне стимулювання залучення бізнесу і підприємництва до вирішення екологічних проблем;
- розширення і поглиблення конструктивного співробітництва з

міжнародними екологічними організаціями, європейськими країнами;

- законодавчо-нормативне забезпечення економіко-правових відносин сторін при вирішенні конфліктних ситуацій між населенням й органами влади, суб'єктами господарювання щодо екологічної безпеки прийнятих рішень і практичних дій;
- здійснення заходів із формування екологічної культури населення, активізація екологічної освіти й виховання;
- налагодження конструктивної співпраці державних і місцевих органів влади з громадськими екологічними рухами, політичними партіями.

Завдяки реалізації природоохоронних заходів у 2014 р.:

- знижено обсяги викидів шкідливих речовин в атмосферу на 6 тис. 319 т;
- забезпечено покращення якості поверхневих вод за рахунок реконструкції і будівництва нових каналізаційно-очисних споруд у 18 населених пунктах;
- покращено санітарно-гігієнічний та екологічний стан території в результаті облаштування сміттєзвалищ в 2 населених пунктах області, будівництва полігонів твердих побутових відходів у трьох містах Львівської області (м. Золочів, м. Миколаїв та м. Новояворівськ);
- збільшено обсяги утилізації відходів промислових підприємств на 6,5% порівняно з минулим роком.

Державна екологічна інспекція у Львівській області здійснює державний контроль за додержанням вимог законодавства з питань охорони навколишнього природного середовища на відповідній території.

Удосконалення системи управління та нормативно-правового регулювання у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки

Щодо екологічної безпеки:

Ст. 16 Конституції України закріплено, що забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи – катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду українського народу є обов'язком держави.

Екологічна безпека – це складові глобальної і національної безпеки, тобто такого стану розвитку суспільних відносин в галузі екології, при яких системою державно-правових, організаційних, науково-технічних, економічних та інших соціальних засобів забезпечується регулювання екологічно небезпечної діяльності, режим

використання природних ресурсів, охорона навколишнього природного середовища, безпечного для життя і здоров'я людей, попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для природних систем і населення.

Важливим правовим заходом у сфері екологічної безпеки є розробка державних та місцевих програм запобігання і подолання екологічно небезпечних наслідків, викликаних природними явищами чи створених діями людини.

Важливою гарантією екологічної безпеки, також є додержання екологічних вимог у промисловості, будівництві, на транспорті, в сільському господарстві, при проведенні наукових досліджень, а також при розміщенні і розвитку населених пунктів. Вимоги до охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання і відтворення природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки обов'язково повинні враховуватися при проведенні фундаментальних та прикладних наукових, науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт.

На велику увагу заслуговує механізм реалізації екологічного законодавства. З метою його вдосконалення доцільно використати різні організаційно-правові важелі: матеріальне заохочення до бездоганного виконання екологічного законодавства, підвищення юридичної відповідальності за його невиконання або порушення, посилення державного і громадського екологічного контролю, створення системи екологічної освіти і виховання. Майбутнє України дуже тісно пов'язане з екологічною безпекою, яка є, у свою чергу, найважливішою складовою національної безпеки.

13. ВИКОНАННЯ ПРИРОДООХОРОННИХ ПРОГРАМ

Таблиця 13.1

Виконання державних та регіональних екологічних програм

<i>№ п/п</i>	<i>Назва програми</i>	<i>Ким і коли затверджена</i>	<i>Зміст заходів</i>	<i>Сума фінансу- вання з фондів ОНПС, тис. грн.</i>
1	Обласна програма поводження з твердими побутовими відходами на період 2007-2015 роки	рішення Львівської обласної ради від 12.06.2007р. №310	1. Придбання спецавтомобіля для збирання та транспортування твердих побутових відходів для с.Снятинка, с.Старе Село, с.Залужани, с.Волоща, с.Добрівляни, с.Нагуєвичі, с.Почаєвичі, с.Лішня, с.Рихтичі, с.Унятичі, с.Дережичі Дрогобицького району Львівської області 2. Придбання спецавтомобіля для збирання та транспортування твердих побутових відходів для с.Верхній Лужок Старосамбірського району	628,0
2	Регіональна програма формування екологічної мережі Львівської області на 2007-2015 роки	рішення Львівської обласної ради від 13.06.2007р. № 340	1. Збереження і відновлення популяції зубрів на території Львівської області; 2. Відновлення популяції зубра європейського в українській частині Східних Карпат	165,0
3	Програма розвитку лісового господарства Львівської області на 2010-2015 роки	рішення Львівської обласної ради від 20.04.2010р. № 1176	1. Проведення заходів з охорони та відтворення природних рослинних ресурсів (підготовка заходів із знешкодження борщівника Сосновського у Львівській області); 2. Будівництво сучасної теплиці для вирощування садивного матеріалу для подальшого створення лісових культур та захисних насаджень;	1 404,0

			3. Проведення заходів з виявлення запасів природних рослинних ресурсів, визначення та обґрунтування затрат на їх охорону та відтворення; 4. Охорона та відтворення природних рослинних ресурсів на території Західного реабілітаційно-спортивного центру НКСІУ	
4	Регіональна програма формування заповідної справи Львівської області на 2009-2020 роки	рішення Львівської обласної ради від 02.12.2008р. N 765	1. Проведення робіт з організації та встановлення меж території національного природного парку "Північне Поділля" (підготовчий етап); 2. Розробка проекту створення Національного природного парку «Бойківщина» (робоча назва); 3. Централізоване виготовлення й встановлення охоронних знаків та інформаційних аншлаків на об'єктах ПЗФ; 4. Проведення спеціальних заходів, спрямованих на запобігання знищенню чи пошкодженню природних комплексів, територій та об'єктів природно-заповідного фонду регіонального ландшафтного парку «Равське Розточчя»; 5. Облаштування еколого-краєзнавчої стежки "Від пам'ятника Січових Стрільців до хутора Ліски" на території регіонального ландшафтного парку "Надсянський"; 6. Передпроектні роботи по об'єкту створення центру для розведення рідкісних та зникаючих видів тварин і рослин в регіональному ландшафтному парку "Верхньодністровські Бескиди"	443,8
5	Регіональна програма «Питна вода України» у Львівській області на 2012-2020 роки,	рішення обласної ради від 03.07.2012 № 547	1. Будівництво каналізаційного колектора по вулицях Веста, Будівельна, Труша м. Броди; 2. Будівництво зовнішньої каналізації на вул Галицька в м.Броди Львівської області. Коригування; 3. Будівництво каналізаційних мереж очисних споруд в м. Самборі Львівської області (каналізаційні колектори, ГКНС, резервуари) – третя черга: будівництво ГКНС та напірних колекторів; 4. Будівництво «Побутова каналізація північної частини м.	6 733,2

			Жидачева Львівської області по вул. Лісна-вул. Валова, по вул. Виговського»; 5. Каналізування району вул. Котляревського у смт. Східниця м. Борислава Львівської області. Очисні споруди глибокого біологічного очищення господарсько-побутових стічних вод; 6. Реконструкція очисних споруд побутових стічних вод потужністю 50 м³/добу з використанням водоочисної системи типу "Біоплато" та коагулянту-флокулянту українського виробництва в с.Неслухів Львівської області; 7. Каналізування і очистка стоків с. Кавсько Стрийського району; 8. Капітальний ремонт каналізаційних мереж в с.Київець Миколаївського району Львівської області; 9. Будівництво безнапірного каналізаційного колектора по вул. Мазепи в м. Мостиська; 10. Капітальний ремонт архітектурно-будівельної частини блоку ємностей існуючих міських очисних споруд побутових стоків продуктивністю 700 м³/добу в м. Бібрка Перемишлянського району; 11. Реконструкція очисних споруд каналізації в м. Турка; 12. Виготовлення проектно-кошторисної документації на реконструкцію очисних споруд с. Верхня Білка Пустомитівського району; 13. Реконструкція каналізаційних очисних споруд і системи каналізації в м. Рудки Самбірського району; 14. Виготовлення проектно-кошторисної документації на каналізування м. Судова Вишня Мостиського району; 15. Будівництво «Каналізація м. Комарно Городецького району Львівської області»; 16. Реконструкція парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення "Парк курорту" м. Моршин Львівської області (зовнішні мережі каналізації);	
--	--	--	---	--

			17. Каналізування житлових мікрорайонів м. Городок, V етап: вул. Підгіря, Дорошенка, Сагайдачного, Шашкевича, Хоткевича, Шевченка, Окружна, Галицька, Коновальця; 18. Реконструкція каналізаційних очисних споруд побутових стоків продуктивністю 20 м³/добу Боринської комунальної міської лікарні; 19. Капітальний ремонт каналізації в с. Викоти Самбірського району Львівської області	
6	Регіональна програма екологічної освіти Львівщини на 2010-2014 роки	розпорядження від 15.02.2010р. № 108/0/5-10	1. Проведення та участь у науково-практичних конференціях, у т.ч. міжнародних; 2. Просвітницько-видавнича діяльність та інші заходи з пропаганди охорони навколишнього природного середовища; 3. Реалізація заходів Регіональної програми екологічної освіти та виховання Львівщини на 2010-2014 роки; 4. Проведення міжнародної практичної конференції "Збереження та відтворення біорізноманіття природно-заповідних територій" з нагоди 15-річчя від дня створення; 5. Обласна дитяча екологічна відеотека "Екосвіт" комунального закладу Львівської обласної ради "Львівський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді"; 6.. Організація роботи лісівничого еколого-просвітницького центру	416,0
7	Регіональна комплексна програма поліпшення екологічного стану басейнів річок у Львівській області на 2007-2010 роки і прогнозом до 2015 роки	рішення обласної ради від 04.12.2007 року № 404	1. Заходи щодо відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану річки Слотвина, а також заходи для боротьби з шкідливою дією вод на території Гумницької сільської ради Буського району; 2. Розчистка та покращення гідрологічного стану р. Лучок та захист сільськогосподарських угідь у с. Лучківці Ясенівської сільської ради Бродівського району Львівської області; 3. Розчистка р. Бовдурка та її притоків та захист від підтоплення с.Лагодів Язлівчицької сільської ради Бродівського району Львівської області;	1 371,6

			4. Заходи щодо відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану р. Млинівка на території Золочівської міської ради; 5. Заходи щодо відновлення санітарного стану р. Колодниця та заходи для боротьби з шкідливою дією вод на території Березинської сільської та Роздільської селищної рад Миколаївського району Львівської області; 6. Заходи щодо відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану річок на території Поникв'янської сільської ради Бродівського району; 8. Захист від підтоплення паводковими водами р. Чуківка в с. Чуква Самбірського району; 9. Захист від підтоплення паводковими водами р. Спринька сільгоспугідь та садіб в с. Монастирець Самбірського району Львівської області; 10. Регулюючі та берегоукріплюючі роботи на р. Черхавка в с. Мала Озими́на Самбірського району Львівської області (в тому числі ПКД); 11. Розчистка та покращення екологічного стану р. Кропив'янка для захисту від підтоплення села Старий Кропивник і сільськогосподарських угідь Старокропивницької сільської ради Дрогобицького району; 12. Розчистка та покращення гідрологічного складу р. Малехівки в с. Малехів Жовківського району Львівської області; 13. Роботи пов'язані з поліпшенням технічного стану та благоустрою водойм, вул. І. Франка. Виготовлення ПКД (с. Суховоля)	
8	Програма моніторингу природного довкілля Львівської області на 2011-2015 роки і на перспективу до 2020 року	рішення обласної ради від 13.12.2011р. № 322	1. Забезпечення реалізації Програми моніторингу навколишнього природного середовища Львівської області на 2011-2014 роки і на перспективу до 2020 року 2. Проведення екологічного моніторингу підземних вод, загазованості та забруднення ґрунтів на території м. Борислава	95,0

14. ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Економічні механізми природоохоронної діяльності

Однією з найбільш актуальних проблем в галузі охорони навколишнього природного середовища є збереження, відновлення і раціональне використання природних ресурсів, що неможливе без забезпечення надійної роботи еколого-економічного механізму. Пріоритетним завданням у цьому напрямку є забезпечення ефективного контролю за правильністю, повнотою та своєчасністю справляння екологічного податку до природоохоронних фондів усіх рівнів, а також цільового, ефективного та своєчасного використання коштів фондів охорони навколишнього природного середовища у складі Державного, обласного та місцевих бюджетів.

В основному джерелами фінансування природоохоронних заходів є фонди охорони навколишнього природного середовища: державний, обласний та місцеві.

Формуються природоохоронні фонди за рахунок сплати екологічного податку. Податковим кодексом України встановлено, що екологічний податок є загальнодержавний обов'язковий платіж, що справляється з фактичних обсягів викидів у атмосферне повітря, скидів у водні об'єкти забруднюючих речовин, розміщення відходів, фактичного обсягу радіоактивних відходів, що тимчасово зберігаються їх виробниками, фактичного обсягу утворених радіоактивних відходів та з фактичного обсягу радіоактивних відходів, накопичених до 1 квітня 2009 року.

Згідно Бюджетного кодексу України та Закону України «Про державний бюджет України на 2014 рік» кошти від екологічного податку розподілялися між Державним та обласним і місцевими (сільськими, селищними, міськими) фондами ОНПС у співвідношенні:

- 65 відсотків - до Державного фонду ОНПС,
- до сільських, селищних, міських фондів ОНПС - 25 відсотків,
- обласного фонду ОНПС - 10 відсотків.

Департамент екології та природних ресурсів облдержадміністрації забезпечує впровадження на території області економічного механізму природокористування, а саме:

- формування переліку платників екологічного податку;
- розгляд запитів на фінансування з Державного та обласного фондів ОНПС на предмет відповідності до природоохоронних заходів;
- формування переліків першочергових природоохоронних заходів, які необхідно фінансувати з обласного та Державного фондів ОНПС;

- аналіз надходження та використання коштів фондів ОНПС;
- забезпечення обміну інформацією між органами державної влади та управлінням.

Керуючись Податковим кодексом України, сформовано Перелік підприємств, установ, організацій, громадян - суб'єктів підприємницької діяльності, яким в установленому порядку видано дозволи на викиди в атмосферне повітря, спеціальне водокористування та розміщення відходів по Львівській області в розрізі районів та міст обласного значення. Протягом 2014 року суб'єктам господарської діяльності видано 3 520 відповідних дозволів, в тому числі: 3 029 дозволів на викиди, 170 дозволів на спецводокористування та 321 дозволів на розміщення відходів.

Протягом 2014 року, за даними органів державної податкової адміністрації, у Львівській області зареєстровано 9185 суб'єктів господарювання платників екологічного податку, в тому числі 6827 юридичних осіб та 2358 фізичних осіб, зареєстрованих як платники екологічного податку. Даними платниками у 2014 році до зведеного бюджету сплачено 73 237,4 тис. грн. екологічного податку та 82,5 тис. грн. збору за забруднення навколишнього природного середовища.

За даними головного управління Державної казначейської служби України у Львівській області, за 2014 рік до фондів ОНПС усіх рівнів надійшло коштів в сумі **99 126,7** тис. грн.

Таблиця 14.1

Аналіз надходження та використання коштів Фондів охорони навколишнього природного середовища за 2014 рік

<i>Фонди</i>	<i>Фактичні надходження, тис .грн.</i>	<i>Використання, тис. грн.</i>
Державний	64 432,3	14 695,3
Обласний	9 912,7	12 783,3
Місцеві	24 781,7	31 416,9
разом	99 126,7	58 895,5

Кошти природоохоронних фондів використовуються відповідно до Переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів, затвердженого постановою КМУ № 1147 від 17 вересня 1996 року та розподіляються на підставі затверджених пріоритетів.

Кошти обласного природоохоронного фонду виділяються згідно Переліків першочергових природоохоронних заходів, фінансування яких здійснюється з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища у відповідному році, які є додатком до щорічних Програм соціально-економічного та культурного розвитку

області. Переліки формує департамент екології та природних ресурсів облдержадміністрації, погоджується постійною комісією з питань екології, природних ресурсів та рекреації обласної ради та затверджується сесією обласної ради.

Стан фінансування природоохоронної галузі

Формування Переліку першочергових природоохоронних заходів, які необхідно фінансувати з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища, здійснювалось Департаментом на підставі затверджених пріоритетів та з урахуванням пропозицій, поданих місцевими органами державної виконавчої влади і місцевими органами самоврядування, а також тих природоохоронних заходів, які розпочаті в попередні роки, мають високу ступінь готовності і потребують дофінансування з метою їх завершення.

Це стосується, насамперед, очистки стічних вод та каналізування населених пунктів, збирання, видалення та захоронення промислових і побутових відходів, розчистка русел річок для запобігання підтоплення територій, збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, охорони і розвитку природно-заповідних територій, підвищення екологічної свідомості громадян. Пріоритетними визначаються також заходи організаційного характеру, реалізація яких сприятиме активізації та підвищенню результативності екологічної політики в області.

Вищенаведені проблеми є об'єктами першочергової уваги органів влади і природоохоронних структур в плані пошуку додаткових інвестицій для їх вирішення.

Протягом останніх років фінансування природоохоронних заходів в області, в основному, здійснюється за рахунок коштів обласного фонду ОНПС. Заходи фінансуються відповідно до затверджених Переліків першочергових природоохоронних заходів.

У 2014 році виділення коштів з обласного фонду ОНПС проводилося програмним методом, а не по пріоритетах, як було у попередні роки. Відповідно до затвердженого Переліку виконувалися заходи наступних природоохоронних програм:

Таблиця 14.2

Фінансування природоохоронних заходів з обласного фонду ОНПС у 2014 році

<i>№ п/п</i>	<i>Назва заходу</i>	<i>Обсяг фінансування тис. грн.</i>	<i>Фактично використано тис. грн.</i>
1	Розробка та здійснення регіональних	95,0	95,0

	програм охорони довкілля і раціонального використання природних ресурсів		
2	Стабілізація екологічної рівноваги в гірничо-хімічних та гірничо-видобувних регіонах	1 095,0	1 095,0
3	Будівництво, реконструкція та ремонт водопровідно-каналізаційних систем та очисних споруд	13 633,0	6 156,0
4	Будівництво, реконструкція та облаштування полігонів твердих побутових відходів та здійснення заходів щодо мінімізації, утилізації та переробки промислових та побутових відходів	1 700,0	628,0
5	Попередження та ліквідація аварійних екологічних ситуацій	1 599,0	1 427,8
6	Проведення робіт щодо впорядкування та охорони природно-заповідних територій	595,0	403,2
7	Здійснення заходів, пов'язаних з відтворенням та охороною природних ресурсів	1 757,0	1 656,3
8	Організація моніторингу навколишнього природного середовища, створення системи та банку екологічної інформації	110,0	95,0
9	Проведення науково-практичних конференцій і семінарів, організація виставок, реклами та інших заходів щодо пропаганди екологічних знань, видання поліграфічної продукції з екологічної тематики	1 281,0	1 227,0
	Всього	21 865,0	12 783,3

15. МОНІТОРИНГ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

Львівська обласна система моніторингу довкілля (ЛОСМД) функціонує відповідно до розпорядження голови Львівської облдержадміністрації від 29.07.2013 № 465/0/5-13 «Про обласну систему моніторингу довкілля» на виконання Постанови КМУ від 30.03.1998 № 391 «Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля».

ЛОСМД об'єднує державні, комунальні та наукові установи і лабораторії, які здійснюють дослідження якості повітря, води, ґрунту, біорізноманіття та поводження з відходами.

Функціонування Львівської обласної системи моніторингу природного довкілля (ЛОСМПД) здійснюється на основі двосторонніх Угод про спільну діяльність між суб'єктами ЛОСМПД, підписаних 29 липня 2013 року. Однак, деякі суб'єкти ЛОСМПД самоусунулися від укладання Угоди про співробітництво в сфері моніторингу довкілля з департамент екології та природних ресурсів ЛОДА.

До суб'єктів ЛОСМПД належать:

- Департамент з питань цивільного захисту Львівської облдержадміністрації;
- Департамент житлово-комунального господарства Львівської облдержадміністрації (*Угода не підписана*);
- Департамент агропромислового розвитку (*Угода не підписана*);
- Головне управління Держсанепідемслужби у Львівській області;
- Державна установа «Львівський обласний лабораторний центр Держсанепідемслужби України»;
- Державна екологічна інспекція у Львівській області;
- Львівський регіональний центр з гідрометеорології;
- Львівське обласне управління водних ресурсів;
- Львівське обласне управління лісового та мисливського господарства;
- Головне управління Держземагентства у Львівській (*Угода не підписана*);
- ДП НАК «Надра України» «Західукргеологія» (*Угода не підписана*);
- Львівська філія державної установи «Держґрунтоохорона»;
- Державна фітосанітарна інспекція Львівської області;
- Львівська регіональна державна лабораторія ветеринарної медицини;
- КП «Адміністративно – технічне управління» Львівської міської ради (*Угода не підписана*);

- Державна інспекція сільського господарства в Львівській області;
- Управління охорони, використання і відтворення водних біоресурсів та регулювання рибальства у Львівській області (*Угода не підписана*);
- Інститут екології Карпат НАН України;
- Територіальне управління Держгірпромнагляд у Львівській області (*Угода не підписана*);
- Львівська державна лісовпорядна експедиція;
- Державна організація «Західна територіальна інспекція державного геологічного контролю за веденням робіт по геологічному вивченню надр» (*Угода не підписана*).

Окрім цього, до роботи ЛОСМПД запрошено:

- Рівненський обласний центр з гідрометеорології;
- Волинський обласний центр з гідрометеорології (*Угода не підписана*).

Обмін інформації в системі моніторингових спостережень за станом навколишнього природного середовища між суб'єктами ЛОСМПД здійснюється на основі Регламентів обміну екологічною інформацією із суб'єктами Львівської обласної системи моніторингу природного довкілля.

Згідно з Регламентами, суб'єкти ЛОСМПД у 2014 році повинні надавати інформацію про:

➤ Львівське обласне управління водних ресурсів «Облводресурси»:

Показники якості поверхневих вод суші в місцях розташування питних водозаборів, транскордонних створів у межах державного кордону (вміст забруднюючих речовин)	щомісячно до 20 числа наступного за звітним періодом
Показники стану водойм у межах водогосподарських систем комплексного призначення	щомісячно до 20 числа наступного за звітним періодом
Показники** скидів забруднюючих речовин підприємствами – забруднювачами Львівської області	щороку протягом березня місяця
Матеріали до обліку та оцінки меліоративного стану осушувальних земель	щороку протягом другого кварталу наступного за звітним роком
Перелік підтоплених та затоплених населених пунктів	щороку протягом четвертого кварталу
Показники використання води (усього, скинуто в поверхневі водні об'єкти, використано, забрано)	щороку протягом першого кварталу наступного за звітним роком
Показники скидів в поверхневі водні об'єкти забруднюючих речовин у складі стічних вод за	щороку протягом першого кварталу наступного за звітним

видами виробничої діяльності, територіальними одиницями та водними об'єктами	роком
Відомчі програми спостережень	протягом місяця після затвердження

** - фактичні показники

➤ Державна екологічна інспекція у Львівській області (згідно з уведеним в дію Положенням про ДЕІ в областях виконання моніторингових спостережень не передбачено):

Протоколи вимірювань вмісту забруднюючих речовин в організованих викидах стаціонарних джерел Львівської області	щокварталу до 20 числа місяця наступного за звітним періодом
Протоколи вимірювань показників складу та властивостей проб води підприємствами – забруднювачами Львівської області	щоквартально до 20 числа наступного місяця за звітним періодом
Протоколи вимірювань показників складу та властивостей проб ґрунтів різного призначення	щоквартально до 20 числа наступного за звітним періодом
Здійснення державного контролю щодо утворення, розміщення знешкодження та захоронення відходів у Львівській області	щоквартально до 20 числа наступного за звітним періодом
Наявність несанкціонованих сміттєзвалищ в Львівській області в розрізі районів та міст обласного підпорядкування	щоквартально до 20 числа наступного за звітним періодом
Інформація про виявлені факти браконьєрства	щоквартально до 20 числа наступного місяця за звітним періодом

➤ Головне управління Держсанепідслужби України у Львівській області:

Показники стану забруднення атмосферного повітря (вміст шкідливих речовин) у місцях проживання та відпочинку населення	щопівроку, щороку до 20 числа місяця наступного за звітним періодом
Показники якості поверхневих вод суші і питної води (централізованих систем водопостачання, поверхневих та підземних джерел водопостачання Львівської області)	щокварталу до 20 числа місяця наступного за звітним періодом
Нецентралізоване водопостачання (криниці та каптажі в зоні впливу Львівського міського сміттєзвалища, Жовківський район)	до 20 листопада 2013 року
Характеристики місць знешкодження та захоронення господарсько – побутових і промислових відходів III та IV класу небезпеки	щороку до 20 лютого наступного за звітним періодом
Фізичні фактори впливу (спостереження за джерелами акустичного впливу на довкілля,	щороку до 20 лютого наступного за звітним періодом

забруднення довкілля іонізуючим та неіонізуючим випромінюванням, у тому числі електромагнітним	
--	--

➤ Державна установа «Львівський обласний лабораторний центр Держсанепідслужби України»:

Показники стану забруднення атмосферного повітря (вміст шкідливих речовин) у місцях проживання та відпочинку населення	щопівроку, щороку до 20 числа місяця наступного за звітним періодом
Показники якості поверхневих вод суші і питної води (централізованих систем водопостачання, поверхневих та підземних джерел водопостачання Львівської області	щокварталу до 20 числа місяця наступного за звітним періодом
Нецентралізоване водопостачання (криниці та каптажі в зоні впливу Львівського міського сміттєзвалища, Жовківський район)	до 20 листопада 2013 року
Характеристики місць знешкодження та захоронення господарсько – побутових і промислових відходів III та IV класу небезпеки	щороку до 20 лютого наступного за звітним періодом
Фізичні фактори впливу (спостереження за джерелами акустичного впливу на довкілля, забруднення довкілля іонізуючим та неіонізуючим випромінюванням, у тому числі електромагнітним	щороку до 20 лютого наступного за звітним періодом

➤ КП «Адміністративно – технічне управління» Департаменту містобудування Львівської міської ради:

Спостереження за промисловими викидами підприємствами – забруднювачами атмосферного повітря м. Львова (таблиця 1)	щокварталу до 20 числа місяця, наступного за звітним періодом
Показники стану забруднення атмосферного повітря вулиць та перехрестів м. Львова	щомісячно до 20 числа наступного за звітним періодом
Показники якості поверхневих вод у м. Львові (вміст забруднюючих речовин)	щомісячно до 20 числа наступного за звітним періодом
Спостереження за скидами забруднюючих речовин підприємствами – забруднювачами м. Львова	щоквартально до 20 числа місяця, наступного за звітним періодом

➤ Львівський регіональний центр з гідрометеорології:

Забруднення атмосферного повітря м. Львова	щомісячно до 20 числа наступного за звітним місяцем
--	---

Результати спостережень за атмосферними опадами (значення рН атмосферних опадів)	щомісячно до 20 числа наступного за звітним місяцем
забруднення атмосферного повітря у пунктах спостережень за транскордонним переносом забруднюючих речовин	щомісячно до 20 числа наступного за звітним місяцем
Стихійні та небезпечні гідрометеорологічні явища: повені, паводки, снігові лавини, селі (у районах спостережних станцій)	що півроку до 20 числа наступного за звітним місяцем, негайно в разі настання явища
Аналітичний огляд про стан забруднення атмосферного повітря по м. Львову	щороку до 20 січня наступного за звітним місяцем
Відомчі програми спостережень за радіаційним забрудненням довкілля, забрудненням атмосферного повітря та поверхневих вод суші	щорічно протягом місяця після затвердження

➤ Рівненський обласний центр з гідрометеорології:

Результати спостережень за поверхневими водами суші	щомісячно та щоквартально до 25 числа місяця наступного за звітними періодом
Показники та вміст забруднюючих речовин у поверхневих водах суші	щоквартально до 25 числа місяця наступного за звітними періодом

➤ Волинський обласний центр з гідрометеорології:

Результати спостережень за поверхневими водами басейну р. Західний Буг*	щоквартально до 20 числа місяця наступного за звітними періодом
---	---

*- результати спостережень надаються у аналітичних одиницях та у кратності гранично – допустимої концентрації (ГДК)

➤ Львівська філія державної установи «Інститут охорони ґрунтів України»:

Вміст забруднюючих речовин у поверхневих водах сільськогосподарського призначення	щороку до 20 січня наступного за звітним періодом
Щільність забруднення радіонуклідами (Цезій – 137) земель сільськогосподарського призначення	щороку до 20 лютого наступного за звітним періодом
Забруднення земель сільськогосподарського призначення солями важких металів	щороку до 20 лютого наступного за звітним періодом
Забруднення залишками пестицидів продукції рослинництва	щороку до 20 січня наступного за звітним періодом
Рівні забруднення радіонуклідами продукції рослинництва	щороку до 20 січня наступного за звітним періодом
Інформація про вміст нітратів у продукції рослинництва	щороку до 20 січня наступного за звітним періодом
Інформація про вміст нітритів у продукції рослинництва	щороку до 20 січня наступного за звітним періодом

➤ Державна інспекція сільського господарства в Львівській області:

Виконанням умов зняття, збереження і використання родючого шару ґрунту під час проведення гірничодобувних, геологорозвідувальних, будівельних та інших робіт, пов'язаних із порушенням ґрунтового покриву, своєчасного проведення рекультивації порушених земель в обсягах, передбачених проектом рекультивації земель	щоквартально до 20 числа місяця наступного за звітними кварталом
Здійсненням заходів, передбачених проектами землеустрою щодо захисту земель від водної і вітрової ерозії, селів, підтоплення, заболочення, засолення, солонцювання, висушування, ущільнення та інших процесів, що призводять до погіршення стану земель, а також щодо недопущення власниками та користувачами земельних ділянок псування земель шляхом їх забруднення хімічними та радіоактивними речовинами і стічними водами, засмічення промисловими, побутовими та іншими відходами, заростання чагарниками, дрібноліссям та бур'янами	щоквартально до 20 числа місяця наступного за звітними кварталом
Земельні ділянки, яким заподіяна шкода внаслідок їх самовільного зайняття, використання не за цільовим призначенням, зняття ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) без спеціального дозволу	щоквартально до 20 числа місяця наступного за звітними кварталом

➤ Департамент з питань цивільного захисту Львівської облдержадміністрації надає інформацію про об'єкти кризового моніторингу довкілля (щокварталу до 20 числа місяця наступного за звітним періодом).

➤ Львівська регіональна державна лабораторія ветеринарної медицини:

Аналіз ураження тварин основними гельмінтозами	щороку до 20 січня наступного за звітним місяцем
Склад і вміст забруднюючих речовин в с/г тваринах та продукції	щороку до 20 січня наступного за звітним місяцем
Діагностичні обстеження с/г тварин на інфекційні та інвазійні захворювання	щороку до 20 січня наступного за звітним місяцем
Фізичні фактори впливу (цезій-137, стронцій - 90, потужність дози гама-випромінювання)	щороку до 20 січня наступного за звітним місяцем
Моніторинг з місць напування тварин	щороку до 20 січня наступного за звітним місяцем
Аналітична довідка про причини та можливі наслідки перевищень норми у досліджуваних об'єктах сільського господарства	щороку до 20 січня наступного за звітним місяцем

➤ Інститут екології Карпат НАН України:

Стан ґрунтів деградованих земель у місцях рекультивациі територій гірничо-хімічних підприємств Львівщини	щороку до 20 січня наступного за звітним роком
--	--

➤ Львівське обласне управління лісового та мисливського господарства:

Результати лісо- та мисливського впорядкування території Львівської області	за підсумками виконання та в разі внесення змін
Стан лісової рослинності (пошкодження біотичними та абіотичними чинниками, біорізноманіття, вміст радіонуклідів)	щороку до 01 березня наступного за звітним періодом
Видові, кількісні, радіологічні та просторові характеристики мисливської фауни	щороку до 01 березня наступного за звітним періодом

➤ Львівська державна лісовпорядна експедиція:

Виконання відповідних топографо-геодезичних робіт і спеціального картографування лісів	по запиту, за наявності
Інвентаризація лісового фонду з визначенням породного та вікового складу деревостанів, їх стану, якісних і кількісних характеристик лісових ресурсів	по запиту, за наявності
Ландшафтні, ґрунтові, лісотипологічні, лісобіологічні та інші обстеження і дослідження лісових природних комплексів	по запиту, за наявності
Упорядкування мисливських угідь	По запиту, за наявності
Виявлення типових та унікальних природних комплексів, місць зростання та оселення рідкісних та таких, що перебувають під загрозою зникнення видів тваринного і рослинного світу і підлягають заповіданню, включенню до екологічної мережі	По запиту, за наявності

➤ Державна фітосанітарна інспекція Львівської області:

Стан розвитку багатодітних шкідників у агроценозах Львівської області	щороку протягом четвертого кварталу
Фітосанітарний моніторинг посівів зернових культур та прогноз розвитку шкідників і фітопатогенів у наступному році	щороку протягом четвертого кварталу
Фітосанітарний моніторинг посівів технічних культур та прогноз розвитку шкідників і фітопатогенів у наступному році	щороку протягом четвертого кварталу
Фітосанітарний моніторинг посівів картоплі та овочевих культур і прогноз розвитку шкідників	щороку протягом четвертого кварталу

та фітопатогенів у наступному році	
Фітосанітарний моніторинг плодово-ягідних насаджень та прогноз розвитку шкідників і фітопатогенів у наступному році	щороку протягом четвертого кварталу
Результати аналізів на залишки пестицидів у ґрунті, воді, сільськогосподарській продукції	щороку наприкінці першого та другого півріччя

➤ Департамент житлово-комунального господарства Львівської облдержадміністрації:

Показники якості питної води централізованих систем водопостачання (вміст забруднюючих речовин, обсяги споживання)	щокварталу до 20 числа місяця наступного за звітним періодом
Показники стану стічних вод міської каналізаційної мережі та очисних споруд (вміст забруднюючих речовин, обсяги надходження)	щокварталу до 20 числа місяця наступного за звітним періодом
Показники поводження з твердими побутовими відходами (обсяги збирання, перероблення або утилізації; загальна площа полігонів та звалищ, несанкціонованих сміттєзвалищ, тощо)	до 20 лютого наступного за звітним роком
Показники стану зелених насаджень у містах і селищах міського типу	поточну - щокварталу до 20 числа місяця наступного за звітним періодом узагальнену - до 20 лютого наступного за звітним роком
Підтоплення населених пунктів (небезпечне підняття рівня ґрунтових вод)	до 20 лютого наступного за звітним роком

➤ ДП НАК «Надра України» «Західукргеологія»:

Поширення екзогенних геологічних процесів (ЕГП) на території Львівської області	щороку до 20 лютого наступного за звітним періодом
Площа поширення та кількість проявів зсувних процесів на території Львівської області	щопівроку та щороку до 20 числа місяця наступного за звітним періодом
Площа поширення карстових процесів на території Львівської області	щопівроку та щороку до 20 числа місяця наступного за звітним періодом
Основні осередки забруднення підземних вод Львівської області	щороку до 20 лютого наступного за звітним періодом
Відомості про нові виявлені ділянки і водопункти забруднення підземних вод у Львівській області	щороку до 20 лютого наступного за звітним періодом
Показники видобутку питних та технічних підземних вод Львівської області та їх використання по адміністративних районах	щороку до 20 лютого наступного за звітним періодом

➤ Департаментом агропромислового розвитку Львівської облдержадміністрації:

Площі земельних угідь, зайняті посівами сільськогосподарських культур	раз у півріччя, до 20 числа місяця наступного за звітним періодом
Діяльність фермерських господарств	щороку, до 20 числа місяця наступного за звітним періодом

➤ Головне управління Держземагентства у Львівській області:

Створена картографічна продукція за звітний період (карто-схеми, які відображають прояви забруднення земель та процесів негативного природного та антропогенного впливу, тощо)	щороку до 20 квітня
Характеристика стану ґрунтів і ландшафтів (прояви ерозійних та інших екзогенних процесів, просторове забруднення земель об'єктами промислового і сільськогосподарського виробництва: сміттєзвалища, площі із зруйнованим ґрунтовим шаром, тощо)	щороку до 20 квітня
Площі осушених земель за формами власності в розрізі районів з нанесенням на карту	щороку до 20 квітня
Динаміка змін земельних ресурсів берегових ліній (зміна площ зсувів, абразія берегової лінії) річок, озер, водосховищ, гідротехнічних споруд (причини та стан руйнування)	щороку до 20 квітня
Інформація про стан земельного фонду регіону та структуру землекористування	щороку до 20 квітня
Відомчі програми спостережень	щороку впродовж місяця після затвердження

Протягом 2014 року система працювала на основі нормативних документів, розроблених і затверджених у 2013 році. Активно працювало біля 14 її суб'єктів, на основі їх інформації сформовано річний звіт. Інформацію оприлюднено для загального користування на ВЕБ-порталі www.ekologia.lviv.ua

Результати проведення моніторингу якості вод, повітря і ґрунтів у місцях розташування сміттєзвалищ мали вирішальне значення під час підготовки пропозицій щодо фінансування у 2014 році першочергових природоохоронних заходів з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища.

16. ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА ТА ІНФОРМУВАННЯ

Департамент екології та природних ресурсів Львівської обласної державної адміністрації для підвищення рівня екологічної свідомості та екологічного виховання населення здійснює систематичне інформування громадськості з актуальних питань в сфері охорони навколишнього природного середовища. Інформування населення проводиться шляхом публікації інформації на сторінках обласних друкованих та Інтернет – видань, трансляції програми «Довкілля» на Львівському обласному радіо та програм екологічного спрямування в ефірі Львівської державної телерадіокомпанії.

У 2014 році департаментом екології та природних ресурсів ЛОДА організовано підготовку та реалізацію:

- 6 телепрограм на каналі ЛОДТРК «ТРК Львів»;
- 16 програм на Львівському обласному радіо;
- 124 прес - релізи про події, роботу та заходи проведені в галузі охорони довкілля Львівщини.

З метою ознайомлення мешканців Львівщини зі станом основних природних ресурсів області Департаментом підготовлено:

- Екологічний паспорт Львівської області за 2014 р.;
- Регіональну доповідь про стан навколишнього природного середовища Львівської області за 2014 р., яка є складовою Національної доповіді України.

Об'єктивна аналітична інформація про екологічний стан регіону систематично висвітлюється на web-порталі www.ekologia.lviv.ua

Діяльність громадських екологічних організацій

Велику роль в екологічному вихованні і практичний внесок у поліпшення навколишнього природного середовища відіграють заходи за участю департаменту екології та природних ресурсів Львівської облдержадміністрації та представників громадських природоохоронних організацій.

Спільно з екологічними громадськими організаціями протягом березня-квітня 2014 року організовано проведення на території області місячника озеленення, прибирання та благоустрою і Дня довкілля.

9 квітня 2014 р. колективи підприємств, установ, екологічних організацій, а також мешканці житлових мікрорайонів, студентська та учнівська молодь взяли участь у загальнообласній весняній толоці. Цього дня спільними зусиллями органів виконавчої влади місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій та громадськості проводилися роботи для поліпшення стану навколишнього середовища:

озеленення та благоустрій вулиць населених пунктів, прибирання прибудинкових територій, придорожніх зон, упорядкування парків та скверів.

Продовжується співпраця з австрійською громадською організацією «VIER PFOTEN International» у відповідності до Меморандуму про співпрацю між Львівською обласною державною адміністрацією та «VIER PFOTEN International» («Чотири Лапи Інтернешнл») щодо будівництва на території області притулку для утримання бурих ведмедів». В ході проведених зустрічей з представниками ГО «Чотири Лапи Інтернешнл» окреслено подальші кроки щодо втілення цього проекту на Львівщині, напрацьований проект інвестиційної угоди. Реалізація такого проекту дасть можливість гарантувати захист та реабілітацію бурих ведмедів, яких незаконно та в неналежних умовах утримують в розважальних закладах, а з іншої сторони, зробить внесок у розвиток туристичної інфраструктури області та інвестицій в економіку та додатково додасть інвестиції у Львівщину 1,5 млн. євро.

Таблиця 16.1

Громадські організації Львівської області

№ з/п	Назва організацій	Юридична адреса
1	2	3
1.	Львівська міська громадська організація відділення гірничо – хімічної сировини Академії гірничих наук України	(032)238-73-95 79026, м.Львів, вул.Стрийська 98
2.	Еколого-географічний центр	(032)239-46-28 79000, м.Львів, вул.Дорошенка,41
3.	Західноукраїнський журналістський молодіжний фонд екологічної та туристично – просвітницької інформації WETI	067-927-46-59, 093-607-22-42 79026, м.Львів, вул.Козельницька, 4
4.	Львівський обласний центр сприяння розвитку сільського зеленого туризму	(032)-296-46-28 79000, м.Львів, вул.Дорошенка,41
5.	Комітет збереження природи	098-687-33-75 79052, м.Львів-52,а/с 2721
6.	Громадський інститут охорони природи	(032)261-03-29 79007, м.Львів, вул.Січових Стрільців 12/9
7.	Комітет екологічного порятунку України	067-955-91-91 79037, м.Львів, вул.Очаківська, 5/38
8.	Асоціація дитячих екологічних осередків «Довкілля»	(032)276-14-19 290011, м.Львів, вул. Кубанська ,12а

9.	Бюро екологічних розслідувань	(032) 243 96 32 м.Львів, вул. О.Басараб, 9/1
10.	Міжнародна благодійна організація «Екологія-Право-Людина»	(032) 225 76 82 а/с 316 Львів 79000
11.	Західний центр Українського відділення Всесвітньої лабораторії	(032) 245-94-21 вул.Матейка,4
12.	Львівський клуб орнітологів (відділення УТОП)	(032) 276-14-19 а/с 1182 м.Львів, Кубанська,12
13.	Асоціація музейного природознавства України	(032) 235 69 17 м.Львів, вул. Театральна, 18
14.	Регіональний фонд "Знесіння"	(032) 297-53-56, т/факс 291 75 27 79024, м.Львів, вул. Новознесенська, 32
15.	Екогеофонд	(032) 2394 628 79000, м.Львів, вул. Дорошенка, 41
16.	Товариство “Зелений хрест”	т/ф (032) 244 56 07 м.Львів, вул.Чорновола, 4,к1
17.	ГЕО “ЕКО-ВІТ”	245 37 410 82443, Львівська обл., Стрийський р-н, смт. Дашава, вул. Степана Бандери, 17
18.	Екотера	(032) 52-83-61 79068, м.Львів, вул. Мазепи, 4/108
19.	Асоціація сприяння розвитку молодіжного туризму	0633419594 79025, м.Львів, вул. Озерна 20/6

17. МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

Міжнародна співпраця у сфері охорони довкілля розвивається на основі підписаних двосторонніх Угод на всіх рівнях, які передбачають тісні контакти як між управліннями охорони довкілля, так і громадськими та самоврядними структурами. Напрямки співпраці визначаються актуальністю тої чи іншої природоохоронної проблеми. Найвагомішими є питання якості транскордонних вод, загрози від розроблюваних на території Львівщини родовищ корисних копалин, розширення природно-заповідного фонду, екологічної освіти.

Таблиця 17.1

***Нормативні акти, які регламентують міжнародну співпрацю
в галузі охорони довкілля***

Документ	Основні напрямки співпраці
Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про співробітництво в галузі охорони навколишнього середовища від 24.01.1994	• Посилення контролю за джерелами транскордонного забруднення і вжиття необхідних заходів для його постійного зменшення; • підвищення ефективності охорони вод, атмосфери і ґрунтів; • розвиток охорони видів рослинного і тваринного світу, а також середовища їх існування; • сприяння обміну екологічною інформацією та застосуванню технологій, які створюють мінімальне навантаження на навколишнє середовище.
Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про співробітництво в галузі водного господарства на прикордонних водах від 10.10.1996	Створення Українсько-Польської Комісії з питань прикордонних вод: • запровадження басейнового принципу управління водними ресурсами • проведення спільного моніторингу вод, • мінімізація забруднення транскордонних водостоків, • екологічно-безпечне затоплення Яворівської штучної водойми
Угода між Львівською областю та Підкарпатським воєводством про міжрегіональне співробітництво від 30.03.2000 Виконавчий протокол до	• Обмін інформацією про законодавство у сфері охорони навколишнього природного середовища та методи фінансування нових програм у цій галузі, застосування нових проєкологічних технологій для збереження вод, повітря і землі від забруднення; • обмін досвідом у галузі екологічної освіти; • заходи щодо налагодження співпраці між екологічними організаціями, які діють у Львівській

Угоди	області та Підкарпатському воєводстві.
Договір між Львівською обласною державною адміністрацією та Воєводою Підкарпатським від 20.05.2000	Співпраця сторін торкається обміну інформацією та досвідом у сфері охорони середовища: • проведення спільних досліджень і прикордонного моніторингу • вжиття спільних заходів з метою запобігання та ліквідації наслідків забруднення середовища

У 2014 році департамент екології та природних ресурсів Львівської обласної державної адміністрації продовжував співпрацю з Підкарпатським Воєводським Інспекторатом охорони довкілля в Жешові стосовно контролю стану якості поверхневих вод транскордонних рік.

Продовжується співпраця з колегами із Польщі в рамках реалізації заходів міжнародного біосферного резервату «Розточчя».

Продовжується співпраця з австрійською громадською організацією «VIER PFOTEN International» у відповідності до Меморандуму про співпрацю між Львівською обласною державною адміністрацією та «VIER PFOTEN International» («Чотири Лапи Інтернешнл») щодо будівництва на території області притулку для утримання бурих ведмедів».